

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΑ

15 Ιανουαρίου 1908

ΕΤΟΣ Η'. ΤΕΥΧΟΣ 175

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΩΚΡ. Β. ΚΟΥΓΕΑ 'Ο Μένανδρος.
'ΑΡ. ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΥ Αιώνια λαχτάρα, ποίημα.
ΚΙΜΩΝΟΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ Νικόλαος Κουνελάκης.
ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΧΑΤΖΙΔΑΚΗ Στην Έλλαδα τη νέα, ποίημα.
Κ. ΧΡΗΣΤΟΜΑΝΟΥ Τò βιβλίον τής Αυτοκρατείας 'Ελισάβετ.
ΒΟΡΕΙΟΥ Φυσιογνομίαι Φιλελλήνων, 'Ο ιππότης δὲ Ζεφάροβιτς.
CAMILLE BELLAIGUE Ειδώλια μουσικῶν, 'Η ἁγία Καικιλία.
Γ. Β. ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΥ Τωρινὰ καὶ Περσμένα, (Πολιτικά κρίσεις

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

Λόγοι καὶ 'Αντίλογοι, ὑπὸ Π. Νῆ.
Τὰ Βιβλία ὑπὸ Π. Νῆ.
'Αρχαιολογικά ὑπὸ Φιλεταίου Φροσιδήμου κλπ.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ Μία ἐπιστολή
τοῦ κ. Ν. Χατζιδάκη. — Τò νέον δράμα τοῦ
Νιεβάνα. — Ἡ ἀπογραφὴ. — Ἡ δημοτικὴ εἰς τὴν Σμύρνην. — Ἡ Νέα
Ζωή. — Ἀπομνημονεύματα Ἀνδρέα Συγγρού. — Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Σάθα.
— Ὀλιγόστιχα. — Νέαι Ἐκδόσεις.

ΕΙΚΟΝΕΣ: Κεφαλὴ ὑπὸ Ν. Κουνελάκη, ἐκτὸς τοῦ κειμένου. — Ν. Κουνελά
κης αὐτοπροσωπογραφία. — Σκίτσο καὶ σπουδαὶ Ν. Κουνελάκη. — Ὁ ιπ-
πότης δὲ Ζεφάροβιτς.

Ἀθῆναι Ὀδὸς Ἀριστοτέλους 35

Ἐκαστοῦ Τεύχους Δρ. 1.20

ΤΙΜΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΗΣ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΔΕ ΕΝ ΕΤΟΣ ΔΡ. 25
 .. ΔΕ ΕΞ ΜΗΝ. .. 13
 ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΔΕ ΕΝ ΕΤΟΣ ΓΡ. 25
 .. ΔΕ ΕΞ ΜΗΝ. .. 13

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
 ΑΘΗΝΑΙ, 5 ΟΛΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ
 ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΠΛΗΡΟΝΟΝΤΕΣ ΚΑΤΑ ΔΟΣΕΙΣ: Δρ.—Φρ. 5 κατὰ τὴν ἐγγραφὴν, Δρ.—Φρ. 5
 μετὰ 2 μῆνας καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς μέχρις ὑποπληρωμῆς.
 ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΜΗΝΙΑΙΟΙ (διὰ τὴν Ἑλλάδα μόνον) πρὸς Δρ. 2 κατὰ μῆνα.

— Πᾶσα ἀίτησις πρὸς ἐγγραφήν συνοδεύεται ἀπαραιτήτως ὑπὸ τοῦ ἀντιτίμου εἰς τραπεζ.
 ἢ ταχ. ἐπιταγὴν
 πρὸς τὸν κ.

ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΝ

Διευθυντὴν τῶν «Παναθηναίων» ὁδὸς Ἀριστοτέλους 35, Ἀθήνας

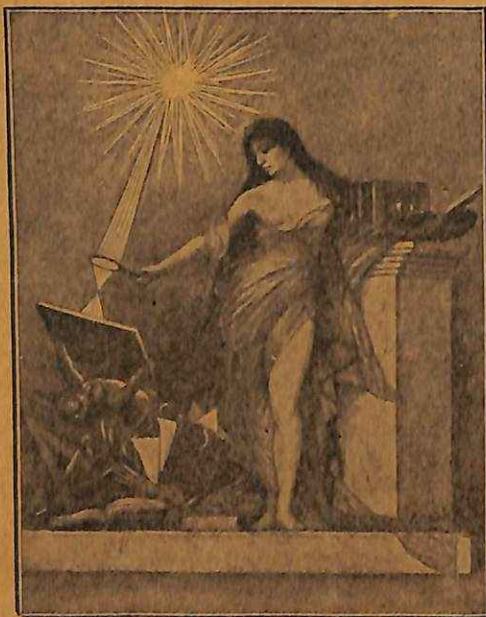
ἢ πρὸς τὴν

ΓΡΑΦΕΙΑΝ ΕΜΠΕΔΟΚΑΕΟΥΣ—ΑΘΗΝΑΣ

Ὅλα τὰ τεύχη τῶν προηγουμένων ἐτῶν πωλοῦνται ὑπερτιμημένα.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ τῶν «Παναθηναίων» εἰς ἑλὴν τὴν Ρωσσίαν ὁ κ. Ἀναστάσιος Μάλτος.
 Οδησὸς rue Pouschkin N° 66.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ εἰς ἑλὴν τὴν Αἴγυπτον ὁ κ. Τριαντάφυλλος Τσιτσέλης Βιβλιοπωλεῖον ὁ «Ἐρ-
 μης» ἐναντι τοῦ Ἀβερωφίου Γυμνασίου.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ

Ζωγραφικῆς, Γλυπτικῆς καὶ Φωτοτυπιο-
 γραφίας

ΑΡ. ΔΑΪΟΥ

Ἀριστοῦχον τοῦ Πολυτεχνείου Ἀθηνῶν

Ἀριστοῦχον τῆς Ἀκαδημίας Μονάχου

Ὁδὸς Ἀγίου Μάρκου 1

ΑΘΗΝΑΙ

ΜΗΧΑΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΗΛΙΑ Ι. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ

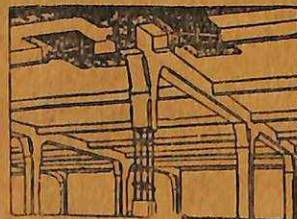
ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΟΥ ΤΗΣ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΩΝ ΓΕΦΥΡΟΠΟΙΩΝ

5—ΟΔΟΣ ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ—5

Μελετᾶται καὶ ἐκτελέσεται
 μηχανικῶν καὶ οἰκοδομικῶν
 ἔργων.

Ἐφαρμογὴ συστήματος
 Hennebique.

Κατασκευὴ γεφυρῶν, ἀ-
 φλέκτων οἰκῶν, θαπέδων,

στηλῶν κ.τ.λ. διὰ σκυροκο-
 νεάματος σιδηροπλάτους (bé-
 ton armé) συστήματος Hen-
 nebique.

ΜΕΓΑ ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΕΝ Τῇ ΠΑΓ-
 ΚΟΣΜΩ ΕΚΘΕΣΕΙ ΤΩΝ ΠΑΡΙ-
 ΣΙΩΝ 1900.

Ἀντιπροσωπεῖα ἐν Ἑλλάδι τοῦ ἐν Παρισίοις οἴκου Hennebique.

Δι' ἐγγραφῆς λογίζονται ἀρχόμε-
 ναι ἀπὸ 15 Ὀκτωβρίου ἢ 15 Ἀ-
 πριλίου.
 Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέ-
 φονται.
 Ἐν τεύχος ἀποστέλλεται δωρεάν
 αἰς δεῖγμα.
 Ἀγγέλλεται πᾶν νέον βιβλίον, τοῦ
 ὁποῖον ἀποστέλλεται εἰς τὸ γρα-
 φεῖον ἐν ἀντίτυπον.

ΤΑ ΜΕΤΑΞΩΤΑ

ΣΠΑΡΤΗΣ ΚΑΡΑΣΤΑΜΑΤΗ
 ΗΕΙΩΘΗΣΑΝ 10 ΒΑΣΙΔΙΚΩΝ ΤΙΤΛΩΝ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΤΙ-
 ΜΗΘΗΣΑΝ ΔΙΑ ΧΡΕΣΩΝ ΒΡΑΒΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΙΤΛΩΝ ΤΙΜΗΣ
 ΕΙΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΕΥΡΩΠΗΣ & ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Τὰ περίφημα ταῦτα μεταξωτὰ τῆς κ. Σπάρτης Καρασταμάτη, τὰ ὑμνηθέντα εἰς ὅλας τὰς
 γλώσσας καὶ διαδοθέντα εἰς ὅλον τὸν κόσμον κατέστησαν περιώνυμος διὰ τὴν ἀπαράμιλλον στε-
 ρεότητά των καὶ τὴν ἐκ καθαρᾶς καὶ φυσικῆς μετᾶξης λεπτεπίλεπτον τέχνην των.

11—ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—11

ΜΕΤΑ

ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΝ, ΧΗΜΕΙΟΝ,

ΚΑΙ ΦΑΡΜΑΚΕΜΠΟΡΕΙΟΝ Α. ΦΩΚΑ

Φαρμακοποιῶ Ἀγ. τάξεως τῆς ἀνωτάτης Φαρμακευτικῆς Σχολῆς τῶν Παριῶν.

Ἀκριβεστάτη ἐκτέλεσις ὄλων τῶν συνταγῶν ὑπὸ προσωπικοῦ ἀπαριζομένου ὑπὸ
 ἐπιστημόνων φαρμακοποιῶν.—Γαλλικαὶ καὶ Ἀγγλικάι εἰδικότητες (Specialités).—Πρόσ-
 φατα μεταλλικά ὕδατα.—Ἀπολυμάνσεις καὶ ἀποστειρώσεις διὰ τελειοτάτων συσκευῶν
 καὶ κλιβάνων.—Τεχνητὸς ὁρρὸς.

Ὅλα τὰ εἶδη τῶν χημικῶν ἀναλύσεων.—Ἀναλύσεις ὑδάτων μετὰ μικροβιολογικῆς
 ἐρεῦνης.—Μικροβιολογικὸν ἐργαστήριον τέλειον.

ΤΜΗΜΑ ΦΑΡΜΑΚΕΜΠΟΡΙΚΟΝ.—Ὅλα τὰ φαρμακευτικά εἶδη εἰς τιμὰς ἀκατα-
 γωνίστους.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΟΙΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΝ

ΦΩΤΙΣΜΟΣ

ΘΕΡΜΑΝΣΙΣ

ΚΙΝΗΤΗΡΙΟΣ ΔΥΝΑΜΙΣ

διὰ τοῦ οἰνοπνεύματος.

Ὁ ΦΩΤΙΣΜΟΣ διὰ τοῦ οἰνοπνεύματος στοι-
 χίζει τέσσαρας φορὰς εὐθηνότερα ἀπὸ τὸν φω-
 τισμόν διὰ τοῦ πετρελαίου, δὲν ἀλλοιώνει τὸν
 ἀέρα, οὔτε παράγει καπνὸν ἢ ὀσμὴν.—Κίνδυ-
 νος κανεῖς.—Καθαριότης τελεία.

ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ μαγειρείου—RECHAUDS
 καὶ λουτρῶν.—Σίδερα διὰ σιδέρωμα.

ΘΕΡΜΑΣΤΡΑΙ διὰ δωμάτια παντὸς μεγέ-
 θους

ΚΙΝΗΤΗΡΕΣ δυνάμειος 1/2 ἕως 30 ἵππων,
 τῶν καλυτέρων μηχανουργείων τοῦ ἐξωτερικοῦ
 Otto Dentz, Christoph etc.

ΜΟΥΣΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ «ΑΠΟΛΛΩΝ»

ΟΙΔΕΙΟΝ ΛΟΤΤΝΕΡ

ΑΘΗΝΑΙ ΟΔΟΣ ΦΕΙΔΙΟΥ ΑΡΙΘ. 3

Ἐν τῷ ὀρειῷ τούτῳ διδάσκουσιν οἱ ἐξῆς δεδοκι-
 μασμένοι καθηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι:

Ἡ Κα Δίνα φὸν Λόττνερ, Διευθύντρια, κλειδο-
 κύμβalon.

Ὁ Κος Κάρολος Μπέμμερ, Βιολοντζέλον, χορφ-
 διά καὶ musique d'ensemble.

Ὁ Κος Τῶνν Σούλτσε, Βιολίον.

Ἡ Κα Νίνα Φωκά, Μονωδία.

Ἡ Δις Νέλλη Ράισσελ, Κλειδοκύμβalon.

Ὁ Κος Νικ. Δέλλιος, Θεωρία τῆς Μουσικῆς.

Ἡ Κα Ε. Κισσίσογλου, Κλειδοκύμβalon.

Ἐπτενέστεραι πληροφορίες, ὁ κανονισμὸς τοῦ ὀ-
 ρείου ὡς καὶ τὸ καταστατικὸν τοῦ Μουσικοῦ Συλλόγου
 «Ἀπόλλων» στέλλονται ταχυδρομικῶς τῷ αἰτοῦντι.

ΕΞΕΔΟΘΗ:

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

Διηγήματα

Σειρά Τρίτη

Κομψότατος τόμος ἐκ 200 σελίδων, ὅμοιος μὲ τὰς προεκδοθείσας δύο ἄλλας Σειράς. Τιμᾶται δρ. ἢ φρ. χρ. 3.— Καὶ αἱ τρεῖς Σειραὶ μαζί, δρ. ἢ φρ. χρ. 8.

Παραγγέλαι, συνοδευόμεναι ὑπὸ τοῦ ἀντιτίμου, δεκταὶ εἰς τὸ Γραφεῖον τῶν «Παναθηναίων».

Τὰ κομψότερα **Σακάκια** ἀπὸ τὰ ἐκλεκτότερα Ἀγγλικά καὶ Γαλλικά ὑφάσματα εἰς τὸ μέγα ἐμποροπρακτικὸν κατάστημα:

ΣΩΚΡ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Ὁδὸς Σταδίου 12, (Ἐναντι Βουλῆς).

ΕΡΕΥΝΑ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

Ἐκδιδόμενον ἐν Ὁξφόρδῃ ὑπὸ Π. Ε. Δρακούλη
ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Ἐξεδόθη τὸ τεῦχος τοῦ Ἰανουαρίου. Περιεχόμενα αὐτοῦ εἶνε τὰ ἑξῆς:

Γενικαὶ ἀρχαὶ ἐθνικῆς πορείας. Ἡ ζωτικότης καὶ πρακτικὴ ἀξία ταῦ χριστιανισμοῦ. Συνεντεύξεις μετ' ἀθηναίων δημοσιογράφων. Πανελλήνιον ἐργατικὸν κόμμα. Τὸ ἐν Φαλήρῳ Πυθαγόρειον συμπόσιον. Αἱ μεταναστεύσεις. Τὸ ἐνστικτον τοῦ θανάτου καὶ τὸ ὁρμέφυτον τῆς ζωῆς. Ἡ πρόοδος τοῦ Βεχαισμοῦ. Ἐρευνήματα.

Τίμημα ἐγγράφῃς 10 φρ. τὸ ἔτος. Διεύθυνσις Tackley Place, Oxford.

Φωτογράφος

ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ

Φωτογραφίαι παντὸς εἶδους

Μεγεθύνσεις

Παρὰ τῇ πλατείᾳ Συντάγματος

Ὁδὸς Ἑρμοῦ 10.

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

“ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ,”

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ { Ἐτησια Φρ. 14.—
Ἐξάμηνος » 7.—
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ { Ἐτησια Δρ. 12.—
Ἐξάμηνος » 6.—

Αἱ συνδρομαὶ προπληρώνονται

Αἱ ἐπιστολαὶ διευθύνονται πρὸς τὸν

κ. Ι ΔΕΛΗΚΑΤΕΡΙΝΗΝ

LE MONDE HELLÉNIQUE

Journal français bi-hebdomadaire

Directeur: *Spyridon Pappas*

Bureau 2 rue des Philhellènes.

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΥΠΟΚΑΜΙΣΩΝ

Ἀνδρῶν καὶ Κυριῶν

ΙΔΡΥΘΗ ΕΝΤΟΣ ΚΑΙ ΤΜΗΜΑ ΣΙΔΗΡΩΤΗ-
ΡΙΟΥ ΠΡΩΤΗΣ ΤΑΣΕΩΣ

ΔΟΓΟΘΕΤΗΣ & ΠΑΛΑΙΟΔΟΓΟΣ

33 Ὁδὸς Σταδίου 33.

ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ

ΚΙΜΩΝΟΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ

Ο ΑΡΧΙΤΕΚΤΩΝ ΜΑΡΘΑΣ ΣΑΝ ΖΩΗ ΚΑΙ

Δράμα

ΣΑΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Διηγήματα καὶ εἰκόνες

Δρ. — Φρ. 2

Δρ. — Φρ. 3

Οἱ Συνδρομηταὶ τῶν «Παναθηναίων» οἱ ὑποστέλλοντες Δρ. — Φρ. 1 λαμβάνουν τὸ βιβλίον ἐλεύθερον ταχυδρ. τελῶν.

Οἱ Συνδρομηταὶ τῶν «Παναθηναίων» οἱ ἀποστέλλοντες Δρ. — Φρ. 1 λαμβάνουν τὸ βιβλίον ἐλεύθερον ταχυδρ. τελῶν.

ΣΧΟΛΗ ΤΩΝ “ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ,”

ΚΕΝΤΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΔΑΝΤΕΛΛΑΣ

ΣΧΕΔΙΑ ΠΡΩΤΟΤΥΠΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ

ΔΕΧΟΜΕΘΑ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑΣ ΔΙΑ ΟΛΟΚΛΗΡΟΥΣ ΠΡΟΙΚΑΣ

35 ΟΔΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΛΑΧΕΙΟΝ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ 1908 ΔΡΑΧΜΑΙ 900,000 ΚΕΡΔΗ

4 ΔΡΑΧΜΑΙ ΕΚΑΣΤΟΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΟΝ ΙΣΧΥΟΝ ΔΙΑ ΤΑΣ 4 ΚΛΗΡΩΣΕΙΣ
ΜΙΑ ΔΡΑΧΜΗ ΕΚΑΣΤΟΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΟΝ ΙΣΧΥΟΝ ΔΙΑ ΜΙΑΝ ΕΚ ΤΩΝ

ΤΡΙΩΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΩΝ ΚΛΗΡΩΣΕΩΝ

4 Μεγάλα κέρδη	ἐκ	100,000	ἔξ	400,000	Δραχμῶν
4 Κέρδη	ἔξ	25,000	ἔξ	100,000	Δραχμῶν
4 Κέρδη	ἐκ	10,000	ἐκ	40,000	Δραχμῶν
12 Κέρδη	ἐκ	5,000	ἔξ	60,000	Δραχμῶν
20 Κέρδη	ἐκ	1,000	ἔξ	20,000	Δραχμῶν
1644 Κέρδη	ἔξ	100	ἔξ	164,400	Δραχμῶν
2312 Κέρδη	ἐκ	50	ἔξ	115,600	Δραχμῶν
4000 ἐν ὅλῳ Κέρδη ἀξίας				900,000	Δραχμῶν

Μέχρι τῆς πρώτης κληρώσεως (27/10 Ἀπριλίου 1908) θὰ ἐκδοθῶσι μόνον **300,000** τετραδράχμων γραμματίων, ὑπ' ἀριθ. 1—300.000. Μόνον οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι θὰ τεθῶσιν ἐντὸς τῆς κληρωτέδος, κατὰ τὴν κλήρωσιν ταύτην. Κατόπιν, θὰ ἐκδοθῶσι μονόδραχμα γραμμάτια, ἰσχύοντα διὰ μίαν ἐκ τῶν τριῶν τελευταίων κληρώσεων, ὑπ' ἀριθ. 300,000 ἄχρις 1,000.000, θὰ προστεθῶσι δὲ ἐντὸς τῆς κληρωτέδος καὶ οἱ ἀντίστοιχοι ἀριθμοί.

Γραμμάτια πωλοῦνται: Εἰς τὰ δημόσια ταμεῖα καὶ λοιπὰς δημοσίας ἀρχάς, εἰς τὰς Τραπεζάς, εἰς τοὺς σταθμάρχας καὶ στασιάρχας τῶν σιδηροδρόμων, τοὺς διαχειριστὰς τῶν μονοπωλίων καὶ τὰ πρακτορεῖα τῶν ἐφημερίδων πρὸς ΔΡΑΧΜΑΣ ΤΕΣΣΑΡΑΣ ἑκαστον, ἰσχύον διὰ τὰς τέσσαρας κληρώσεις καὶ πρὸς ΔΡΑΧΜΗΝ ΜΙΑΝ ἑκαστον γραμμάτιον, ἰσχύον διὰ μίαν ἐκ τῶν τριῶν τελευταίων κληρώσεων.

Διὰ πᾶσαν πληροφορίαν ἢ ζήτησιν γραμματίων ἀπευθυντέον εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου καὶ τῶν Ἀρχαιοτήτων, Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν, εἰς Ἀθήνας.

Ἡ πώλησις τῶν γραμματίων ἀρχεῖται ἀπὸ τῆς 1/14 Ἰανουαρίου 1908

Ὁ Διευθύνων Τμηματάρχης Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ

RICHARD JOHNSON CLAPHAM & MORRIS L^D

24 — 26 LEVER STREET

MANCHESTER

Ἐμποροὶ καὶ Προμηθευταὶ εἰς τὰ ἑξῆς εἶδη:

Γαλβανισμένοι λαμαρίναι ἴσαι καὶ αὐλακωταί.	Σύρματα σιδηρᾶ, γαλβανισμένα καὶ μή.
Λαμαρίναι μαῦραι.	» χαλκίνα, ὀρειχάλκινα καὶ κασσιτερωμένα.
Τενεκέδες διάφοροι.	Συρματοφράκται γαλβανισμένοι.
» γαλλικοί.	Σουηδικὸς Σίδηρος.
Μόλυβδος εἰς φύλλα καὶ χελῶνας.	Ἄγκυραι καὶ Ἄλυσοι.
Κασσίτερος.	Κλῖναι διάφοροι.
Χαλκὸς εἰς φύλλα καὶ κύκλους.	Χημικὰ προϊόντα.
Σωλῆνες διὰ κλίνας.	Χρώματα διάφορα.
Σιδηροσωλῆνες διὰ φωταέριον καὶ ὕδωρ.	Ἐλαία.
Σωλῆνες ἐκ χαλκοῦ ὀρειχάλκου καὶ μολύβδου.	Γλυκερίνη.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ: ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ

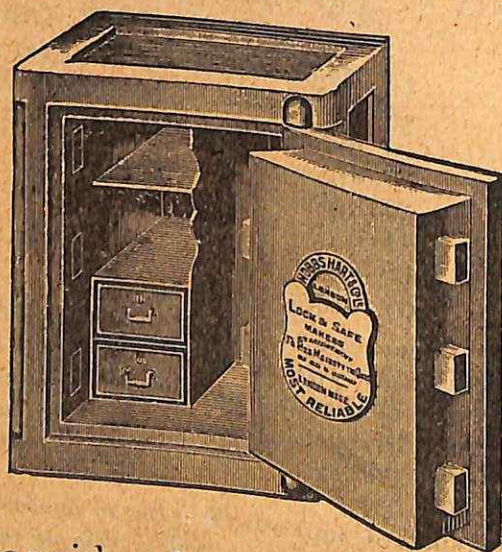
HOBBS, HART & Co. L^{td}.

ΜΟΝΟΚΟΜΑΤΑ

ΧΑΛΥΒΔΙΝΑ

ΧΡΗΜΑΤΟΚΙΒΩΤΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΠΥΡΟΣ, ΤΗΣ ΠΤΩΣΕΩΣ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΛΕΠΤΩΝ

ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΑΙ ΤΩΝ ΘΥΣΑΥΡΟΦΥΛΑΚΙΩΝ
ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ

ΔΙΑΡΚΗΣ ΕΚΘΕΣΙΣ: 76, Cheapside, London E. C.
ΓΡΑΦΕΙΑ ΚΑΙ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ: Arlington Street, Islington, N.
ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ: ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ

ΤΟΜΟΙ ΤΩΝ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ, ΜΕ ΜΕΓΑΛΗΝ ΕΚΠΤΩΣΙΝ

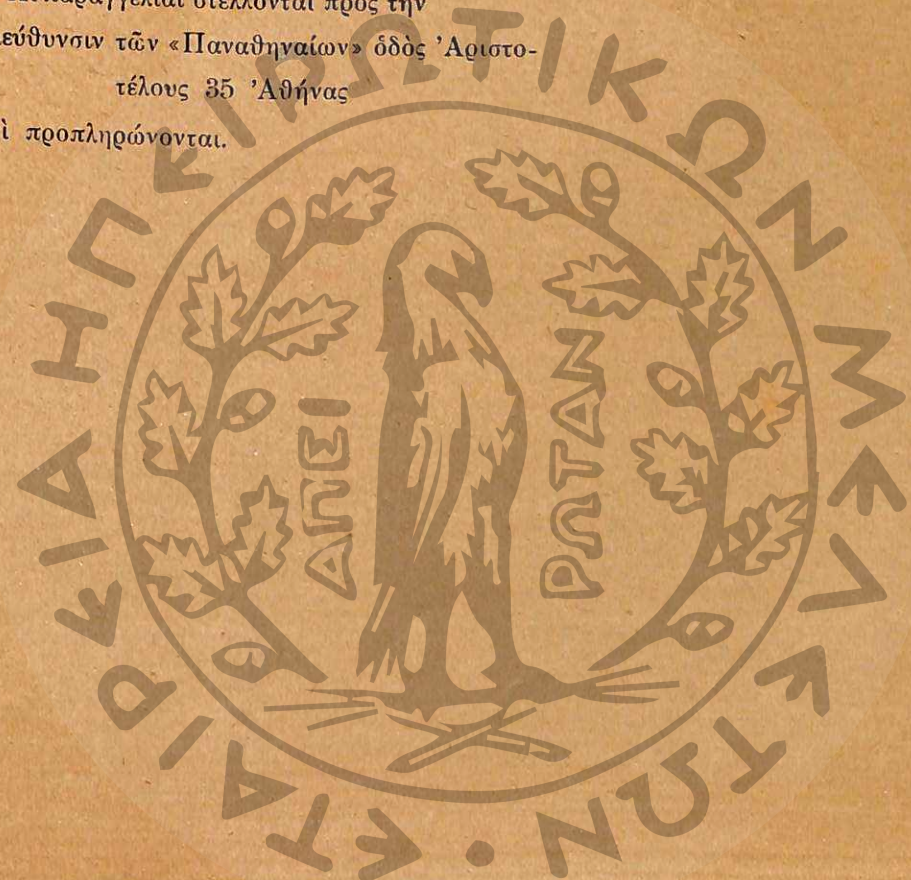
Οἱ τόμοι 1ος, 2ος, 3ος, 4ος, 6ος, 7ος, 8ος, 9ος, 11ος καὶ 12ος πωλοῦνται πρὸς δραχ. ἢ φρ. ΔΥΟ ἑκαστος.

Διὰ κάθε τόμον προσθόμεν εἰς τὰς ἄνω τιμὰς 50 λεπτὰ διὰ τὰς ἐπαρχίας καὶ 1 φράγκον διὰ τὸ ἑξωτερικὸν ταχυδρομικὰ.

Αἱ ὀλίγαι ὑπολειπόμεναι ΠΛΗΡΕΙΣ ΣΕΙΡΑΙ τῶν «Παναθηναίων», ἐν ὧν τόμοι 12, πωλοῦνται πρὸς δρ. 100 ἑκάστη.

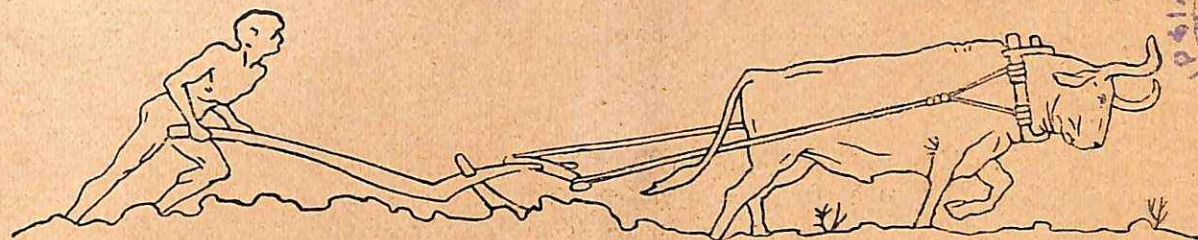
Αἱ παραγγελίαι στέλλονται πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τῶν «Παναθηναίων» ὁδὸς Ἀριστοτέλους 35 Ἀθήνας

καὶ προπληρώνονται.

ΚΕΦΑΛΗ ΥΠΟ Ν. ΚΟΥΝΕΛΑΚΗ

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Η' 15 ΙΑ'
ΝΟΤΑΡΙΟΥ 1908

Ο ΜΕΝΑΝΔΡΟΣ

Επὶ μακρὰ ἔτη ὠνειρεύοντο οἱ φιλόλογοι τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Μενάνδρου. Ὁ ποιητὴς τῶν ἑκατὸν πέντε κωμωδιῶν, ὅστις ἐχρησίμευεν εἰς τὴν σύγχρονον τοῦ Ὀβιδίου ῥωμαϊκὴν νεότητα ὡς ἑλληνικὸν ἀναγνωσματοάριον, καὶ ὅστις παρὰ τὸν Ὅμηρον καὶ τὸν Εὐριπίδην ὑπῆρξεν ἐπὶ μίαν χιλιετίαν τὸ ἐντύπωμα τῶν Ἑλλήνων, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ πιστευθῇ ὅτι εἶχε χαθῇ διὰ παντός. Ἀλλὰ τὰ ἔτη παρήρχοντο καὶ τὸ ὄνειρον ἔμενεν ὄνειρον. Τὸ μοναδικὸν μεμβράνινον φύλλον τὸ ὁποῖον ἀνεκάλυψεν ὁ πολὺς Tischendorf εἰς τὸ Σινᾶ μὲ τοὺς 40 στίχους τοῦ Μενανδρείου «Φάσματος», ἀντὶ νὰ καταπραῦνη, ἠῤῥεαν περισσότερον τὴν δύσαν τῶν ἑλληνιστῶν διὰ τὸν περίφημον ποιητὴν. Τὴν ἐλπίδα ὅτι εἰς κάποιαν μοναστηριακὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἀνατολῆς θὰ ἐκρύπτοντο οἱ πολύτιμοι τῆς Νέας κωμωδίας θησαυροί, ἐνίσχυε περισσότερον ἡ γραπτὴ μαρτυρία ὅτι κατὰ τὰ τέλη τοῦ 16ου αἰῶνος ἐσώζοντο ἀκόμη ἐν Κων/πόλει καὶ Ραιδεστῷ κώδικες τοῦ Μενάνδρου. Ἀλλ' ἡ ἀκρίβεια μὲ τὴν ὁποίαν κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας ἰδιόκοι μας καὶ ξένοι ἐξηρεύνησαν τὰς βιβλιοθήκας τῆς Ἀνατολῆς, κατέδειξε τὴν ἐλπίδα ταύτην ματαίαν καὶ τὴν μαρτυρίαν ψευδῇ.

Ἡ παράδοσις μᾶς διδάσκει ὅτι κατὰ τὸν πέμπτον μ. Χ. αἰῶνα ἀνεβιβάζοντο ἀκόμη ἐπὶ τῆς ψυχορραγούσης ἑλληνικῆς σκηνῆς κωμωδίαί τοῦ Μενάνδρου. Οἱ σχολαστικοὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ γνωρίζουσιν ἱκανὸν ἀριθμὸν ἐκ τούτων, καὶ ὁ ἐπιφανὴς τῆς ἀρχαιότητος κωμικός παρουσιάζει ἐδῶ καὶ ἐκεῖ σημεῖα ζωῆς μέχρι τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος· ἀλλ' ἐκεῖ ἡ λυχνία τῶν γραμματικῶν μᾶς ἀφήνει καὶ τὰ

ἔχνη τοῦ Μενάνδρου τὰ χάνομεν πλέον καθολοκληρίαν. Μὲ τὰ δυνατὰ κτυπήματα ποὺ κατέφεραν τότε εἰς τὸ Βυζάντιον ἐξωτερικῶς οἱ Ἀραβες, ἐσωτερικῶς οἱ Εἰκονομάχοι, ἐθραύσθη καὶ τὸ «Κάτοπτρον τοῦ Βίου», ὡς ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ τὸν Μενάνδρον, καὶ ἀπὸ τὰ πολύτιμα συντρίμματα δὲν ἠμπόρεσαν νὰ σωθοῦν παρὰ χίλια μικροσκοπικὰ «fragmenta», τὰ ὁποῖα ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη συνέλεξε μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν, χωρὶς ὅμως νὰ κατορθώσῃ ἀκόμη νὰ καθαρσίῃ ἐντελῶς τὸν ἀττικὸν κρυστάλλον ἀπὸ τὴν βυζαντινὴν ὑαλὸν. Τὰ μεγαλύτερα κομμάτια ἐβυθίσθησαν μαζὶ μὲ τὴν Σαπφῶ καὶ τὸν Ἀλκαῖον εἰς τὴν τότε γενικῶς ἀπλωθεῖσαν νέκραν.

Μὲ τοὺς παπύρους τῆς Αἰγύπτου ἀναγεννῶνται πάλιν καὶ αἱ διὰ τὸν Μενάνδρον ἐλπίδες. Ὅταν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ γῆ τῶν Φαραῶν ἤρχισε νὰ μᾶς ἀποδίδῃ τοὺς θησαυροὺς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, τοὺς ὁποίους ἐπὶ αἰῶνας διεφύλαττε φιλοστόργως εἰς τοὺς θερμοὺς τῆς κόλπου, καὶ ὅταν ἐβλεπον ἐκ νέου τὸ φῶς ὁ Βακχυλίδης καὶ ἡ Ἀθηναίων Πολιτεία τοῦ Ἀριστοτέλους, ὁ Ὑπερείδης καὶ ὁ Ἡρόνδας, ἔξαλλοι ἐκ χαρᾶς οἱ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων θιασῶται ἐσπέρθησαν τότε καὶ τὸν Μενάνδρον. Τόσον μάλιστα ἦσαν περὶ αὐτοῦ αἰσιόδοχοι, ὥστε ὁ Wilamowitz ῥίπτων τὸ εὐρὺ καὶ προφητικόν του βλέμμα εἰς τὰ μέλλοντα τῆς ἐπιστήμης, ἐμάντευε πρό τινων ἐτῶν ἀπὸ ἐπισήμου βήματος: «Οἱ θεοὶ μᾶς χρεωστοῦν τὴν ἀπόδοσιν τῶν κωμωδιῶν τοῦ Μενάνδρου, δὲν εἶναι δὲ δυνατόν παρὰ νὰ πληρώσουν μίαν ἡμέραν τὴν ὀφειλὴν τῶν». Καὶ ὅντως ἡ μαντεία ἐκαίνη δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπαληθεύσῃ. Αἱ ὄχθαι τοῦ Νεῖλου τοῦ ὁποῖου

τὴν ἀποθηρίωσιν τόσον πολὺ ἐφοβείτο ὁ Μένανδρος, ἐδείχθησαν περισσότερον εὐλαβεῖς εἰς τὸ ἔργον τοῦ ποιητοῦ ἀπὸ τὰς Φαληρϊκὰς ἀκτὰς τῶν ὁποίων τὸ κάλλος δὲν ἀντήλλασεν οὐδὲ μὲ τὸ ἥμισυ τοῦ Πτολεμαϊκοῦ κράτους ὁ Ἀθηναῖος κωμικός. Ἡ ὀφειλὴ τῶν θεῶν ἤρχισεν ἤδη νὰ πληρῶνεται κατὰ δόσεις. Πρὸ τινων ἔτιον ὁ ἐν Γενεύῃ φιλόλογος Nicole ἐδημοσίεωσεν πᾶπυρον περιέχοντα 80 στίχους ἐκ τοῦ «Γεωργοῦ» τοῦ Μενάνδρου· τοῦτον ἠκολούθησαν οἱ Ἄγγλοι Grenfell καὶ Hunt, οἱ περὶφημοὶ τῶν παπύρων τῆς Ὀξυρρύγχου ἐκδότης, εὐρόντες καὶ δημοσιεύσαντες 50 στίχους ἐκ τῆς «Περικειρομένης» καὶ ἄλλους τόσους περίπου ἐκ τοῦ «Κόλακος». Ἄλλ' ἡ μεγαλυτέρα καὶ σπουδαιότερα μενανδρική δόσις μᾶς ἦλθε πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ Καίρου, μετὰ γαλλικὴν γενναιοδωρίαν αὐτὴν τὴν φορὰν.

Εἰς τὸ χωρίον Ἰσκάου, κείμενον παρὰ τὰς μέσας ὄχθας τοῦ Νείλου, ὅπου περίπου ἡ ἀρχαία Ἀφροδιτοπόλις, ἀναστηλῶνόντες κατὰ τὸ 1901 οἱ Φελλάχοι τάφον, εὗρον δέσμην ἀρχαίων παπύρων τοὺς ὁποίους σχεδὸν ὅλους κατέκαυσαν ἐκ δεισιδαιμονίας. Τὸ γεγονός περιῆλθεν εἰς γνῶσιν τῶν ἐν Καίρῳ Γάλλων ἀρχαιολόγων οἱ ὅποιοι ἀφοῦ κατώπτευσαν καὶ ἐξηκρίβωσαν τὸν τόπον, ἔλαβον τῷ 1905 ἄδειαν ἀνασκαφῆς ἀνατεθείσης εἰς τὸν κ. Lefebvre. Οὗτος κατὰ τὰς πρώτας ἐρεῦνας του ἀνεκάλυψεν εἰς στενὴν τινα γωνίαν τοῦ ἀρχαίου συν-οικισμού μέγα ἀγγεῖον γεμᾶτον σχεδὸν μέχρι τοῦ κατεστραμμένου λαιμοῦ ἀπὸ παπύρους. Οἱ πάπυροί οὗτοι ἦσαν ἐπιστολαί, ὁμολογίαι, διαθήκαι, συμβόλαια καὶ λοιπὰ τοιούτου εἶδους ἔγγραφα ἀναγόμενα εἰς τοὺς χρόνους τῆς 5—6 μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος, καὶ ἀνήκοντα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς ἀρχεῖον νοταρίου τινὸς τῆς Ἀφροδιτοπόλεως· πρὸς προφύλαξιν δὲ τούτων εἶχον τεθῆ ἐπὶ τῆς ἀνωτάτης ἐπιφανείας καὶ ὡς πῶμα τοῦ ἀγγείου ἄλλα φύλλα ἐκ παπυρίνου βιβλίου παλαιότερου καὶ εἰς φιλολογικὴν γραφὴν γραμμένον. Τὰ φύλλα ταῦτα, δεκαεπτὰ τὸν ἀριθμόν, περιεῖχον τεμάχια κωμωδιῶν τοῦ Μενάνδρου, ἐκδοθέντα δὲ πρὸ μικροῦ εἰς μέγαν τόμον ὑπὸ τοῦ κ. Lefebvre, ἀποτελοῦν τώρα τὸ φιλολογικὸν ζήτημα τῆς ἡμέρας καὶ πρόκεινται ἀντικείμενον προσφιλοῦς μελέτης παντὸς θαυμαστοῦ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων.

Ἡ ταχύτης μὲ τὴν ὁποίαν ἔσπευσαν οἱ Γάλλοι νὰ προσφέρουν εἰς τὸ ἐπιστημονικὸν δημόσιον τὸ πολύτιμον εὗρημα, εἶναι ἀξία εὐγνωμοσύνης καὶ ἱκανὴ νὰ συγχωρήσῃ τὰς μι-

κράς ἑλλείψει με τὰς ὁποίας ἦλθεν εἰς τὸ φῶς
ἢ editio princeps τοῦ Μενάνδρου. Ὁ εὐτυ-
χὴς εὐρέτης τοῦ παπύρου ὅστις ἠθέλησε νὰ
γίνῃ καὶ ἐκδότης δὲν εἶναι καὶ φιλόλογος, ὁ
δὲ φιλολογικὸς αὐτοῦ παραστάτης, ὁ κ. M.
Croiset, φαίνεται ὅτι δὲν τὸν ἐβοήθησε μὲ
ὅλην του τὴν δύναμιν. Ἀλλ' ἡ ἐπιστήμη ἤρ-
χισεν ἀμέσως τὸ ἔργον της· ἤδη ὁ Wilamowitz,
δέκα ἡμέρας μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ βιβλίου,
ἐδημοσίευσεν εἰς τὰ Πρακτικὰ τῆς Προωσιακῆς
Ἀκαδημίας 15 περίπου σελίδας μόνον ἐκ διορ-
θώσεων καὶ συμπληρώσεων εἰς τὸ κείμενον,
οἱ φιλόλογοι τῆς Γοτtingης καὶ ἄλλοι ἀλλαχοῦ
ἀσχολοῦνται συγχρόνως μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου
εἰς τὴν ἰδίαν ἐργασίαν τῆς ἐπανορθώσεως τοῦ
κειμένου, καὶ ὁ πάπυρος τοῦ Μενάνδρου θὰ
εὖρον ταχέως τὸν ἄνθρωπόν του, ὁ ὅποιος θὰ
τὸν ἀναγνώσῃ ἐπιτυχῶς καὶ θὰ μᾶς δώσῃ μίαν
ἐκδοσιν καλὴν, ἐπιστημονικὴν καὶ πρὸ παντὸς
εὐθηνήν, διότι ἡ τοῦ κ. Lefebvre εἶναι ὑπερ-
όγκως ἀκριβή.

Αἱ κωμωδίαί τοῦ Μενάνδρου τῶν ὁποίων μεγάλα τεμάχια μᾶς δίδει ὁ πάπυρος τοῦ Καίρου, δὲν εἶναι τέσσαρες ὡς ἐνόμισεν ὁ Lefebvre, ἀλλὰ δυστυχῶς πέντε, ὡς ὁ Wilamowitz φρονεῖ λέγω δυστυχῶς διότι θὰ ἦτο πολὺ προτιμότερον νὰ εἴχομεν μεγαλύτερα μέρη ἐξ ὀλίγων δραμάτων, παρὰ μικρότερα καὶ ἐκ πολλῶν· θὰ ἠδυνάμεθα τότε νὰ κρίνωμεν καλύτερον καὶ ἀσφαλέστερον περὶ τῆς διαιρέσεως, τῆς οἰκονομίας, τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐν γένει ἀξίας τοῦ ἔργου ἐνὸς δραματικοῦ ποιητοῦ. Ἐκ τῆς κωμωδίας «Ἦρω», τῆς ὁποίας προηγεῖται ἔμμετρος ἢ ὑπόθεσις μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ καὶ «τὰ τοῦ δράματος πρόσωπα», ἔχομεν τοὺς 52 πρώτους στίχους, τὸν θαυμάσιον δηλονότι πρόλογον τῆς κωμωδίας, ὅπου διεξάγεται κομψότατος διάλογος μεταξὺ δύο δούλων. Ἐκ τῆς κωμωδίας «Ἐπιτρέποντες» ἔχομεν 532 στίχους ἀνήκοντας εἰς τὴν πρώτην, δευτέραν, τετάρτην καὶ πέμπτην πράξιν. Ἐκ τῆς «Περικειρομένης» ἔχομεν 178 στίχους οἵτινες καὶ αὐτοὶ δὲν πρέπει νὰ τεθοῦν πολὺ μακρὰν τῆς ἀρχῆς τοῦ δράματος. Τῆς κωμωδίας ταύτης καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ τέλους μᾶς ἔδωκε πρό τινων ἐτῶν στίχους τινὰς πάπυρος τῆς Ὁξυρρυγχου, οὕτως ὥστε βοηθοῦμενοι τώρα ἀπὸ τὸ νέον εὑρημα, δυνάμεθα νὰ ἔχομεν ἰδέαν τῆς ὅλης ὑποθέσεως καὶ πλοκῆς τοῦ ἔργου. Τῆς τετάρτης κωμωδίας, τὴν ὁποίαν ὁ κ. Lefebvre μὲ κάποιαν πρακτικὴν καὶ δικαιολογημένην αὐθαίρεσιν ὠνόμασε «Σαμίαν», ἔχομεν 485 στίχους ἐκ

τῆς πρώτης, δευτέρας, τρίτης, τετάρτης (μόνον 5 στίχους) καὶ πέμπτης πράξεως. Τὰ λοιπὰ ἐκ 40 στίχων ἀποσπάσματα δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὴν «Σαμίαν», ἀλλ' εἰς ἄλλο ἄγνωστον ἔργον τοῦ Μενάνδρου.

Ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν στίχων καὶ τοῦ μεγέθους τῶν τεμαχίων φαίνεται πόσον ἡ δόσις εἶναι γενναία καὶ ἱκανοποιητικὴ. Ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ ποιητοῦ τῆς Νέας Ἀττικῆς κομωφιδίας ἐγνωρίζομεν ὥς χθὲς μόνον μικρὰ ἀποσπάσματα καὶ ὀλίγας σκηναῖς ἀτελεῖς καὶ ἡκρωτηριασμένας· σήμερον ἔχομεν πρὸ ἡμῶν ὁλοκλήρους πράξεις. Ἐπειδὴ δὲ ὁ πάπυρος μᾶς διέσωσεν ἔκ δύο κομωφιδίων, τῶν «Ἐπιτρεπόντων» καὶ τῆς «Σαμίας» σχεδὸν τὸ ἥμισυ ἐκάστης, ἡμποροῦμεν πλέον νὰ ἔχωμεν σαφεῖ τινα ἰδέαν τοῦ πῶς ἤρχιζε καὶ πῶς ἐτελείωνε μία μενανδρικὴ κομωφιδία τῆς διαιρέσεως, τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς ἐξωτερικῆς καὶ ἐσωτερικῆς μορφῆς τὴν ὁποίαν ἔδιδεν ὁ ἀπαράμυλλος ποιητὴς εἰς τὰ ἔργα του.

Κατέχοντες τώρα ἄρκετον μέρος ἐκ τοῦ πρω-
τοτύπου, βλέπομεν πόσον ἀτέλει ἰδέαν εἶχε μέχρι
τοῦδε ἡ ἐπιστήμη περὶ τοῦ Μενάνδρου καὶ τῆς
Νέας Ἀττικῆς κωμωδίας τὴν ὁποίαν ἔκρινεν
ἀπὸ τὰς λατινικὰς ἀπομιμήσεις τοῦ Πλαύτου
καὶ τοῦ Τερεντίου. Εἴτε ἐξ ἀδυναμίας μετα-
φραστικῆς εἴτε ἐκ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ διασκευά-
ζουν τὰ ἄττικὰ πρότυπα σύμφωνα πρὸς τὰς
ἀπαιτήσεις τοῦ ρωμαϊκοῦ κοινοῦ, οἱ λατίνοι
ποιηταὶ παρελάμβανον μὲν τὴν ὑπόθεσιν, ἀλλὰ
πολὺ ἀπείχον ἀπὸ τοῦ ν ἀποδίδουν ἀκριβῶς
τὴν χάριν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ τὴν
λεπτότητα τοῦ ἄττικοῦ ἀστεϊσμοῦ ὅστις ἔχα-
ρτήριζε τὸν κομψὸν διάλογον τῆς μενανδρικήs
κωμωδίας. Εἶχε δίκαιον ὁ Καῖσαρ ἀναζητῶν
ματαίως τὴν *vim comicam* εἰς τὰ ἔργα τοῦ
Τερεντίου, ὅστις κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ μεγάλου
Ρωμαίου δὲν ἦτο, παρὰ μόνον *dimidiatus*
Menander. Ἡ φωτεινὴ ἐμφάνισις τοῦ Με-
νάνδρου εἰς τὸ στερέωμα τῆς παγκοσμίου δρα-
ματικῆς φιλολογίας ἐπισκιαίνει πολὺ τὴν συ-
νορίδα τῶν Ρωμαίων κωμικῶν, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ
μεγαλοφυὴς Μολιέρος, ὅστις ἐνομιζέτο ὅτι διὰ
τῆς κλειδὸς τὴν ὁποίαν ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἡ ῥω-
μαϊκὴ κωμωδία εἶχεν ἀνοίξει τὸν ναὸν τῶν
ἄττικῶν προτύπων, χάνει τώρα πολὺ ἐκ τῆς
συγκρίσεως τῶν πρωτοτύπων. Ὁ Μενάνδρος
εἰσέρχεται ἤδη μὲ τὴν μεγάλην καὶ ἐπιβλητι-
κὴν αὐτοῦ μορφὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς παγ-
κοσμίου δραματοποιίας, ἡ δὲ ἐπιστήμη θὰ
χρειασθῇ πολλὴν ἐργασίαν διὰ νὰ καθορίσῃ

ἀκριβῶς τὴν θέσιν τοῦ ποιητοῦ, ὅστις διὰ μὲν τὴν παλαιότεραν κωμωδίαν ὑπῆρξεν ὁ μέγας τελειωτής, διὰ δὲ τὴν νεωτέραν ὁ ἀπαράβλητος διδάσκαλος. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι μᾶς λείπουν ἀκόμη πολλά, ἀλλ' ἀπὸ τὴν γῆν τῆς Αἰγύπτου ἤμποροῦμεν νὰ ἐλπίζωμεν ἐπίσης πολλά.

Ὁ μελετών τὰ νέα ἀποσπάσματα τοῦ Με-
 νάνδρου, ἐὰν μὲν ἔξῃ γνωρίσει τὸν Ἀριστο-
 φάνη καὶ θελήσῃ νὰ κρίνῃ μὲ τὸ μέτρον τῆς
 παλαιᾶς ἀττικῆς κωμωδίας τὸ ἔργον τοῦ ποιη-
 τοῦ τῆς Νέας, θὰ κλείσῃ τὸ βιβλίον τοῦ Le-
 febvre μὲ τὴν ἐξῆς ἀπορίαν: Ἐπὶ τοῦ λοι-
 πὸν εἶναι τὸ γελοῖον εἰς τὰς κωμωδίας αὐτάς;
 Πνεῦμα σοβαροῦ καὶ σεμνοῦ κωμικοῦ διαπνέει
 ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τὰ νέα ἀποσπάσματα, εἰς
 τὰ ὅποια μάτην ἀναζητεῖ τις τὸ γελοῖον ὑπὸ
 τὴν αὐστηρὰν ἔννοιαν τῆς λέξεως. Τὸ γελοῖον
 τοῦτο δὲν παρουσιάζεται εἰς τὴν μενανδρικὴν
 κωμωδίαν ὥς χονδροειδὲς καὶ καταγέλαστον,
 ἀλλὰ λεπτὸν καὶ παιγνιώδες· τὸ ἐρωτικὸν οὐχὶ
 ὥς ἀκόλαστον, ἀλλὰ ἱλαρόν· τὸ ἀγροίκον οὐχὶ
 ὥς ἡλίθιον, ἀλλὰ ὥς ἀφελές· καὶ διὰ τὰ μὴ
 ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τὸν ὥραιον χαρακτηρι-
 σμὸν τοῦ Πλουτάρχου, τὸ ἅλας τοῦ Μενάνδρου
 εἶναι λεπτὸν καὶ ἱερὸν ὥς ἐὰν εἶχε γίνεαι ἀπὸ
 τὴν ἰδίαν ἐκείνην θάλασσαν ἀπὸ τὴν ὁποίαν
 ἔγινε καὶ ἡ Ἀφροδίτη, ἐνῶ τὸ ἅλας τοῦ Ἀρι-
 στοφάνους εἶναι πικρὸν καὶ τραχὺ καὶ ἔχει ἐλ-
 κωτικὴν καὶ δηκτικὴν τὴν δριμύτητα. Ἡ φορ-
 τικὴ κατηγορία καὶ ἡ βάνανσος αἰσχρολογία ἡ
 τέρπουσα τοὺς Ἀθηναίους τοῦ 5ου αἰῶνος, δὲν
 ἔχει θέσιν εἰς τὴν κωμωδίαν τοῦ Μενάνδρου·
 τούτου ἡ φράσις εἶναι κοινὴ καὶ σεμνὴ συμ-
 φώνως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ συγχρόνου
 Ἀθηναίου κοινοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ ἡθικὴ εἶχε
 σφυρηλατηθῇ πλέον καταλλήλως ἀπὸ τὰ διδάγ-
 ματα τοῦ Ἰσοκράτους. Ὁ Μένανδρος δὲν ἐπι-
 διώκει διὰ τῶν τολμηρῶν λογοπαιγνίων, τῶν
 μακρῶν συνθέτων, τῶν κτυπητῶν παρωνυμιῶν
 καὶ τῆς γλωσσικῆς βαβυλωνίας τῶν βαρβάρων
 τὸν ἀπὸ τῆς λέξεως γέλωτα, ἀλλ' ἐνδιαφέρεται
 διὰ τὸν ἀπὸ τῶν πραγμάτων γέλωτα τὸν τοιοῦ-
 τον δὲ γέλωτα ἐπιτυγχάνει καλύτερον μὲ τὴν
 ὁμαλὴν καὶ ῥευστὴν αὐτοῦ γλῶσσαν, μὲ τὸν
 ἐπίχαρον ἀττικισμόν τοῦ ὁποίου τὸ κάλλος ἐ-
 σπούδαζεν ὁ ποιητὴς, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῆς
 φύλης του Γλυκέρας, εἰς τὰ στόματα τῶν ἐται-
 ρῶν. Ἡ μενανδρικὴ κωμωδία δὲν ζητεῖ νὰ
 καυτηριάσῃ τὰ πολιτικὰ πρόσωπα τῆς ἡμέρας
 οὐδὲ νὰ ψέξῃ τὸ ἁμαρτωλὸν παρὸν διὰ τῆς
 συγκρίσεως πρὸς τὸ ἄσπορον καὶ ἔνδοξον πα-
 ρελθόν, πρὸς τὸν ἐπὶ τοῦ Κρόνου βίον, ἀλλὰ

παρουσιάζει ακριβῆ τὴν εἰκόνα τοῦ συγχρόνου καθημερινοῦ βίου τοῦ ὁποίου εἶναι τέλειον *κάτοπτρον*· δὲν παρῶδε ἡρωϊκοὺς μύθους, ἀλλὰ προσφέρει ἀπὸ τῆς σκηνῆς εἰς τοὺς θεατὰς τοὺς δροσεροὺς καρποὺς τοὺς συλλεγομένους ἀπὸ τὸν κῆπον τῆς ζωῆς ἢ ὁποία παρουσιάζετο ἐνώπιον τοῦ ποιητοῦ τόσον ποικίλῃ ὅσον τὸ κράτος τῶν Διαδόχων, τόσον ὠραία ὅσον τὰ ἀγάλματα τοῦ Πραξιτέλους. Τὸν φιλάργυρον πατέρα καὶ τὸν ἐρωτευμένον υἱόν, τὴν ἐπιεικῆ μητέρα καὶ τὴν παραστρατοῦσαν κόρη, τὸν ἀφελῆ ἀγρότην καὶ τὸν κομπορήμονα ἄσπρον, τὴν θελκτικὴν ἐταίραν, τὸν πονηρὸν δούλον, τὸν εὐτελεῖ κόλακα καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους χαρακτηρισ τοὺς ὁποίους συναντῶμεν ἐν σκηνοβατοῦμένους εἰς τὰς νεωστὶ ἐπανακτηθείσας κωμωδίας, ἐκλέγει ὁ Μένανδρος μὲ πολλὴν τέχνην καὶ ψυχολογεί μὲ μεγάλην δύναμιν· ἀλλ' ἐδῶ δὲν πρέπει νὰ λησμονήσωμεν ὅτι ὁ Μένανδρος ἦτο φίλτατος τοῦ συγγραφέως τῶν Χαρακτήρων Θεοφράστου καὶ συνέφηρος τοῦ Ἐπικούρου, αἱ δύο δὲ μεγάλαι αὐταὶ προσωπικότητες τῆς ἐποχῆς ἦσαν οἱ καθημερινοὶ σύντροφοι τοῦ ποιητοῦ εἰς τὴν παρὰ τὴν Φρεαττύδα ἑπαυλὶν του. Οἱ ὑποκριταὶ τῆς μενανδρικής κωμωδίας δὲν φέρουν πλέον τὸν δερμάτινον φαλλὸν οὐδὲ τὰ ἐξωγκωμένα ὀπίσθια, ἀλλ' εἶναι ἐνδεδυμένοι κοσμίως τὸ καθημερινὸν ἔνδυμα τῆς ἀγορᾶς. Ὁ χορὸς δὲν ἀποτελεῖται ἀπὸ ὄρνιθας καὶ νεφέλας οὐδὲ φέρει διονυσιακὸν ἢ θρησκευτικὸν χαρακτήρα, ἀλλ' ἔχει ἀπλῶς καὶ μόνον μουσικὴν σημασίαν, καὶ δὲν εἶναι παρὰ χορὸς ὑπὸ τὴν σημερινὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως, δηλαδὴ ὄρχησις ἀπλῆ ὑπὸ συνοδείαν αὐλοῦ, μεσολαβοῦσα κατὰ τὸ ἀπὸ πράξεως εἰς πρᾶξιν διάλειμμα. Τὰ χορικά ᾄσματα, οἱ λυρικοὶ δηλονότι στίχοι τοὺς ὁποίους εὐρίσκομεν εἰς τὴν τραγωδίαν καὶ παλαιότεραν κωμωδίαν, λείπουν ἐντελῶς ἀπὸ τὰς κωμωδίας τοῦ Μενάνδρου. Ὁ νεωτερισμὸς δὲ αὐτὸς δὲν εἶναι ὁ μόνος τὸν ὁποῖον παρατηροῦμεν εἰς τὰ νέα ἀποσπάσματα. Ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως τὰ δράματα τοῦ Μενάνδρου παρουσιάζουν ἀρκετὰς ιδιορρυθμους καινοτομίας. Ἰδιαίτερος ἀξιοσημειώτων εἶναι ὅτι εἰς τὴν Α' πρᾶξιν μετὰ τὴν πρώτην σκηνὴν τοῦ διαλογικοῦ προλόγου εἰσάγει ὁ ποιητὴς προσωποποιήσιν θεότητος τινος ἥτις ἐν βραχεὶ μονολόγῳ ἐκθέτει εἰς τοὺς θεατὰς τὴν πλοκὴν τοῦ ἔργου καὶ ζητεῖ εἰς τὸ τέλος τὴν ἐπιείκειαν αὐτῶν. Τοιαύτη θεότης εἶναι ἡ Ἄγνοια ἐν τῇ «Περικειρομένῃ» καὶ ὁ Ἥρως ἐν τῇ ὁμωνύμῳ κωμωδίᾳ, τὸν ὁποῖον ὁ Lefebvre

παρανόησας ἐξέλαβεν ὡς «ἀπὸ μηχανῆς θεόν». Ἐν γένει ὅ,τι εἶπεν ὁ Ἀριστοτέλης διὰ τὸν Αἰσχύλον καὶ τοὺς δύο ἄλλους μεγάλους τραγικούς ὡς πρὸς τὴν τραγωδίαν, τὸ αὐτὸ ἡμποροῦμεν νὰ ἐπαναλάβωμεν καὶ διὰ τὸν Μένανδρον ὡς πρὸς τὴν κωμωδίαν, ὅτι ἐπ' αὐτοῦ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ποιήσεως «ὅψε ἀπεσεμνύνθη», προήχθη καὶ ἐτελειοποιήθη εἰς σημεῖον πέραν τοῦ ὁποίου οὐδεὶς ἐκ τῶν μεταγενεστέρων ἡδυνήθη νὰ προχωρήσῃ.

Θὰ ἦτο πολὺ νὰ δώσωμεν ἐδῶ λεπτομερῆ ἀνάλυσιν καὶ τῶν τεσσάρων κωμωδιῶν τῶν ὁποίων δυνάμεθα ἐκ τῶν νεοευρεθέντων ἀποσπασμάτων ν' ἀναπαραστήσωμεν τὴν ὅλην ὑπόθεσιν. Περιορίζομαι μόνον εἰς μίαν ἐξ αὐτῶν, τοὺς «Ἐπιτρέποντας». Ἡ κωμωδία αὕτη ἐθεωρεῖτο ὡς μία ἐκ τῶν ἀρίστων τοῦ Μενάνδρου, ἦτο δὲ εὐρύτατα γνωστὴ καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα. Ὅταν ὁ Μένανδρος προσεκαλεῖτο ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος ὅπως μεταβῇ εἰς Αἴγυπτον καὶ διδάξῃ ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρινῆς σκηνῆς τὰς κωμωδίας του, ἡ ἐρωμένη τοῦ ποιητοῦ Γλυκέρα προέτρεπεν αὐτὸν νὰ εὐρεπίσῃ καὶ τοὺς «Ἐπιτρέποντας», θεωροῦσα τὴν κωμωδίαν ταύτην μαζὶ μὲ ἄλλας τέσσαρας ἐκ τῶν καλυτέρων καὶ τῶν καταλληλοτέρων διὰ τὸν «οὐ δημοκρατικὸν Διόνυσον», τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου. Ἐκ τοῦ ἔργου τούτου εἶχε δανεισθῇ τὴν ὑπόθεσιν ὁ Καρύστιος κωμικός Ἀπολλόδωρος εἰς τὴν «Ἐκυράν» του, τὴν ὁποίαν ἀπεμμήθη ὁ Τερέντιος εἰς τὴν ὁμώνυμον αὐτοῦ κωμωδίαν. Ἡ ὑπόθεσις καὶ πλοκὴ τῶν «Ἐπιτρέποντων», τῶν «Διαιτητῶν», ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον, ἔχει ὡς ἑξῆς.

Ὁ νεαρὸς Ἀθηναῖος Χαρίσιος διατελὼν ἐν μέθῃ κατὰ τὴν πρὸς τιμὴν τῆς Ἀρτέμιδος νυκτερινὴν ἐορτὴν τῶν Ταυροπολίων, ἀπήγαγε διὰ τῆς βίας εἰς παράνομον ἐρωτικὴν πρᾶξιν τὴν πλουσίαν ἀστὴν Παμφίλην· ἀναίσθητος δὲ ἐκ τῆς μέθης, ἀφῆκεν εἰς αὐτὴν καὶ τὸν δακτύλιόν του. Ὀλίγους μῆνας ὕστερότερον ὁ Χαρίσιος νυμφεύεται τὴν Παμφίλην ἐν ἀγνοίᾳ φυσικῆς προτέρας ἐρωτικῆς συναντήσεως. Τὸν πέμπτον μῆνα μετὰ τὸν γάμον ἡ Παμφίλη γίνεται μήτηρ ἄρρενος τέκνου τὸ ὁποῖον, ἀπόντος τότε τοῦ συζύγου, ἐκθέτει λάθρα εἰς τὸ δάσος, θέσασα ἐπ' αὐτοῦ ὡς γνωρίσματα διάφορα κοσμήματα ἐν οἷς καὶ τὸν χρυσοῦν δακτύλιον, ὅστις εἶχε μείνει εἰς χεῖράς της κατὰ τὴν νύκτα τῶν Ταυροπολίων. Τὸ ἐκθετον παιδίον εὐρίσκει βοσκὸς, ὅστις ἀφοῦ τοῦ ἀφήρεσε τὰ κοσμήματα, παρέδωκε τοῦτο εἰς ἀνδρακέα.

Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ἀκριβῶς ἀρχίζει τὸ δράμα· τὰ προηγούμενα πρέπει νὰ ὑπονοήσῃ ὁ θεατὴς ἢ ὁ ἀναγνώστης. Ἡ πρώτη πρᾶξις, τῆς ὁποίας ἡ ἀρχὴ δὲν διεσώθη, ἤρχιζε πιθανῶς διὰ τοῦ συνήθους εἰς τὸν Μένανδρον κατὰ τὸ Εὐριπίδειον σύστημα διαλογικοῦ προλόγου, λαθ' ὃν ὁ Χαρίσιος μανθάνων παρὰ τοῦ δούκου του Ὁνησίμου τὸν πρόωρον καὶ κρύφιον τοκετὸν τῆς συζύγου του Παμφίλης ὀργίζεται καὶ δὲν ἀποδιώκει μὲν αὐτὴν χάριν τῆς προικῆς, ἀλλὰ διακόπτει πᾶσαν μετ' αὐτῆς ἐπικοινωνίαν. Τὸν πρόλογον ἀκολουθεῖ ἡ διατηρηθεῖσα σκηνὴ τῆς διατησίως ὁπόθεν καὶ ὁ τίτλος τῆς κωμωδίας. Ὁ ἀνδρακὴς Συρίσκος ἐπανευρίσκει τὸν βοσκὸν Δάον, ζητεῖ παρ' αὐτοῦ τὰ κοσμήματα· οὗτος ἀρνεῖται, καὶ διεξάγεται μετὰ τῶν ζωηρότατος διάλογος καθ' ὃν ἀποφασίζεται ἀπὸ κοινοῦ νὰ καταφύγουν εἰς διαίτητήν· ὡς τοιοῦτος δὲ προσκαλεῖται ὁ κατὰ τὴν ἐκείθεν διερχόμενος Σμικρῖνης, ὅστις εἶναι πατὴρ τῆς Παμφίλης καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ὁπάππου τοῦ μικροῦ ἐκθέτου. Ὁ Σμικρῖνης μετὰ τινος δισταγμοῦ δέχεται νὰ χρησιμεύσῃ διαίτητής. Πρῶτος ἐκθέτει τὰ δίκαιά του ὁ βοσκὸς μὲ τὴν θαυμασίαν ἀγροτικὴν του ἀπλότητα καὶ τὴν ἀστείωτάτην ἀφέλειαν, κατόπιν ὁμιλεῖ ὁ ἀνδρακὴς ὅστις ὑποστηρίζει τὸ δίκαιον τοῦ παιδίου μὲ περισσοτέραν ρητορικὴν τέχνην καὶ δικηγορικὴν δεξιότητα. Ὁ Σμικρῖνης ἀκούσας τὰς κωμικὰς καὶ τῶν δύο ἀγορεύσεις, ἐκδίδει τὴν ἐτυμηγορίαν του ὑπὲρ τοῦ Συρίσκου, ὅστις παραλαμβάνει τὰ γνωρίσματα παρὰ τοῦ Δάου παραπονουμένου διὰ τὴν ἄδικον ἀπόφασιν. Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Συρίσκος ἀπαριθμῶν τὰ κοσμήματα παραδίδει ταῦτα εἰς τὴν παρευρισκομένην καὶ βαστάζουσαν τὸ παιδίον σύζυγόν του, ἔρχεται ὁ Ὁνήσιμος ὅστις ἀναγνωρίζων τὸν δακτύλιον τοῦ κυρίου του, ἀρπάζει αὐτὸν παρὰ τοῦ διαμαρτυρομένου Συρίσκου· ἀμφότεροι συμφωνοῦν νὰ καταφύγουν εἰς διαίτητήν περὶ τοῦ πράγματος. Ἡ σκηνὴ αὕτη μὲ τὴν ὁποίαν τελειώνει ἡ Α' πρᾶξις, ὡς καὶ ἡ προηγουμένη, εἶναι ἐκ τῶν ὠραιότατων. Διὰ τῆς λέξεως Χοροῦ ἥτις φέρεται ἐπὶ τοῦ παύρου μετὰ τῆς Α' καὶ Β' πράξεως, ὑποδηλοῦται ἡ παρένθεσις τῆς ὑπὸ συνοδείαν αὐλοῦ ὀρχήσεως.

Ἡ Β' πρᾶξις ἀρχίζει μὲ μικρὸν μονόλογον τοῦ Ὁνησίμου δισταζόντος νὰ δεῖξῃ τὸν δακτύλιον εἰς τὸν κύριόν του καὶ μετανοοῦντος διὰ τὰ «κατὰ μηνύματα» ποῦ ἔκαμεν εἰς τὸν Χαρίσιον ἀρχίζοντα ἤδη νὰ συγχωρῇ τὸ παράπτωμα τῆς Παμφίλης ἐξ ἀγάπης πρὸς αὐτήν. Τὸ Ἀ-

βρότονον, ἡ ὠραία ἀθλητρίς ἥτις εἶχεν ἀντικαταστήσει τὴν Παμφίλην παρὰ τῷ Χαρίσιῳ κατὰ τὸ διάστημα τοῦ συζυγικοῦ χωρισμοῦ, παραπονεῖται καὶ αὕτη ὅτι ὁ Χαρίσιος δὲν τὴν ἀγαπᾷ πλέον καὶ ὅτι ἀφ' ὅτου ἤρχισαν νὰ ἐπικρατοῦν παρ' αὐτῷ αἱ σκέψεις τῆς μετὰ τῆς Παμφίλης συμφιλώσεως, ἡ πτωχὴ δούλη εἶναι τόσον ἀγνή, ὥστε δύναται νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν ἐορτὴν τῆς θεᾶς ὡς κανηφόρος. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔρχεται ὁ Συρίσκος ὅστις ἀγανακτεῖ ἐναντίον τοῦ Ὁνησίμου διότι δὲν ἐπεδεῖχθη ἀκόμη ὁ δακτύλιος. Ὁ Ὁνήσιμος ἐξηγεῖ εἰς αὐτὸν τοὺς δισταγμοὺς του καὶ τοῦ διηγείται πῶς κατὰ τὴν παννυχίδα τῶν γυναικῶν εἰς τὰ Ταυροπόλια ὁ κύριός του βιάσας παρθένον τινὰ ἀπώλεσε τὸν δακτύλιόν του. Τὸ Ἀβρότονον ἀκούει τὰ λεγόμενα, ἐνθυμεῖται ὅτι εἶχεν ἴδει τὴν σκανδαλώδη σκηνὴν τῶν Ταυροπολίων εἰς τὰ ὁποῖα καὶ αὕτη παρίστατο, καὶ συλλαμβάνει τὸ ἑξῆς πανοῦργον σχέδιον τὸ ὁποῖον ἀνακοινοῖ εἰς τὸν Ὁνήσιμον: Νὰ παρουσιασθῇ αὕτη ὡς ἡ βιασθεῖσα, καὶ δεικνύουσα τὸν δακτύλιον νὰ διεκδικήσῃ αὐτὴ τὴν μητρότητα τοῦ παιδίου· ἀφοῦ δὲ ἀποδειχθῇ ἡ πατρότης τοῦ Χαρίσιου καὶ ἀποκτήσῃ διὰ τοῦ τρόπου τούτου, ὡς ἐλπίζει, τὴν ἐλευθερίαν της, μαζὶ δὲ μὲ αὐτὴν καὶ ὁ Ὁνήσιμος τὴν ἰδικήν του, τότε φροντίζουν ἡσυχῶς καὶ διὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς γνησίας μητρὸς. Ὁ Ὁνήσιμος μετὰ τινος ἐνδοιασμοῦς ἐπιδοκιμαεῖ τοῦτο καὶ παραδίδει τὸν δακτύλιον εἰς τὴν ἀθλητρίδα ἥτις ἐξέρχεται ἐπικαλουμένη τὴν Πειθῶ· μὲ ἓνα ἀστεῖον μονόλογον τοῦ Ὁνησίμου τελειώνει ἡ Β' πρᾶξις.

Ἡ Γ' πρᾶξις μᾶς λείπει ἐντελῶς ἴσως εἰς αὐτὴν τὸ Ἀβρότονον νὰ ἐξεθέσῃ εἰς τὸν Ὁνήσιμον τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πανουργίας, ἀλλὰ πιθανώτερον εἶναι ὅτι ἡ πρᾶξις αὕτη εἶχεν ἐπεισοδιακὸν χαρακτήρα περιλαμβάνουσα τὰς σκηνὰς τῶν *σκωπικῶν μαγείρων* περὶ τῶν ὁποίων ἀναφορικῶς πρὸς τὴν κωμωδίαν ταύτην μᾶς ὁμιλεῖ ὁ Ἀθηναῖος, καὶ εἰς τὰς ὁποίας ὁ φιλάργυρος καὶ δύσκολος Σμικρῖνης θὰ ἐπαιξε τὸ κωμικώτερον μέρος.

Εἰς τὴν Δ' πρᾶξιν τὸ Ἀβρότονον συναντᾷ τὴν τροφὸν τῆς Παμφίλης Σωφρόνην καὶ ἐνθυμεῖται ὅτι τὴν γράϊαν ταύτην εἶχεν ἴδει εἰς τὰ Ταυροπόλια συνοδεύουσαν κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην τὴν ὑπὸ τοῦ Χαρίσιου ἀπαχθεῖσαν κόρη· δίδονται ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἐξηγήσεις, τὸ Ἀβρότονον φανερώνει τὸν πατέρα, ἡ Σωφρόνη τὴν μητέρα καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γίνεται ἡ ἀποκάλυψις ἀμφοτέρων τῶν

πραγματικῶν γονέων τοῦ παιδίου. Ἐξερχομένων τούτων, παρουσιάζεται ἐντρομος ὁ Ὀνήσιμος διηγούμενος εἰς κωμικώτατον μονόλογον ὅτι ὁ κύριός του Χαρίσιος ἔχει γίνει ἔξω φρενῶν ἀπὸ τύψεις συνειδήσεως, διότι ἤκουσε κρυφίως διάλογον μεταξὺ τῆς Παμφίλης καὶ τοῦ πενθεροῦ του Σμικρίνου, καθ' ὃν ἐνῶ ὁ πατήρ ὁμιλῶν περὶ τοῦ νόθου ἐξήτει νὰ πείσῃ τὴν θυγατέρα ὅπως διαζευχθῇ ἕνα τοιοῦτον σύζυγον, αὕτη ἡρνεῖτο μετὰ μεγάλης γενναιοψυχίας. Τὴν σκηνὴν ταύτην συνεχίζει ὁ Χαρίσιος ἐξακολουθῶν τὸν ζωντανὸν αὐτοῦ μονόλογον τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀρχίσει ἐντὸς τῆς οἰκίας καὶ περὶ τοῦ ὁποῖου εἶχεν ὁμιλήσει προηγουμένως ὁ Ὀνήσιμος.

Εἰς τὴν Ε' καὶ τελευταίαν πράξιν τὸ Ἀβρότονον ἀποκαλύπτει εἰς τὸν Χαρίσιον τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων καὶ ἀποκαθίστανται αἱ σχέσεις τῶν δύο συζύγων. Ὁ Σμικρίνης, ἀγνοῶν ἀκόμη τὰ λαβόντα χώραν, ἀφοῦ ἐπιπλήττει τὴν «*ἱερόσυλον γραῦν*» Σωφρόνην, ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ Χαρίσιου ὅπως ἀφαιρέσῃ προῖκα καὶ θυγατέρα ἀπὸ ἕνα τοιοῦτον ἀνάξιον γαμβρόν. Τὴν θύραν τοῦ ἀνοίγει ὁ Ὀνήσιμος, ὅστις, εὐδιάθετος πλέον διὰ τὴν καλὴν ἔκβασιν τῶν πραγμάτων, ἀρχίζει ἀστειοτάτην συζήτησιν μετὰ τοῦ Σμικρίνου καὶ ἀφοῦ πρῶτον τὸν περιπαίζει κοιμήματα, τοῦ ἀποκαλύπτει τὰ πράγματα ἐπιβεβαιούσης καὶ τῆς Σωφρόνης. Ὁ Σμικρίνης ἀγανακτεῖ διὰ τὸ παράπτωμα τῶν Ταυροπολίων, ἀλλ' ἡ Σωφρόνη καθυσχάζει αὐτὸν λέγουσα. «*Ἡ φύσις ἐβούλεθ' ἢ νόμων οὐδὲν μέλει, γυνὴ δ' ἐπ' αὐτῷ τῷ ἔφν*». Ἀπειλοῦσα δὲ ὅτι ἐὰν δὲν συνέλθῃ, θὰ τοῦ εἴπῃ «*τραγικὴν ὄψιν ἔξ Ἀθῆναις ὄλην*», μᾶς

δίδει τὴν ἐνδιαφέρουσαν πληροφορίαν ὅτι οἱ στίχοι οὗτοι προέρχονται ἀπὸ τὴν περίφημον τραγῳδίαν τοῦ Εὐριπίδου «*Αὐγήν*». Αἱ δύο τελευταῖαι σκηναὶ εἶναι ἐξόχως ἐπιτυχεῖς καὶ γεμάται ἀπὸ θεωρίας τῆς Ἐπικουρείου φιλοσοφίας. Τὸ ὅλον δράμα φαίνεται διεξαγόμενον ὅχι εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν, ἀλλ' εἰς κάποιον προάστειον τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν.

Ὅταν ἡ ἐπιστήμη τελειώσῃ τὸ ἔργον τῆς διὰ τὸ νέον δραματικὸν ἀπόκτημα, ἡ τέχνη θὰ ἀρχίσῃ τότε τὸ ἰδικόν της. Περὶ παραστάσεως τῶν κωμῳδιῶν τοῦ Μενάνδρου ἤρχισε μάλιστα ἀπὸ τώρα νὰ γίνεται λόγος, καὶ θὰ διεξαχθῇ κάποια ἄμιλλα περὶ τοῦ ποῖος ἐκ τῶν πολιτισμένων λαῶν θὰ ἀκούσῃ πρῶτος ἀπὸ θεάτρου τὰ ἀριστουργήματα τοῦ Ἀθηναίου κωμικοῦ. Τὰ ἔργα τοῦ Μενάνδρου παριστανόμενα ἀπὸ τῆς σημερινῆς σκηνῆς θὰ γοητεύσουν καὶ σήμερον ὅπως καὶ ἄλλοτε, διότι οἱ χαρὰ κτῆρες καὶ αἱ σκηναὶ αὐτῶν δὲν εἶναι πράγματα ἐντελῶς ξένα πρὸς τὸν σημερινὸν βίον· ἡ δὲ ποίησις τοῦ Μενάνδρου, κυρίως διὰ τὸ θέατρον προωρισμένη, τότε θὰ κατανοηθῇ τελείως, ὅταν διδαχθῇ ἀπὸ σκηνῆς. Εἰς τὴν ἄμιλλαν ταύτην δὲν θὰ θελήσῃ ἴσως νὰ ὑστερήσῃ καὶ ἡ ἀναγεννωμένη Ἀθηναϊκὴ σκηνή, τὸ δὲ Βασιλικὸν θέατρον δὲν θὰ φανῇ ἄστοργον πρὸς τὸν ποιητὴν ὅστις ἐπανερχόμενος μετὰ ἀπουσίαν τόσων αἰώνων, θὰ ζητήσῃ δικαίως καὶ εἰς τὴν γενέτειραν αὐτοῦ πόλιν, καὶ μάλιστα ἐκεῖ που πλησίον εἰς τὴν φερώνυμον ὁδόν του, τὴν ὑποδοχὴν καὶ τὴν φιλοξενίαν ἣτις τοῦ ἀξιῇ. Τότε θὰ κατανοηθοῦν καλύτερον οἱ λόγοι τῆς Γλυκέρας: «*Τί γὰρ Ἀθῆναι χωρὶς Μενάνδρου;*»

[Βερολῖνον]

ΣΩΚΡ. Β. ΚΟΥΤΕΑΣ

ΑΙΩΝΙΑ ΛΑΧΤΑΡΑ

Τοῦ κ. Κωνσταντίνου Χρηστομάνου

Στὸ πνεῦμα σου τ' ὄνειροπόλον
τῆς Ἰταλίας ἀνοιξεν ἡ γῆ
τὰ θαύματα τῶν θησαυρῶν τῆς ὅλων
ποῦ ἡ Φύσις καὶ ἡ Τέχνη τὰ δημιουργεῖ.

Στὸν ζαφειρένιο θόλον
τοῦ μαγικοῦ τῆς οὐρανοῦ
ἡ φαντασία σου ἔχει φτερουγίσει
καὶ τὰ μυστήρια τοῦ Βατικανοῦ
τὰ γνώρισες καὶ τᾶχαις ψηλαφήσει.

Μὰ τίποτε δὲν εἰρηνεύει
τὸ πῦρ ποῦ μέσα σου δουλεύει.

Τὰ δάση τὰ ἱερὰ τῆς Τευτονίας,
ποῦ μιὰ Νεραΐδα λυπημένη σ' ὁδηγοῦσε,
Νεραΐδα τῶν ὀνείρων καὶ τῆς ἀρμονίας,
καὶ μέσ' στὸ φωτοσκίασμα σὲ τριγυροῦσε
τῶν Νιβελούγγων τὸ θαυμάσιο παραμῦθι—
δὲν σοῦ γοήτεψαν τὰ στήθη;

Οὔτε τῆς τέχνης ἡ αἰώνια νοσταλγία
ποῦ πνέει ἀπὸ τῆς Ἀθηνᾶς τὴν πόλιν,
οὔτε τῶν ἀναμνήσεων ἡ μαγεία
ποῦ χύνεται μέσ' ἀπ' τὴ γῆ τῆς ὅλης,
οὔτε τὸ θριαμβευτικὸν ἡλιοβασίλεμα
ποῦ ὁ Παρθενὼν στὸ πύρινό του κῶμα κα-
[θρεφτίζεται

καὶ μὲ τὰ χρώματά του ζωγραφίζεται,
σὰν ἄλλου κόσμου μαγεμένο σμίλεμα;

Οὔτε καὶ τὸνειρο ποῦ φανερώθη
μέσ' στὴ μεγαλοφάνταστη ψυχῇ σου
ἐκεῖ στὸ θέατρον τοῦ Διονύσου
ποῦ τόση δόξα ἐμαρμαρώθη,
οὔτε κι' αὐτὸ δὲν εἰμπορεῖ
νὰ συγκρατήσῃ τὴν ψυχῇ σου
τὴ φλογερή;

Τί θέλεις; τί σὲ σπρώχνει
πρὸς νέων ὀριζόντων κάλλη;
τί σὲ διώχνει
σ' ὄνειρεμένο περιγιάλι;

Τὸ ξέρω. Μιὰ λαχτάρ' ἀνίκητη σὰν Μοῖρα,
Νύφη γερανοφόρα, φουκοστεφανωμένη
καὶ μὲ κοχύλια, μὲ κοράλλια στολισμένη,
σὲ σύρνει στοῦ Αἰγαίου τὴν ἀρμύρα.
Ἐκεῖ 'ν' τ' ὄνειρεμένο σου ἀκρογιάλι,
ποῦ βέβηλο δὲν ἔχει φθάσει βῆμα.
Ὅρνεια ψηλά. Κάτω καὶ πέρα κῶμα.
Καὶ μέσ' στὴ θάλασσα τὴ μαγεμένη,
μέσ' στὸν ἀντίλαλο τῶν βράχων πάλαι,
πάλαι ἀκόμα τοῦ Ὀμήρου
ἡ λύρα ἡ στοιχειωμένη,
σὰν τὸ ψιδύρισμα τοῦ Ἀπείρου.

Ἐκεῖ 'νε ἡ μυστικὴ σου γῆ.
Ἐκεῖ ὄνειρεύεσαι τὴ δίψα σου νὰ σβύσῃς,
ἐκεῖ τὸ πνεῦμα σου ν' ἀναβαπτίσῃς
στῆς τέχνης τὴν ἀρχέγονη πηγῇ,
ποῦ μέσ' στὰ θεοτάρακτά της βύθη
ἔχουνε λουστῇ
τόσων ἐνθέων ποιητῶν τὰ στήθη,
τόσοι οὐρανογείτονες ἀετοί.

Ἐκεῖ ποῦ τὰ νησιὰ μιὰ μέρα,
ἕνα πανάρχαιο καιρὸ,
ἐγίνηκαν χουσοθεμέλιωτο γεφύρι
καὶ πέρασεν ἡ τέχνη μὲ χορὸ,
μὲ μουσικῆς καὶ μὲ ποιήσεως πανηγύρι,
μὲ τῆς ἐμπνεύσεως τὴν ἱερὴ λαμπάδα,
καὶ χύθηκε σὲ νέα πατρίδα, νέα μητέρα,
τὴν Ἑλλάδα!

Ἐκεῖ! ποῦ στοῦ ἡλίου τὴν πορφύρα
σὰν εἰς μιὰν ἄχνη πύρινην ἀθανασίας,
τὸ κάθε περιγιάλι λάμπει.
Καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας
τὰ πλούσια φθάνουν μύρα
κι' οἱ γαλανοὶ μωσχοβολοῦνε κάμποι.

Καὶ μέσ' στ' ὄνειροπόλημά σου,
καὶ μέσ' στὴ νοσταλγία τῆς καρδιάς σου
θὰ βλέπῃς τὴν χροσὴ μας ἱστορία
σὰν μιὰν εἰκόνα ἐμπρὸς σου μεγαλοπρεπῇ,
σὰν ἀστραπή,
ποῦ σὶν γοργὸ παλμὸ τῆς
φωτίζεται μιὰ μωσχαλασμένη ἀρχαιότης,
κόσμου ἀθανάτου φαντασμαγορία.

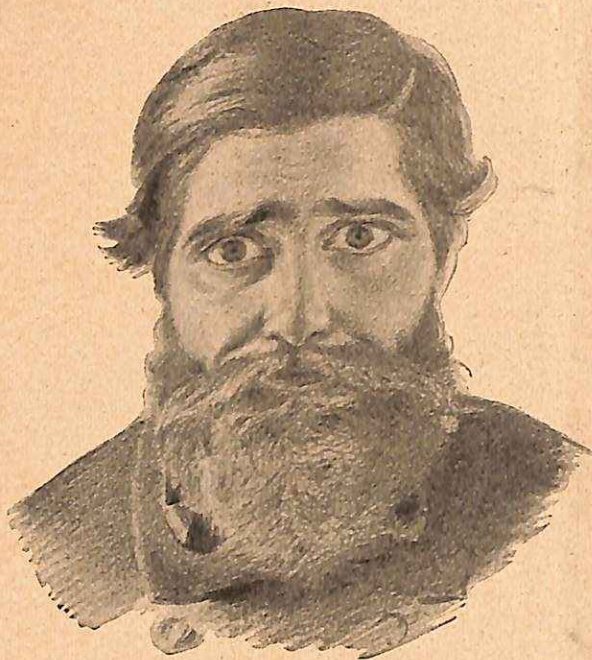
Ἄλλ' ἀπ' τὴν ἐκστασί σου σὲ ξυπνίζει
ἕνα τραγούδι ναυτικὸ
ἀπὸ τὸ τρεχαντήρι ποῦ ἀρμενίζει.
Κάθε του τόνος τρέμει
κι' ἔχει τῆς θάλασσας τὸν μελαγχολικὸ ρυθμὸ
καὶ μοιάζει μὲ τοῦ πλοίου τὸν γοερὸ τριγμὸ,
ὅταν ἀγάλλι γέρονι στὸ μελέμι.

Βυθίσου μέσ' στὴν ἀπερίτεχνη ἀρμονία.
Ἐχει κρυμμένους ἤχους μαγικούς.
Τοὺς πῆρε ἀπ' τὴν πηγῇ τοῦ τραγουδιοῦ τὴν
[αἰωνία
καὶ τοὺς ἐφύλαξε μέσα σ' αἰῶνας σκοτεινοῦς.

Ποῖος εἶν' ὁ ἐκλεκτὸς Τεχνίτης,
ποῦ θὰ συνάξῃ τὸν κρυμμένο θησαυρό;
Ποῖος ξέρει ἂν ἡ Τέχνη ἕνα καιρὸ
δὲν θάβρῃ ἐκεῖ τὴν Ἀναγέννησί της;

Σίφνος. Ἰούλιος τοῦ 1907. Α. ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΟΥΝΕΛΑΚΗΣ

Πρὸ δώδεκα ἐτῶν περίπου ὁ Ὅμιλος Φιλομούσων μᾶς ἔδειξε εἰς μίαν του ἔκθεσιν, τὸ ἔργον — ὄχι πλήρες — ἐνὸς ἀγνώστου σχεδὸν ἑλληνος ζωγράφου, τοῦ Νικολάου Κουνελάκη. Πολὺ ὀλίγοι ἐγνώριζαν τὸ ὄνομα αὐτό, καὶ ἀκόμη ὀλιγώτεροι τὰ ἔργα του. Ἐγὼ εἶχα ἀναλάβει νὰ τὸν παρουσιάσω εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν μ' ἓνα πολὺ ἐνθουσιαστικὸν ἀρθρᾶκι μου.

Ἐκτοτε ἔτυχε νὰ γνωρίσω καὶ νὰ μελετήσω βαθύτερα τὸ ἔργον τοῦ Κουνελάκη. Μερικαὶ εἰκόνες του, ἄλλαι μισοτελειωμέναι, καὶ δύο βιβλία μὲ σκίτσα του μοῦ ἐχρησίμευσαν διὰ νὰ ἰδῶ ὄχι μόνον τὴν τεχνοτροπίαν ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ ζωγράφου, αὐτὸν τὸν ἴδιον μέσα στὰ ἔργα του.

Ἡ ἐποχὴ πού ἔζησε, — ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τῆς ἐπαναστάσεως — δὲν ἦτο ἐποχὴ κατὰλληλος νὰ διαπλάσῃ ἓνα τάλαντον καλλιτεχνικόν. Αἱ περιπέτειαι τῆς πατρίδος δὲν ἤμποῦσαν νὰ δώσουν εἰς ἓνα καλλιτέχνην τὴν ἡσυχίαν τοῦ πνεύματος πού χρειάζεται εἰς κάθε δημιουργικὴν ἐργασίαν. Ξενητεμένος καὶ πτωχὸς ἐσπούδασε εἰς τὴν Πετρούπολιν καὶ κατόπιν ἐπῆγε εἰς τὴν Ἰταλίαν. Εἰς τὴν Πινακοθήκην τῆς Φλωρεντίας ὑπάρχουν, νομίζω, ἔργα τοῦ Κουνελάκη. Ἄλλ' οὔτε ἡ Ἰταλία ἦτο ἡ χώρα πού θὰ ἐχρησίμευε ὡς διδάσκαλος. Οἱ

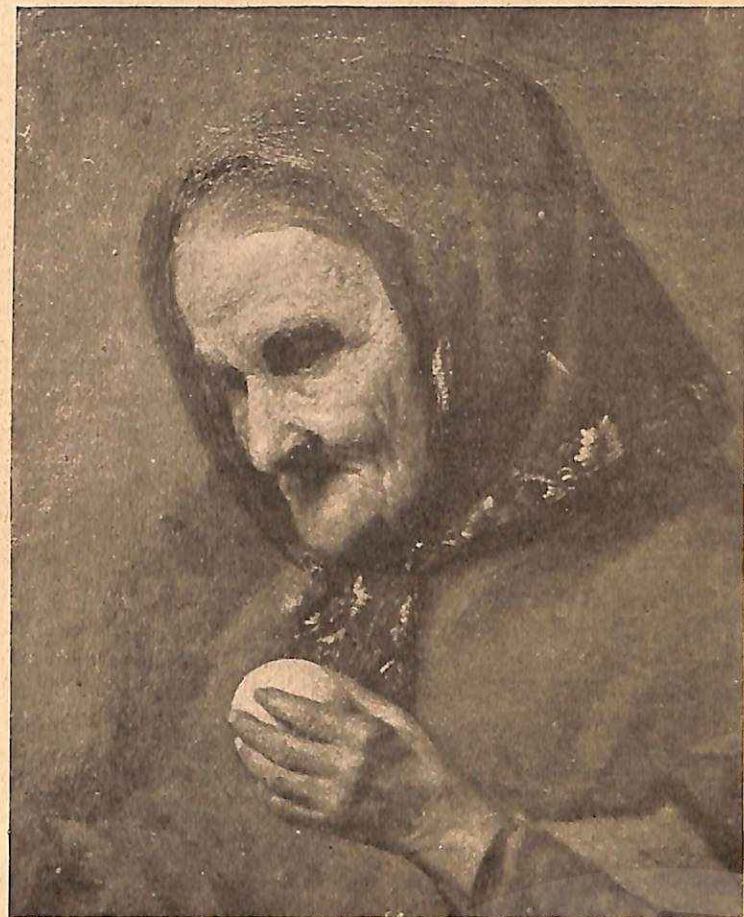
ἴδιοι λόγοι ἐβάρυναν ἐπάνω εἰς τὴν ψυχὴν της, καὶ μόλις τότε, κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ 19ου αἰῶνος, ἤρχισε νὰ δείχνῃ ἡ ἰταλικὴ τέχνη νέαν ζωὴν.

Δώδεκα ἐτῶν ὁ Κουνελάκης ἀφίνει τὴν Ὀδησόν, ὅπου εἶχαν καταφύγει οἱ γονεῖς του ἐξόριστοι ἀπὸ τὴν Κρήτην, καὶ πηγαίνει νὰ σπουδάσῃ εἰς τὴν Πετρούπολιν. Εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Καλῶν Τεχνῶν τῆς Πετροπόλεως ἐπῆρε τὸ πρῶτον βραβεῖον. Εἰκοσιοκτὼ ἐτῶν πηγαίνει εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Φλωρεντίαν, ὅπου ἐργάσθη ἐπὶ δέκα περίπου ἔτη, παντοτεινὸς νοσταλγὸς τῆς ἑλληνικῆς γῆς καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ φωτός. Ἐκεῖ ἀγάπησε τὴν Ζωὴν Καμπάνη καὶ τὴν ὑπανδρεύθη. Ἡ εὐτυχία ἐθέριμανε τὴν ζωὴν του ἐπὶ ἓνα ἔτος μόνον. Ὁ θάνατος τῆς συζύγου του ἐσκίασε τὴν χαρὰν πού ἐφώτισε μίαν στιγμὴν τὴν μελαγχολικὴν τοῦ ψυχῆν.

Τώρα ἐζήτησε εἰς τὴν τέχνην του ὄχι μόνον τὸ ἰδανικὸν τοῦ ζωγράφου ἀλλὰ καὶ τὴν ληισμὸν ἀπὸ τὰς δοκιμασίας τῆς τύχης. Τέχνην ἡρεμὴν, μὲ χρώματα σκοτεινά, πού παίζουν φῶς ἀπὸ ἓνα συναίσθημα, κρυμμένον εἰς τὸ βάθος τοῦ εἰκονιζομένου προσώπου. Μία ἡρεμία πού δὲν στερεῖται ζωὴν καὶ μιὰ ζωὴ πού κινεῖται ἀπὸ τὴν ἡρεμίαν μιᾶς σκέψεως, ἡ ὁποία δὲν ἐξωτερικεύεται καταφανῆς εἰς ὅλα τὰ μάτια ἀλλὰ θίγει κάθε ἀνθρώπον πού αἰσθάνεται εὐγενικά.

Εἶναι μιὰ κεφαλὴ γυναικεῖα μισοτελειωμένη, μὲ μαῦρον φόρεμα, μαῦρα μαλλιά, ἐπάνω εἰς βάθος σκοτεινόν¹. Ὅλα, ἁρμονισμένα, σοῦ δίδουν τὴν ἐντύπωσιν μιᾶς ψυχῆς θλιμμένης. Ἡ κεφαλὴ αὐτὴ γυναικὸς νέας, μὲ στάσιν ἰκέτιδος, ὅπου ἐπάνω στὸ πρόσωπον ζωγραφίζεται ἓνα ἀδιόρατον χαμόγελο — τὸ χαμόγελο τῆς ὑποταγῆς —, μὲ κάτι καμπύλας γραμμὰς πού κλίνουν ἐμπρὸς σ' ἓνα ἀγνωστον μεγαλεῖον — τὸ μεγαλεῖον τοῦ πόνου —, ἔχει τὰ μάτια βυθισμένα σ' ἓνα μακρυνὸν κόσμον, κάτι μάτια πού δὲν ἔχουν κἂν μίαν ἀκτῖνα φωτεινὴν καὶ ὅπου φωτίζουν ὅλην τὴν εἰκόνα καὶ δείχνουν μιὰν ζωὴν παράμερη πού τὴν ἐλίκνισε ἓνας ὥρατος πόθος καὶ τὴν χαϊδεύει ἀκόμα ἡ σκιὰ μιᾶς ἐλπίδος. Σεμνὴ καὶ ταπεινὴ κεφαλὴ, καὶ εὐγενικὴ ἡ προσήλωσίς της.

¹ Ἡ πρώτη εἰκὼν ἐκτὸς τοῦ κειμένου.

Ἡ ΓΡΗΛΗ ΜΕ ΤΟ ΚΟΥΒΑΡΙ

Ν. ΚΟΥΝΕΛΑΚΗ

Καὶ αὐτὴ ἡ τεχνοτροπία, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ καὶ τὴν ἐλαχίστην λεπτομέρειαν, τῆς στέκει τόσον καλά. Διότι ὁ Κουνελάκης, καὶ ὡς ἐκ τῆς ἐποχῆς πού ἔζησε καὶ ἐξ ἰδιοσυγκρασίας ἀκόμα, ἐργάζεται μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν τὸν ἀποδίδοντα πιστά, τελειωμένον καθεὶ. Ἀλλὰ ἐκεῖ πού πρόκειται, δὲν ἐξαντλεῖ κάθε τεχνικὸν μέσον. Καὶ ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ ἀντίθεσις, τόσον ἡσυχὴ πού δὲν ἀποτελεῖ ἀντίθεσιν, ὑποβάλλει εἰς τὸν θεατὴν ἐκεῖνο πού αἰσθάνθηκε μέσα του ὁ τεχνίτης, πού ἀπὸ μίαν ἀληθινὰ καλλιτεχνικὴν ὥθησιν δὲν ἄφισε τὸ πινέλο νὰ τὸ ἐξωτερικεύσῃ τόσον, ὥστε νὰ εἰπῇ τὴν τελευταίαν λέξιν. Μιὰ ἐργασία πού γίνεται ἀσυνειδήτως μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ζωγράφου καὶ πού γι' αὐτὸ ἔχει τὴν ἐμορφιὰ τοῦ ἀνείπωτου. Ἄν ἡ ζωγραφικὴ ἀδυνατῇ νὰ ἀποδώσῃ πλήρη μίαν σκηνήν, μίαν

πράξιν, ἔχει ὅμως τὸ μυστικὸν αὐτό, πού μόνον ὁ καλλιτέχνης ὁ αἰσθανόμενος ἀληθινὰ τὸ κατέχει, νὰ ὑποβάλλῃ σκέψεις καὶ συναισθήματα πού μεγαλώνουν τὸ ἔργον του καὶ τὸ κάνουν βαθύτερα αἰσθητὸν εἰς ὅσους βλέπουν μὲ αἴσθημα καὶ δὲν ἀρκοῦνται μόνον εἰς γνωρίσματα ἐξωτερικά.

Ἐδῶ μοῦ ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν μιὰ φράσις πού συχνὰ τὴν ἐπαναλαμβάνουν κοινὸν καὶ καλλιτέχναι: Ὅτι ἡ ζωγραφικὴ ἡ τέχνη ἐν γένει, δὲν ἔχει σκοπὸν νὰ ὑποβάλλῃ ἰδέας καὶ σκέψεις, ἀλλὰ νὰ δώσῃ πλήρη καὶ τελείαν τὴν εἰκόνα τοῦ ἀντικειμένου πού θέλει νὰ ζωγραφίσῃ. Ἀλλὰ πού ἐγκτεται λοιπὸν ἡ πλήρης αὐτὴ εἰκὼν, ἂν ὄχι εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἰδιαιτέρου χαρακτῆρος πού καθεὶ εἰς τὸν κόσμον κρύβει μέσα του; Ἀδιάφορον ἂν ἄψυχον ἢ

ἐμψυχον. Ἡ λέξις ψυχὴ εἶναι κάτι πού ἐθεσπίσαμεν ἀποκλειστικῶς διὰ τὸν ἄνθρωπον. Καὶ ὅμως, τί ὥραϊα στέκει καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἄψυχα. Ἄν εἰς ἓνα βράχον ἐγὼ δὲν βλέπω τίποτε, ἓνας ἄλλος ὅμως δέχεται τὴν ἐπίδρασιν κάποιας δυνάμεως, ἢ ὁποία ἐνοικεῖ μέσα εἰς τὸν βράχον. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὁ βράχος ἔχει ψυχὴν, ἢ ὁποία δὲν μιλεῖ εἰς ἐμέ, δείχνει ὅμως τὴν ὑπαρξίν της εἰς τὸν ἄλλον καὶ θίγει μέσα του μίαν χορδήν. Θὰ τὴν ὠνόμαζα τὸ πολύ, γιὰ χατήρι σας, ψυχὴν παθητικὴν ἀφοῦ εὐρισκόμεθα ἐμπρὸς εἰς ἓνα βράχον. Αὐστηρῶς ὅμως ἂν πάρωμε τὸ πρᾶγμα, ὁ βράχος ἐκεῖνος ἔχει ψυχὴν, καὶ ἔτσι ἐκίνησε κάτι μέσα εἰς τὸ στήθος τοῦ ἄλλου, τὴν χαρὰν, τὴν θλίψιν ἢ ὅ,τι ἄλλο συναίσθημα.

Αὐτὰ τὰ γνωρίσματα τῆς ψυχῆς τοῦ βράχου θέλω νὰ ἰδῶ ἐπάνω εἰς τὸ ἔργον τοῦ καλλιτέχνου διὰ νὰ εἰπῶ ὅτι ὁ βράχος ἐκεῖνος εἰς τὸ χέρι τοῦ ζωγράφου ἔγεινε ἔργον. Διαφορετικὰ θὰ μείνῃ μία πέτρα, τὴν ὁποίαν κάθε ἔμπειρος καὶ ἱκανὸς τεχνίτης ἤμπορεῖ νὰ ἀποδώσῃ. Καὶ τότε δὲν λέγεται τέχνη. Εἶναι χειροτεχνία ἀπλῶς.

Πόσον ὑψηλὰ ἀντελαμβάνετο τὴν τέχνην ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους ζωγράφους, ὁ Μουρίλλος, μᾶς δείχνει ἓνα ἀνέκδοτόν του διὰ μίαν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ὁποῦ ἐπὶ πολὺν καιρὸν τὴν ἄφινε ἀτελείωτην.

— Γιατί δὲν τελειώνεις τὸν Ἰησοῦν; τὸν ἐρώτησε ἓνας φίλος του.

— Περιμένω τὴν στιγμήν πού θὰ ἔλθῃ νὰ μοῦ μιλήσῃ, εἶπε ὁ ζωγράφος.

Αὐτὸ λοιπὸν πού ἐνδιαφέρει κάθε ἄνθρωπον αἰσθανόμενον, εἴτε εἰς τὴν ζωγραφικὴν, εἴτε εἰς τὴν γλυπτικὴν, εἴτε εἰς ὁποιαδήποτε τέχνην, δὲν ὑπάγεται εἰς ὀρισμένους κανόνας. Εἶναι ἐκεῖνο πού ἔχει μέσα της ἡ γυναῖκα πού θ' ἀγαπήσωμε. Ἐνα γνώρισμα ἐξωτερικὸν θὰ γεννήσῃ εἰς τὴν ψυχὴν μας ἀσυνειδήτως, κοντὰ εἰς τὴν εἰκόνα πού βλέπομεν, μίαν δευτέραν εἰκόνα τὴν ὁποίαν θὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ μὴ δύναμις διαισθητικῆ. Δὲν εἶναι τὸ τραγοῦδι εἶναι ἡ δόνησις τῆς χορδῆς ἀπὸ τὴν ὁποίαν τὸ τραγοῦδι ἀνέβλυσε. Δὲν εἶναι τὸ φῶς εἶναι τὸ φέγγος πού ἀπλόνεται, ἀσύλληπτον αὐτό. Μιὰ ἀπόχρωσις, ἓνας ἦχος, κάτι πού βγαίνει ἀπὸ βαθειὰ ἄυλον, αὐτὸ εἶναι τὸ στοιχεῖον πού δίδει εἰς μίαν εἰκόνα, ἀξίαν καλλιτεχνικὴν.

Ὁ Κουνελάκης δὲν ἔχει χρῶμα οὔτε πνεῦμα

συνθετικόν. Ἄλλ' ἔχει σχέδιον ἀκριβὲς καὶ ζωγραφίζει μὲ αἰσθημα. Αὐτὰ τὰ δύο μαζὶ δίδουν μίαν ἀτομικὴν σφραγίδα εἰς τὸ ἔργον του. Μὲ πνεῦμα συνθετικὸν ἐννοῶ τὴν φράσιν κυριολεκτικῶς. Καὶ κάμνω ἐδῶ τὴν διαφορὰν διὰ νὰ μὴ παρεξηγηθῶ. Διότι καὶ ἓνα πορτραῖτο εἶναι σύνθεσις. Σύνθεσις μάλιστα, ἢ ὁποία ἀπαιτεῖ μεγάλο τάλαντον διὰ νὰ μὴ πέσῃ κανεὶς εἰς τὴν κοινοτοπίαν. Ποιὸς θὰ ἤμποροῦσε νὰ εἰπῇ ὅτι δὲν εἶναι ἔργον μεγάλης συνθέσεως μιὰ προσωπογραφία τοῦ Λέμπαχ; Ὁ Κουνελάκης εἰς ὅλα του τὰ σκίτσα καὶ τὰς ἀποπείρας πρὸς σύνθεσιν, μοῦ δίδει αὐτὴν τὴν ἐντύπωσιν. Καὶ τὸ βλέπει καὶ ὁ ἴδιος, καὶ δι' αὐτὸ τὰ ἀφίνει ἀτελείωτα ἢ σκίτσα μόνον. Τὰ θέματά του, τὰ ζητεῖ εἰς τὴν μυθολογίαν ἢ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν κατὰ μίμησιν τῶν ἰταλῶν ζωγράφων. Ἐν τῷ μεταξὺ προσπαθεῖ νὰ εὕρῃ τὸν δρόμον τὸν ἰδικόν του. Μία του σκέψις, ἓνα του συναίσθημα, συχνὰ ὑπὸ τὴν ἀπλὴν μορφὴν μελέτης, ἄλλοτε πάλιν ὡς πορτραῖτο, ἀποδίδεται μὲ κοντύλι ἀριστοτεχνικόν. Αὐτὰ τὰ μοναχικὰ πορτραῖτα καὶ αἱ σπουδαί του θέτουν ὥραϊα ὄρια εἰς τὴν τέχνην τοῦ Κουνελάκη.

Τὰ πορτραῖτα του, γυναικεῖα ὡσεπιτοπλεῖστον, εἴτε ὡς ὑπόδειγμα λεπτῆς καὶ ὑπομονητικῆς ἐργασίας ἢ ὡς ἔργα πού ἐγκλείουν μίαν ψυχὴν, εἶναι πολὺ χαρακτηριστικά.

Εἶναι μία κεφαλὴ γερωντικῆ. Χρειάζεται, ἀληθινὰ τεχνικὸν χέρι, γιὰ ν' ἀποδώσῃ τόσον πιστὰ, τόσον ἐλαφρὰ, κάθε πτυχίν, δὲν λέγω ρυτίδα, τοῦ προσώπου αὐτοῦ. Ἄλλ' ἡ κεφαλὴ αὐτὴ, ἐκτὸς τῆς τελείας ἐκτελέσεως, ἔχει κάτι ἀκόμα. Εἶναι ἡ πνοὴ τοῦ γήρατος ἐπάνω εἰς τὸ ρυτιδωμένον πρόσωπον. Εἶναι τὸ πορτραῖτο τῆς γαργιάς ὅπως τὴν γνωρίζομεν κάθε ἡμέραν γύρω μας, πού δὲν ἔπαυσε ν' ἀγαπᾷ τὴν ζωὴν. Δὲν ἔχομεν ἐμπρὸς μας ἓνα ἐρείπιον τῆς ζωῆς πού νὰ ἐμπνέῃ ἀδιαφορίαν εἶναι ἡ ζωὴ πού βαδίζει ὀλοένα πρὸς τὸ τέλος της, πού θερμαίνει ὅμως ὅλο τὸ σπίτι μὲ τὴν παρουσίαν της, μὲ τὰ νόστιμα λόγια, μὲ τὰς φανταστικὰς της διηγῆσεις καὶ πού ἀποζητοῦμε τὴν συντροφιά της. Εἶναι ἡ γαργιά τῆς ἐλληνικῆς οἰκογενείας.

Ὁ Κουνελάκης ξενιτεύθηκε παιδί ἀκόμα καὶ ἐπέρασε ὅλην τὴν ζωὴν εἰς τὰ ξένα. Ὅμως πάντα ἠσθάνετο τὴν νοσταλγίαν τοῦ σπιτιοῦ, ἐκεῖ ὁποῦ ἔζησε μικρός. Ὁνειρόν του εἶναι παντοτεινὰ ἡ ἐλληνικὴ γῆ. Καὶ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ αἰσθήματος αὐτοῦ, τόσον βαθειὰ ριζωμέ-

ΣΚΙΤΣΟ

N. ΚΟΥΝΕΛΑΚΗΣ

νου μέσα του, τὴν βλέπω ἀποτυπωμένην εἰς τὸ ἔργον του. Εἶναι καὶ αὐτὸ ἓνα χαρακτηριστικόν, τὸ ὁποῖον συμβάλλει εἰς τὸ νὰ δεῖξῃ τὴν ἀτομικότητα τοῦ ἑλληνος ζωγράφου. Ὅταν, μὲ στήθος πού ἦλθε νὰ τὸ προσβάλλῃ ἡ ἀμείλικτη ἀσθένεια, — ἀπέθανε φθισικὸς τὴν ἀνοιξὶν τοῦ 1869 — ἐπῆγαινε εἰς τὸ Κάϊρον νὰ ζήσει τὰς τελευταίας του ἡμέρας, ἐπέρασε ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. «Μὲ καρδίαν πλημμυροῦσαν ἀπὸ χίλια συναισθήματα, ἔγραφα ἄλλοτε, ἀνέβη ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, πρὸ τοῦ αἰωνίου μνημείου τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς τέχνης. Ἐδῶ, ἐπὶ τοῦ βράχου αὐτοῦ, ὅπου διαρκῶς ἐπιτεροῦντο οἱ πόθοι τῆς ποιητικῆς του ψυχῆς, ἠσθάνθη καὶ ἐκ τοῦ πλησίον τὸν ἱερὸν ἐνθουσιασμόν τῆς Τέχνης καὶ τῆς πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀγάπης του, ὁ ὁποῖος κατηνάλωσε ὅλην τὴν τὴν ὑπαρξιν».

Νά, ἐδῶ, μιὰ νότα ὀλίγον διαφορετικὴ εἰς μίαν ἐπίσης ἀτελείωτην εἰκόνα. Μᾶς δείχνει ἓνα γυναικεῖον σῶμα τὴν στιγμήν πού εἶναι μισοβυθισμένον εἰς τὴν θάλασσαν. Μιὰ νότα κάπως χαρωπὴ, ζωντανὴ ἀπὸ ζωὴν μαζὶ καὶ χάριν. Ἐμορφα γυμμένο τὸ κεφάλι καὶ ἀναδεμένα τὰ μαλλιά, καὶ τεχνικὰ δέχεται ὁ λαιμὸς τὴν σκιὰν καὶ τὸ φῶς. Δὲν ἐπρόφθασε ὁ ζωγράφος νὰ δώσῃ τίς τελευταῖες πινελιὲς γιὰ νὰ ξανοῖξῃ ὅλη ἡ ἔμορφιά τοῦ γυμνοῦ σώματος. Ὅμως αὐτὸ δὲν ἐμποδίζει νὰ διακρίνῃ κανεὶς τὸν τεχνίτην πού βλέπει καὶ τὴν πρὸ μικρὰν λεπτομέρειαν μέσα εἰς τὴν φύσιν, διὰ νὰ πάρῃ ἔπειτα ἀπ' ἐκεῖ στοιχεῖα γιὰ τὴν εἰκόνα πού ἐργάζεται. Ὅλα τὰ εἶδε, τὰ ἐσπούδασε, τὰ ἀγάπησε. Καὶ ἔτσι, μὲ τὰς ἀποχρώσεις πού εὐρίσκει κατόπιν στὸ ἐγὼ του μέσα, μᾶς δίδει ἓνα ἔργον πού εἶναι πλάσμα ἰδικόν του.

Ξεφυλλίζω τὰ δύο βιβλία μὲ σπουδὰς καὶ μὲ σκίτσα του τὰ ὁποῖα εὐτύχησα ν' ἀποκτήσω μαζί μὲ δύο ἄλλα του ἔργα. Βλέπω μέσα εἰς αὐτὰ τὸ χέρι τοῦ τεχνίτου ποὺ ἠξεύρει ν' ἀποδώσῃ τὴν φύσιν διότι τὴν ἐμελέτησε καὶ γνωρίζει τὰ μυστικά της. Τὰ γυμνά του μ' ἐλκύουν ἰδιαίτερος. Τίποτε δὲν τοῦ εἶναι ξένον. Ἡ ζωὴ ποὺ τρέχει μέσα στὸ ἀνθρώπινον σῶμα, τοῦ εἶναι γνώριμη εἰς κάθε πτυχὴν καὶ εἰς κάθε παλμόν της. Ἐπειτα, καὶ εἰς αὐτὰς τὰς σπουδὰς του βλέπει κανεὶς τὸν αἰσθανόμενον τεχνίτην. Σὰν νὰ μὴν τοῦ ἀρκῇ ἡ ἀπλὴ μελέτη τοῦ γυμνοῦ, θέλει νὰ τὴν συνδυάσῃ μὲ κάποιαν αἰσθητικὴν ἐντύπωσιν, ἡ ὁποία τὸν κάμνει ἐνίοτε, πολὺ συχνὰ μᾶλλον, νὰ ἐξιδανικεύῃ τὰ μοδέλα του. Γι' αὐτὸ αἱ σπουδαὶ του ἔχουν αὐτὸ τὸ ἰδιαίτερον, ὅτι δὲν εἶναι ἀπλᾶ σπουδαὶ ἀλλὰ κομμάτια, νὰ εἰπῇ κανεὶς, ἀπὸ ἔργα τὰ ὁποῖα ὑπνώττουν ἀκόμα βαθειὰ στὴν ψυχὴν τοῦ ζωγράφου καὶ ξανοίγουν σὰν μακρυνὴ ἡχώ τῆς ἐργασίας ποὺ γίνεται μέσα του.

Ἀπὸ τὰς δύο σπουδὰς μὲ μολύβι αἱ ὁποῖαι συνοδεύουν τὴν μελέτην αὐτήν, ἔχομεν δύο διαφοροὺς ἐντυπώσεις. Εἶναι ὁ ἀνδρικός κορμός, τόσο γερὰ πλασμένος. Ἐχει ὅλην τὴν ρώμην τοῦ ἀνδρὸς ἐν πλήρει ἀκμῇ, ποὺ ἐμπνέει τὴν πεποίθησιν εἰς τὴν ἰσχύν του. Καμμία ἐκζητήσις ἢ προσπάθεια καταφανής. Ἀληθινός, πλαστικός, ὥραϊα βαλμένος. Ἐνέχει μαζί τὴν δύναμιν καὶ τὴν κίνησιν. Κορμὶ ζηλευτὸ εἰς τὴν σημερινὴν νευροπαθὴ ἐποχὴν.

Κυττάξετε τώρα καὶ τὸν ἄλλον, τὸν παιδικὸν κορμόν. Δὲν ἔδωκε ἀπλῶς τὴν ἀνατομίαν τοῦ γυμνοῦ. Ἐχει ὅλην τὴν γαλήνην καὶ τὴν ἡρεμίαν τοῦ ὕπνου. Τὰ μάτια τὰ κλεισμένα δὲν εἶναι τὸ μόνον μέσον ποὺ μετεχειρίσθη ὁ ζωγράφος διὰ νὰ ἀποδώσῃ τὴν σκέψιν του. Εἰς ὅλα τὰ μέλη εἶναι ἀποτυπωμένη ἡ ἔλλειψις τῆς κινήσεως, ἡ ἀνάπαυσις ἀπὸ τὴν ζωὴν. Σκεπάσετε τὰ μάτια, καὶ θὰ διαβάσετε αὐτὸ ποὺ σὰς λέγω, ἐπάνω εἰς τὸ γυμνὸν σῶμα καὶ ἐπάνω εἰς τὸ πρόσωπον. Τί ἔμορφο καὶ ζηλευτὸ κεφάλι μὲ τὸ φῶς τῆς νεανικῆς δροσιᾶς καὶ μὲ γραμμὲς εὐγενικῆς. Μιὰ λευκὴ ψυχὴ κρύβεται μέσα εἰς τὸ γυμνὸν σῶμα καὶ μὲ χάριν ἐξαγγέλλει τὸ ἄνθος ποὺ ξανοίγει εἰς τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς.

Ὅτι ἐμελέτησα ἀπὸ τὸν Κουνελάκη, μοῦ εἶναι τόσο φωτεινὸν καὶ κλείει μέσα του τόσα στοιχεῖα πρὸς σπουδὴν, ποὺ ἤμπορῶ νὰ εἰπῶ ὅτι ἔδωκα τὸν κύριον χαρακτηρισμὸν τοῦ ἔργου του. Εὐρίσκομαι ἐμπρὸς εἰς ἓνα τάλαντον, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι τόσο πολύμορφον γιὰ νὰ μὲ κάμῃ νὰ παραστρατήσω. Ὅτι βγαίνει ἀπὸ τὸ χέρι του, τρέχει ἀπὸ τὴν ἰδίαν ἡρεμίαν καὶ μοναχικὴν πηγὴν ποὺ ἀθόρυβα θροεῖ στὴν ρίζαν τοῦ Βουνοῦ. Καθεμία ἀπὸ τὰς εἰκόνας του χωριστά, σεμνὴ καὶ ἀφάνταχτη, φωτίζει συμπαθητικὰ καὶ ὥραϊα τὸ ἔργον τοῦ ζωγράφου καὶ μιλεῖ γιὰ τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἔζησε ὅλην τὴν ζωὴν μὲ τὴν νοσταλγικὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος καὶ τῆς τέχνης.

ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗ ΝΕΑ

Εὐπνησε, πατρίδα μου, γοργή
Ἀπὸ τὸν βαρὺ τὸν λήθαργό σου,
Στήριξε τὰ πόδια σου στὴ γῆ,
Νοιώσε μέσ' στὰ σπλάχνα σου τὸ ἔγώ σου!

Οἱ μεγάλοι κ' ἐνδοξοὶ νεκροὶ
Δὲν μποροῦν νὰ κάμουν δοξασμένη
Μιὰ γενιὰ ἀδιάφορη, μικρὴ,
Μιὰ γενιὰ κωδερὴ καὶ κοιμισμένη!

Μὴν κουμπᾶς ὠχρή, μὲ στεναγμούς,
Στὰ σπασμένα μάρμαρα τ' ἀρχαῖα!

Ζήτησ' αἷμα, σφρῖγος καὶ παλμούς
Στὴ ζωὴ τὴν τωρινή, τὴ νέα!

Ἀχ! τὸ παρελθὸν τὸ σεβαστὸ
Εἴν' αἰῶνες, σκέφρον, πεθαμένο·
Πλάσ' ἓνα παρὸν σπαρταριστό,
Ἐνα μέλλον πλάσε τιμημένο!

Εὐπνησε, πατρίδα μου, γοργή
Ἀπὸ τὸν βαρὺ τὸν λήθαργό σου,
Στήριξε τὰ πόδια σου στὴ γῆ,
Νοιώσε μέσ' στὰ σπλάχνα σου τὸ ἔγώ σου!

Κοπεγχάγη, Αὐγούστος 1907.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΕΙΑΣ ΕΛΙΣΑΒΕΤ *

ΦΥΛΛΑ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ

Ἀπὸ τὸ περιστύλιο ἡ Αὐτοκράτειρα πέρασε ἴσα στὰ δώματά της. Σ' αὐτὰ τὰ διαμερίσματα σκόρπισε ὅλη τὴν ψυχὴ της: εἶναι τὸ πιὸ ἐξαισία ποιητικὸ πρᾶμα ποὺ θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ φαντασθῇ καὶ ποὺ θὰ ὄνειρευότανε ν' ἀβρίσκει σ' αὐτὸ τὸ σπίτι καὶ σ' αὐτὸν τὸν τόπο.

— Μονάχη μου τᾶβαλα ὅλα σὲ τάξη, εἶπε, καὶ μοναχὴ μου διάλεξα τὸ καθετί. Γι' αὐτὸ αἰσθάνομαι τὸν ἑαυτό μου λιγώτερο ξένο ἐδῶ παρὰ στὴ Βιέννη.

«Εἶναι μεγάλη ἀπόσταση, ἀποκρίθηκα μέσα μου, ἀπ' αὐτὰ ἐδῶ τὰ δώματα ἴσα μὲ τὶς φανταχτερές σάλες τῆς Μπουργ στὴ Βιέννη ὅπου ὅλα θυμίζουν κάποιαν ἰδέα, μὰ τίποτα δὲν ξυπνᾷ ἓνα αἶσθημα». Ἐδῶ σ' αὐτὸ τὸ home, ποὺ τὸ δημιούργησε μονάχη της ἀπὸ ἄκρη σ' ἄκρη, τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ὑπέροχης υπάρξεώς της καθαρώτερα ἀκόμα ξανοίγονται. Ἀπὸ τὴν κάθε γωνιά τῶν δωματίων αὐτῶν ἀναβρύζει τὸ τραγούδι καὶ τὸ φέγγος τῆς ἐξαισίας λύπης ποὺ περνοδιαβαίνει ἀποφυλλίζοντας τὴν ὠριότην της γιὰ ὅποιον μπορεῖ νὰ τὴν ἰδῇ καὶ νὰ τὴν ἀκούσῃ. Παντοῦ σχήματα ἄβρα καὶ σπάνια, ἀχνοχρωμιᾶς δίχως ὄνομα ποὺ μοιζοῦνε μύρα ξέψυχα, χρυσάφια σκοτεινιασμένα ἀπὸ παλιούς χρόνους ξεχασμένους, φωτίσματα ποὺ γλωμαίνον καὶ σβήνουν ἀπαλά. Τέτοιος ἔπρεπε νᾶτον καὶ ὁ γυναικὼν τῆς Πηνελόπης καὶ τῆς Ἑλένης, ἂν αὐτὲς οἱ εὐγενικῆς καὶ γλυκίφυξες γυναῖκες εἶχαν τὴ συναίσθησιν τῆς λαμπροσύνης τῶν ὀνείρων τους.

Καὶ ἦταν ἐδῶ θρονιὰ καλοφτιαγμένα σὰν κ' ἐκεῖνο ποὺ ἡ Ἀδράστη ἔφερε τῆς Ἑλένης νὰ καθήσῃ. τῆς Ὀριόσυνης θρόνο, μὲ χωνεμένα ἀσήμια καὶ σιντέφια, καὶ τὸ καθένα σκεπασμένο μὲ μιὰν ἀργυρόλευκην παχύμαλλην προβιά, καὶ σκαμνάκια ὁμορφα νάναβαστοῦν γυναῖκες πόδια γλυκομάλαγα σὰν ἄσπρα περιστέρια, καὶ ἀψηλὲς ντουλάπες σὰν τῆς Πηνελόπης ποὺ φύλαγε μέσα τὰ μοσχολύματα τῆς πέπλα τᾶλικοπλουμισμένα. Μιὰ πιθαμὴ μονάχα ψηλότερ' ἀπ' τὸ πάτωμα εἶναι στημένο στὴν κρεβατοκάμαρᾳ τὸ ἀπλόχωρο ἑλληνικὸ λέκτρο, δουλεμένο στὴν ἐντέλεια, ὅμοιο μὲ ἑκεῖνο ποὺ

θήλιασε ὁ Ὀδυσσεὺς ἀπάνω στὴ ρίζα τῆς ἐλιάς: στὶς τορνευτὲς ὀλόστιλπνες κολῶνες Νύμφες ἀναγέρουν ὡσὰν ποθολυμένες, ἀναβαστώντας τὸ προσκέφαλο ποὺ τὸ τριγυρνοῦν ὀνειράτα ἀλαφρόφτερα καὶ μιὰ χλαῖνα πορφυρομέταξη εἶναι ἀπλωμένη στὸ φίλυπνο τὸ στρώμα: — ἔτσι καὶ ἡ Ἑλένη, ἡ ἀταίριαστη τοῦ Δία θυγατέρα, παράγγειλε στὶς δοῦλες καὶ στὶς παρὰ κόρες της νὰ στρώσουν τοῦ Τηλέμαχου γιὰ νὰ χαρῇ τὸν ὕπνο τὸ γλυκό... Σιμὰ στὸ κρεβάτι βρίσκεται ἓνα προσευχητήρι ξύλινο καὶ πάνω σ' αὐτὸ ἓνα εἰκόνισμα ἀσημένιο βυζαντινὸ τῆς Παναγίας. Στους τοίχους ζωγραφιᾶς ὅλο χρώματα ἀνοιχτὰ μὲ πολὺν ἥλιο καὶ τραγούδι μέσα τους: ἡ ἀγαπημένη κόρη της ἡ Βαλερία — μιὰ συμφωνία ἀπὸ ἄχνες ρόδινες — κουκουλωμένη σ' ἓνα σύννεφο ἀπὸ ἄνθη μυγδαλιᾶς. Καὶ θαυμάσια βάζα ἀρχαῖα ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ πανάρχαιο γλᾶνθο γυαλί ποὺ θρύψαλά του βρίσκονται μὲς τοὺς ἀρχαίους τάφους δίπλα στὰ κόκκαλα τῶν νεκρῶν. Τὰ λουλούδια ποὺ παντοῦ σκορπίζονται τοῦ μυστηρίου τους τὸ λιβάνι, τὴ χάρη τους τὴν ἀβρὴ κ' ἐπιθανάτια, εἶναι μ' ἓναν τρόπο βαλμένα ὁμάδι ποὺ φαίνονται σὰν ὀργανωμένα σὲ μιὰ ζωὴν καινούργια: σ' αὐτὰ τὰ δώματα αἰσθάνεται κανεὶς γύρω του νὰ γλυκοῦσιν ὀλότρεμες οἱ αἰθέριες ψυχίτσες ἐξαισιῶν φυτικῶν πλασμάτων καὶ εἶναι σάματις ὅλα τᾶνθη, στὴν προσταγὴ κάποιας νεράιδας, βασιλίσσας τῶν λουλουδιῶν, νὰ ξεκίνησαν ἀπ' ὅλα τὰ λιβάδια καὶ ἀπ' ὅλα τὰ περιβόλια νάρθοῦν ἐδῶ νὰ προσκυνήσουν καὶ σ' ΕΚΕΙΝΗΣ μέσα τὴν πνοὴ νὰ μοσχανασάνουν καὶ μὲ τὸ μύρο τους μαζί νὰ ἀπαλοχύσουν τοὺς πόθους Ἑκείνης. Ἀπὸ τὴ σκεπὴ κρέμονται καντήλες χάλκινες σὰν ἀρχαῖοι ἀμφορεῖς σὲ σχήματα λουλουδιῶν ἢ κογχυλίων μὲ Νύμφες καὶ Τρίτωνες μπρούτζινους ποὺ ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τᾶνθη καὶ τὰ κογχύλια ἀδράχονται ἀπ' τὰ γλυκομάλαγα κορμὰ καὶ κάνουν συμπλέγματα ἐρωτόθυμα. Κι ὅπου τὰ βλέπει ὁ νοῦς συλλογιέται ὠριοθύμισια τὰ intérieurs ποῦχει στὶς ζωγραφιᾶς τοῦ δ Burne Jones, αἰσθητικὰ καὶ ὑπερλεπυμένα ἴσα μ' ἐκεῖ ποὺ ἀρχίζει ἡ ὁδὴν.

Τόσο πλούσια καὶ συνάμα τόσο ἄβρα καὶ ἀπόκοσμα εἶναι ὅλα τὰ ἀντικείμενα σὰν ἴσα

* Ἀπὸ τὸ ἐκδοθὲν βιβλίον τοῦ κ. Κ. Χρηστομάνου.

μένα σὲ κάποιαν ἄλλη ζήση καὶ φτειαγμένα ἀπὸ ἀσώματα ὑλικά! Ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο βρίσκεται μέσα τους παρ' ὅτι βλέπει κανεὶς καὶ στὰ πιδὼ ὄνειρεμένα ἔργα τῆς τέχνης: εἶναι ἡ ἀδυσώπητη ἀσπλαγμία τῆς ἀρχαίας Εἰμαρμένης — ὁ μαῦρος ἥλιος ποὺ καίει μέσα Της ποὺ καὶ σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν κατοικία ἔχει ρίξει τὸν ἥσκιό του. Καὶ εἶναι Ἐκεῖνη μιὰ *σύνθεσις* ἀπ' ὅλες αὐτὲς τὶς θλιβεράδες καὶ ὠρισύνες ποὺ τὶς ἐνσαρκώνει μέσα της, ποὺ τὶς ξυπνᾷ σὲ μιὰ ζωὴν ἀνώτερη καὶ ἔπειτα τὶς σκορπίζει γύρω της. — Κ' Ἐκεῖνη μὲ πῆγαινε γύρω σ' ὅλα αὐτὰ τὰ δώματα, ὅλα τῶνα πιδὼ μαγευτικὸ ἀπὸ τᾶλλο, ὅλα σὰ βγαλμένα ἀπὸ κάποιο παραμῦθι, ὅχι τόσο γιὰ τὴν ἐξωτερικὴ τους λαμπροσύνη παρ' ὅσο γιὰ τὴν ψυχικὴ ἀτμοσφαῖρα ποὺ κρυφοζοῦνε μέσα της.

Στὸ δεῦτερο πάτωμα (ἀπὸ πάνω ἀρχίζοντας) βρίσκονται τὰ διαμερίσματα τὰ προορισμένα γιὰ τὸν Αὐτοκράτορα καὶ γιὰ τὸ ἀρχιδουκικὸ ζευγάρι: Βαλερία καὶ Φράντς Σαλβάτωρ.

— Εἶναι κρῖμα, ὅτι ὁ γαμπρός μου δὲ θέλει νᾶρθῃ ἐδῶ, εἶπε ἡ Αὐτοκράτειρα, μολονότι τὸν ἔκαμα νὰ ἐλπίζει πὼς θὰ βρῇ τὸ καλύτερο κυνήγι τῶν κάπρων στὰ βουνὰ τῆς Ἀλβανίας. Ἀλλὰ δὲν πολυεμπιστεύεται στὴν πεθερά του, πρόσθεσε στάσεια. Μιὰ φορὰ μονάχα ἤρθε, τὴν περασμένη ἀνοιξη, καὶ φεύγοντας τὸ εἶπε καθαρὰ πὼς δὲ θὰ τὸν ξαναδοῦμε: αὐτὸς προτιμᾷ τὴν *Ἀνω Αὐστρία* καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ὑποφέρει τὶς ἐλιές καὶ τὴ θάλασσα, κ' ἡ ἀρχιδουκίσσα Βαλερία ἀγαπᾷ τὸν ἄντρα της πολὺ καὶ γι' αὐτὸ τῆς ἀρέσει, ὅτι ἀρέσει κι αὐτοῦ.

Καὶ σ' αὐτὰ τὰ λόγια ἡ φωνὴ τῆς Αὐτοκράτειρας ἀκούστηκε σὰ ραγισμένο γυαλὶ — θλιβερὰ παράχρησι. Ἐπειτα πρόσθεσε:

— Στὴ διαθήκη μου ἀφήνω τὸ Ἀχιλλεῖον στὴν Ἀρχιδουκίσσα: ἀλλὰ εἶναι πολὺ πιθανὸν πὼς θὰ ποτήρησῃ μεγάλῃν οἰκογένεια καὶ γι' αὐτὸ θὰ ἦναι τὸ καλύτερο νὰ τὸ πουλήσω καὶ τὰ παιδιά της νὰ πάρουν τὸ χρῆμα. Θὰ δώσω μάλιστα μαζί τὸ ἰδιαιτέρό μου ἀσημικὸ μὲ τὸ δελφίνι μου χαραγμένο ἐπάνω. Ἴσως τὸ πάρη τότε κανένας Ἀμερικάνος: ἔχω ἓνα μεσίτη στὴν Ἀμερικὴ ποὺ μοῦδωσε αὐτὴ τὴ συμβουλή.

Ἔτσι μιλοῦσεν ΕΚΕΙΝΗ, ἡ ἀποστραμμένη ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους, ἡ ἐνσάρκωσις τῆς ἀπόκοσμης γαλήνης καὶ τοῦ ὀνείρου. Θαρρεῖ κανεὶς μερικὲς φορὲς πὼς θέλει νὰ ναναγκάσῃ τὸν ἑαυτὸ

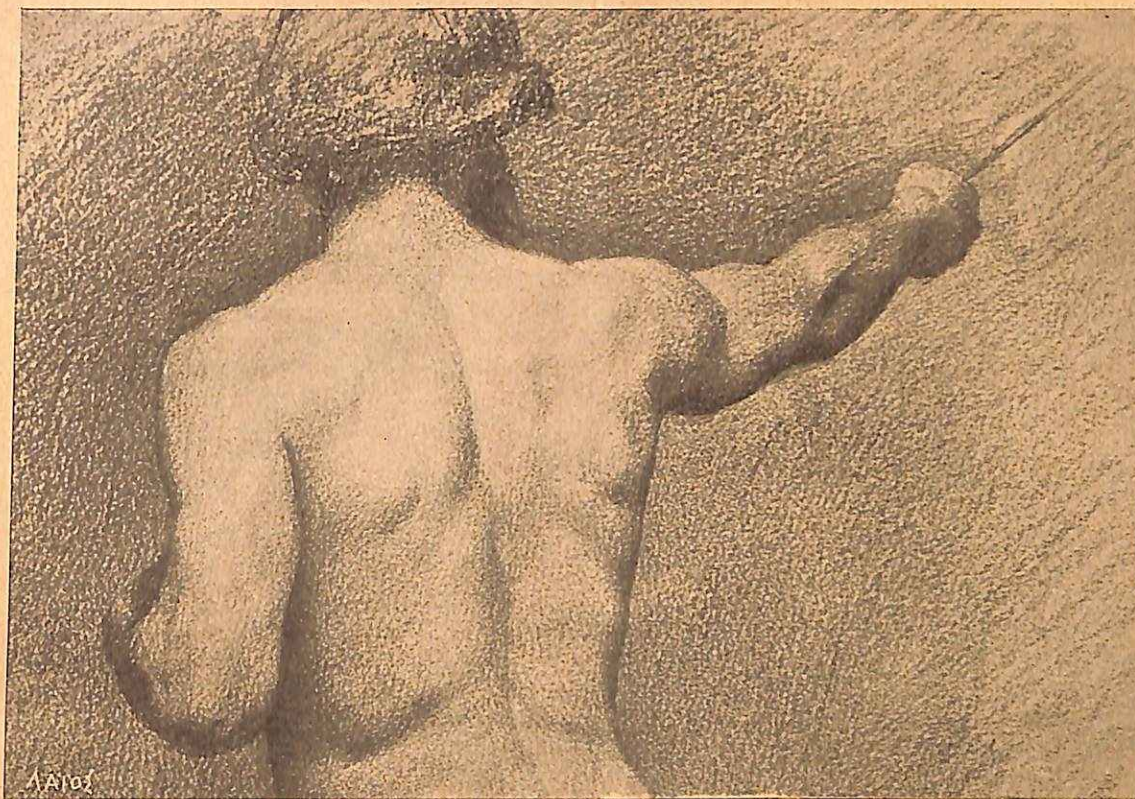
της νᾶναι μιὰ γυναῖκα σὰν τὶς ἄλλες, μὲ τὸ μυαλό της τετρακόσα, ποὺ νὰ μὴ συλλογιέται παρὰ μόνο γιὰ χρήσιμα καὶ συνειθισμένα πράγματα καὶ ὅλο γιὰ τέτοια νὰ μιλά. Πασχίζει γιὰ νὰ τὸ καταφέρει, καὶ μολαταῦτα καὶ σ' αὐτὰ ἀκόμη τὰ χυδαῖα καὶ ἐφήμερα, μόλις τ' ἀγγίζει, σκορπίζει μιὰ λάμψη σὰν ἀπὸ κάτι αἰώνιο.

Ἀπ' τὸ περιστύλιο, διαβαίνοντας ἀπὸ μιὰ διπλοκάρφη καὶ στέρεη πύλη δίφυλλη, ἀρχαία καὶ χάλκινη, καθὼς κι ἀπ' τὰ δώματα τῆς Αὐτοκράτειρας, βγαίνοντας ἀπὸ θύρες δρύϊνες, βρίσκεται κανεὶς στὴ μεγάλη ἐσωτερικὴ σκάλα. Οἱ τοῖχοι εἶναι ρυθμοῦ πομπηϊανοῦ κ' ἐλληνικοῦ. Σάτυροι καὶ Καρυάτιδες ἀναβαστοῦν τὰ γεῖσα τῆς σκεπῆς καὶ τὰ διαζώματα τῆς σκάλας. Τὸ κάγκελλο εἶναι ἀπὸ μπρούντζο καὶ παρασταίνει κλώνια ἐλιάς καὶ δάφνης συμπλεγμένα μ' ἀνάμεσά τους πάλι Νύμφες καὶ Καρυάτιδες ὀρθὲς σ' ἀγαματένια ζήση. Τὸ φῶς πέφτει πάνωθεν ἀπὸ μιὰ σκεπὴ γυαλένια καὶ φωτίζει στὰ γεμᾶτα τὴν κολοσσαία τοιχογραφία ποὺ πιάνει ὅλη τὴν ἐγκάρσια πλευρὰ τοῦ τοῖχου. Τὰ βλέμματα ἐκείνου ποὺ κατεβαίνει καθὼς καὶ τοῦ ποὺ θάνεβῃ, πιάνονται αἰχμάλωτα ἀπ' αὐτὴ τὴ ζωγραφιὰ κι οὔτε θέλουν πιά νὰ ξεφύγουν: εἶναι ὁ «Θρίαμβος τοῦ Ἀχιλλέως» ποὺ σέρνει τὸ πτώμα τοῦ Ἐκτορος γύρω ἀπ' τὰ τεῖχη τῆς Τροίας. Μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴ ζωγραφιά, ὕστερ' ἀπ' τὰ ὅσα εἶδε ἴσα μὲ τώρα, φαντάζεται κανεὶς πὼς ὁ χαμένος κόσμος τῆς ὁμορφιάς ξαναζωντάνεψε ἐδῶ μαζί μὲ τὸν Ἀχιλλέα, ποῦναι τὸ σύμβολό του, καὶ πὼς μαζί του θριαμβεῖ. Καὶ ἡ σκάλα, περνώντας μπρὸς ἀπὸ ἓνα ἐξάισιο ἀγγεῖο στημένο σ' ἀνάβαθρο (ποὺ παρασταίνει ἓνα ἄντρο κογχυλένιο καὶ μέσα μιὰ νύμφη κοιμισμένη μ' ὀλόγυρά της Τρίτωνες καὶ Ναϊάδες συμπλεγμένους — τὸ ὅλο βγαλμένο μέσ' ἀπ' τὰ κύματα), κατεβαίνει στὸ πρῶτο καὶ κάτω πάτωμα καὶ στὸ ἄτριο.

— Ἀφοῦ μοῦ ἔδειξε ὅλο τὸ παλάτι, ἡ Αὐτοκράτειρα μοῦ εἶπε:

— Θὰ μένωμε ὅσο μποροῦμε λιγώτερο στὸ σπίτι. Δὲν πρέπει νὰ ξεδεύῃ κανεὶς τὶς πολυτιμες ὥρες τῆς ζωῆς ἀνάμεσα στοὺς τοίχους παρ' ὅσο εἶναι ἀπαραίτητο, κ' οἱ κατοικίες μας πρέπει νᾶναι τέτοιες ποὺ νὰ μὴν μποροῦν ποτὲ νὰ μαράνουν τὶς γοητεῖες ποὺ φέρνομε κάθε φορὰ μαζί μας ἀπ' ἔξω.

Κάθε μέρα κοντὰ τὸ μεσημέρι, ὅταν ὁ ἀέ-

ΣΠΟΥΔΗ

N. ΚΟΥΝΕΛΑΚΗ

ρας ποτισμένος ἥλιο περιγυρῶν τὸ καθεὶ μ' ἓνα φωτοστεφάνι χρυσοκόκκινο, στὴν κάθε γραμμὴ ἀπάνω βάζει μιὰν οὐγία πορφυρὴ κ' ἰριδοχρώματη καὶ ὅλα κοίτωνται ἐκστατικά στὴν ἀγκαλιὰ τῆς κάψας τῆς ἐρημικῆς, ποὺ κρυφακούει τὰ ὄνειρα, ἡ Αὐτοκράτειρα βγαίνει ἀπ' τὸ παλάτι της.

Καὶ μόλις διαβοῦμε τὴ μεγάλη καγκελλόπορτα, δεξιὰ κι ἀριστερὰ τῆς δημοσίας ποὺ ἀργοκυλάει τὴ λαύρα της σὰ λευκὸ ποτάμι μέσ' ἀπ' τὸ χωριὸ τοῦ Γαστουριοῦ ἴσα κατὰ τὴ χώρα, πέφτομε μὲς τὶς ἐλιές, στοὺς δασωμένους ἐλαιῶνας ποὺ μᾶς κουκουλώνουν.

Τί γαλήνη βασιλεύει ἐδῶ μέσα, λησμονιὰ! Τί φεγγερὸ σκοτάδι!

Ὁ ἥλιος σταλαῖει μέσ' ἀπὸ τὶς ἀσημόγιαλες καὶ σὰν πουπουλιασμένες φυλλοσιὲς χωρὶς νὰ ξεσταίνῃ κι οὔτε καλὰ καλὰ νὰ φωτίζει. Ὅπως στὸ βυθὸ τῆς θάλασσας οἱ ἀχτίδες τοῦ ἡλίου πέφτουν ξέθωρες κι ἀπόθαμπες μέσ' ἀπ' τὰ πράσινα νερά, ἔτσι γίνεται καὶ σ' αὐτὰ τὰ πανάρχαια ἑλληνικὰ δάση τῶν ἐλιῶν — τόσο

παλιὰ ποὺ δὲν ἔχουν πιά ἡλικία — ποὺ ἐπιμένουν νὰ ζοῦν πάντα κοντὰ στὴν ἀρχαία θάλασσα, στὴ θάλασσα τὴν ὑπερβολικὰ γλαυκὴ, τὴν ὑπέροκλη καὶ φοιχτή. Τί ὑπερδύναμη ζωὴ μέσα σ' αὐτοὺς τοὺς κορμούς ποὺ δὲ στέκουν ποτὲς ὀρθοὶ καὶ ἀλύγιστοι ὅπως στὰ δάση τοῦ βορῆ, παρὰ ροζωμένοι καὶ στριφογυρισμένοι, γωνιολύγιστοι καὶ κλαδόγεστοι ἢ σιωπηλὰ σκυμμένοι κατέμπροσθεν ἢ ἀνοίγοντας ἀγκαλιές, πάντα ὅμως σὰν ἔμψυχοι δείχνουνε στὰ μάτια μας. Καὶ μολονότι οἱ ὄψεις τους στέκουν τόσο ἀλάργα ἢ μιὰ ἀπ' τὴν ἄλλην, οἱ κορφές τους σμίγουν καὶ ἀφήνουνε νὰ χυθοῦν ἢ μιὰ μέσα στὴν ἄλλη οἱ τραγουδίστρες φυλλαχόμενες. Ἔτσι ἀναγκάζεται κανεὶς νὰ συγκινηθῇ σχεδὸν ἀπ' τὰ αἰσθήματα ποὺ μὲ τόσο πάθος φανερώνουνε, νοιώθει σὰ μιὰ συγγένεια μαζί τους καὶ μαθαίνει νὰ πιστεῖ τὰ παραμῦθια τῶν μαγεμένων δέντρων.

Τί πλούσιος ποὺ αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος καὶ τί ἀσφαλὴς μέσα σ' αὐτὸ τὸ δάσος, τὸ τόσο φωτεινὸ στὴ σκοτεινιά του καὶ τόσο

κατοικημένο στη μεγάλη του ξρημιά, είπε ή Αυτοκράτειρα, την πρώτη φορά που μπήκαμε ἐδῶ μέσα.

Γύρω ἀπ' τὸ κάθε λιόδεντρο τὸ χῶμα εἶναι ἀνασκαλεμένο σὲ χοντροὺς σβώλους. Ἡ γῆς πέφτει κι ἀνεβαίνει σὲ σκαλοπατιὲς πού πολλές τους εἶναι τοιχωμένες μὲ λιθάρια, καὶ παντοῦ ἀπλώνεται ἡ πράσινη χαρὰ τῆς γλῶσσης. Στάνοίγματα τῶν δέντρων, ποῦν' ὅλο φρεσκοφυτρωμένες χορταριὲς φτερόκλωνες, ροδίζουμε σ' ἀψηλόλιγνα ἀνθοδέματα οἱ ἀσφόδελοι, ἀρίθμητοι οἱ κίτρινοι κρόκοι κ' οἱ ἀγριονάρκισσοι ἀνθίζουν, καὶ οἱ θλιβεροὶ ὑάκινθοι καὶ τὰ γαλανὰ κρινάκια σὰ μάτια πού γλυκοθωροῦνε μυριανθίζουν.

Ὡ τὰ μυστικά τῶν λιβαδιῶν τῶν ἀπόμωνων!

Κ' εἶναι καὶ κάτι μεγάλες ἄπλες δόλοενες ἀπὸ μικρὲς γλωμοῦλες μαργαρίτες καὶ χαμομήλια πού ὅλα ἔχουνε χρυσὲς καρδοῦλες.

— Δὲν ξέρω, γιατί αὐτὰ τᾶστρα μοῦ χύνουν τόσην ἄνοιξη στὸ στήθος καὶ τόσο ρῶς, εἶπε σιγαλὰ ἡ Αυτοκράτειρα, καθὼς περπατούσαμε πάνω σ' ἓνα ἀπ' αὐτὰ τὰ λουλουδένια σεπτόνια.

Καὶ παραπέρα πέφτει κανεὶς σὲ γουβοτόπια μαλακὰ γεμάτα ἀνεμώνες — τὶς ἀνεμώνες πού γεννήθηκαν ἀπ' τοῦ Ἀδωνη τὸ αἷμα — καὶ μέσα σὲ λίμνες ἀπὸ παπαροῦνες, πιὸ κόκκινες ἀκόμα κι ἀπ' τὸ αἷμα: σὰ χεῖλη καυτερὰ κι ἀμίλητα τὰ φύλλα τους γλυκανοίγουν κι ἀνάλαφρα σαλεύουνε μὲς τὴν πνοὴ τοῦ ὕπνου, λυνώνοντας σὲ φλόγες ἐκστατικές...

Πρόβατα ἔβοσκαν ἀργοςάλευτα κάτω ἀπ' τὶς ἐλιές.

Ἐνα βοσκόπουλο γυμνόποδο ἦτον κουρνιασμένο σ' ἓνα ἀπ' τὰ μικρὰ γυροτοίγια ἀπὸ λιθάρια ἀπανωτά, πού περιβαστοῦν τὶς μαλακοχώματες σκαλοπατιὲς ἴδια κι ἄλλαχτα ἀπ' τὸν καιρὸ τῶν μακρύκουπων Φαιάκων, κ' ἔτρωγε ἓνα κομμάτι μαυρόψωμο μὲ θροῦμπες πού τὶς εἶχε μάσει ἀπὸ χάμω. Ὅταν περάσαμε ἀπὸ μπρὸς του, χαιρέτησε, χωρὶς νὰ κουνηθῇ ἀπ' τὴ θέση του: «Καλημέρα Βασίλισσα!» κ' ἔκοψε μὲ τᾶσπρα του τὰ δόντια μιὰ μεγάλη δαγκωνιά σὰ μισοφέγγαρο μὲς τὸ ψωμί του τὸ πιτουρίσιο ποῦχε χρῶμα Ἱαφορᾶς. Κ' ἡ Αυτοκράτειρα, χαμογελῶντας, τοῦ ἀποκρίθηκε παίρνοντας τῆς Κορφιάτικης φωνῆς τὸν τραγουδιστὸ ρυθμὸ:

— Καλημέρα σου!

Μόλις πήγαμε λιγάκι παραπέρα καὶ πίσω μας ἀκούστηκαν οἱ στριγγόλαλοι ἦχοι μιᾶς τσοπάνικης φλογέρας. Γύρισα πίσω μου κ' εἶδα τὸ μικρὸ βοσκὸ πού φύσαγε μὲς τὸ καλάμι του σαλεύοντας τὰ δάχτυλά του μὲ μιὰν ἀργοσύνη ὅλο πάθος: ἓνα δυὸ τόνοι ἦταν, ψιλοὶ καὶ διαπεραστικοί, πού ἀνεβαίνανε στὸν ἀέρα καὶ θλιβερὰ πλανιοῦνταν ἀνάμεσα στὰ δέντρα ὡς πού ἀπὸ τὴν κούραση κι ἀπὸ τὴ λύπη ξέπνοοι ξαναπέφτανε μέσα στὸν ἑαυτὸ τους: καὶ πάλι κινούσαν τρικλίζοντας μέσ' ἀπ' τὶς ἐλιές, στεναγμοὶ γλωμοὶ κι ὀλότρεμοι, κατὰ τὰ μακρινά, πρὸς τὰ φεγγερά τᾶνοίγματα ἀπ' ὅπου μπόραγαν τὴ θάλασσα νᾶγναντέψουν. Καὶ δὲν ἀκούγονταν πιά οἱ μέλισσες πού ὡς τώρα δὲ βομβούσανε μέσα στὸ φωτεινὸ ἡσκιόφωτο πάνω ἀπ' τὰ λουλούδια, οὐδὲ τὰ πουλιὰ πού λίγο πρωτύτερα ὅλα μαζί μ' ὅλη τους τὴ δύναμη γλυκολαοῦσαν. Τίποτα ἔξὸν ἀπ' τὴ φωνὴ τοῦ αὐλοῦ τοῦ ποιμενικοῦ πού σιγοστάλαζε παντοῦ, πού ξεχειλοῦσε ἀπ' τὸν ἑαυτὸ τῆς σὲ παροξυσμοὺς ὀδύνης: καὶ ἦτανε σὰ νᾶχανε σχισθῇ ἀπ' τὴ φωνὴ αὐτὴ τὰ πέπλα τῆς λησμονιᾶς καὶ τοῦ ὄνειρου.

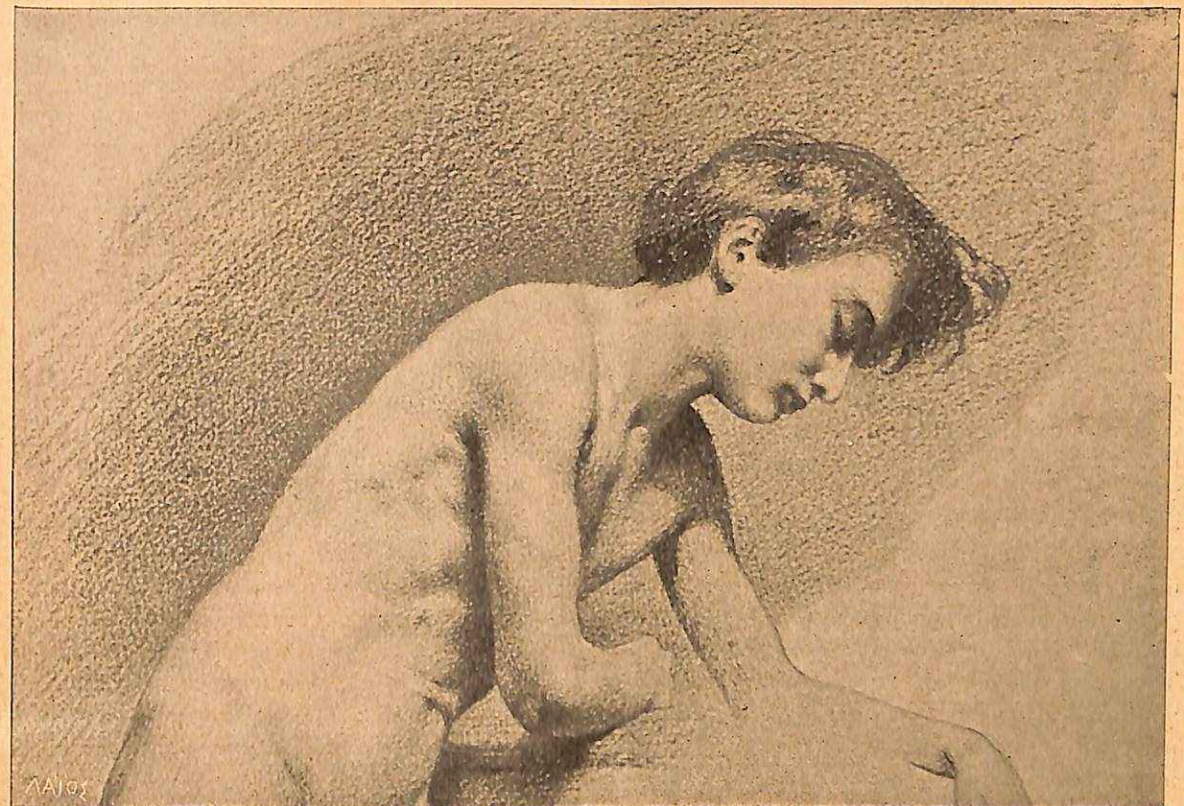
Τότε, καθὼς ἀκουσε αὐτὴν τὴ φλογέρα νὰ στενάξει, ἡ Αυτοκράτειρα εἶπε:

— Τί λύπη καὶ τί νοσταλγία μέσα σ' αὐτοὺς τοὺς ἦχους! Οἱ παλιοὶ ἄνθρωποι ἔβαλαν αὐτοῦ μέσα ὅλα ἔσα εἶχαν ἀνθίσει ποτὲ μὲς τὶς καρδιές τους. Γι' αὐτὸ τώρα ἀπ' αὐτοὺς τοὺς λίγους τόνους βγαίνουν ὅλες οἱ πιὸ θανατερὲς πίκρες καὶ ὅλες οἱ ποιοὶ ἀλάλητες χάρεις τῶν παλιῶν ἀνθρώπων μαζί καὶ τῶν καινούργιων.

Καὶ πρόσθεσε σὰ νᾶλεγε δυνατὰ τὴ σκέψη ποῦχα κάμει μέσα μου:

— Ποτὲ ἡ Τέχνη δὲ θὰ πλάσῃ μεγαλύτερο ἀριστούργημα ἀπ' τὸ τὸ τραγούδι τοῦ βοσκοῦ γιατί ἡ τέχνη δὲν εἶναι παρὰ μιὰν ἀντιφεγγιά τῆς ἐσώτερης ζωῆς, ἐνῶ αὐτοὶ οἱ φτωχοὶ στεναγμοὶ τῆς φλογέρας εἶναι ἡ ἴδια ἡ βαθειὰ ζωὴ!

Κ' ἐγὼ ἔξακολουθῆσα μονάχος μου τὴ σκέψη τῆς: «Μὲ τοὺς ἴδιους ἦχους στὶς ὥρες τὶς Πανικὲς, ὅταν ἡ Φύσις ἀνοίγῃ τὶς μητρικὲς λαγόνες στὴ φριχτὴ ἡδονή, οἱ Φαῖνοι ξεγελοῦσαν τὶς Νύμφες — καὶ ὁ βοσκὸς ὁ Κούρβενάλ τοὺς ἴδιους στόνους ἔβγαζε ἀπ' τὸ καλάμι του ὅσο τὸ πορφυρόβαφο παννὶ τῆς Ἰζόλδης δὲν εἶχε ἀκόμη ἀνθίσει στὰ πελαγίσια σύθολα...

ΣΠΟΓΔΗ

N. ΚΟΥΝΕΛΑΚΗ

Ἀλήθεια πολλές φορές ἀναγκάζομαι νὰ κρατηθῶ γιὰ νὰ μὴν ξεφωνίσω ἀπ' ἀναγᾶλ-λιση, τόσο αἰσθάνομαι τὸν ἑαυτὸ μου πλουτισμένον ἀπὸ τὸ ἀγνάντεμα τῆς ψυχῆς τῆς.

Ἐκείνη μ' ἔμαθε νὰ ξανοίγω μέσα μου τὴν εἰκόνα τοῦ ἐγὼ μου καὶ νὰ φηγκράζωμαι τὴ μουσικὴ τῶν σκέψεών μου. Ἀλλὰ μοῦδωσε καὶ τὴν ταπεινοφροσύνη τῆς καὶ ὅλες τὶς περιφρονήσεις τῆς. Μὲ τὰ δικά της τὰ μάτια ἀνακάλυψα τὴν ὠριότητα πού κοίτεται κρυμμένη μέσα στὴ ζωὴ. Ἐκείνη μοῦ φανέρωσε τὰ μυστικά πού βρίσκονται μὲς τὰ βουνὰ τὰ παντέρημα καὶ στὶς θάλασσες τὶς τρικυμιστές, μ' ἔκαμε νὰ αἰσθανθῶ τοὺς ἄπειρους δεσμοὺς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ρόδων πού ξεφυλλίζονται, ἀνοίξῃ τὴν καρδιά μου στὴν ἀπειροσύνη τοῦ ὠκεανοῦ, ἐντῆς τὰ ὄνειρά μου μὲ τὴ γλαυκοσύνη τοῦρανοῦ, στάλαξε μέσα στὰ λόγια μου τῶν πεύκων τὸ τραγούδι. Σ' Ἐκείνη χρεωστῶ ὅτι εἶμαι, — καὶ ὅτι ποτὲ μου φαντάσθηκα ἡ δημιουργήσα δὲν εἶχε ἀξία παρὰ μονάχα γιὰ χάριν Ἐκείνης καὶ σ' Ἐκείνην ξανακύλησε ποῦτον ἡ πρώτη του πηγὴ.

Εἶναι ἀρκετὴ εὐτυχία πού ἔζησα γιὰ νὰ ποτήσω αὐτὸ πού γιὰ μένα ἦτον Ἐκείνη.

Αὐριο φεύγω νὰ πάω νὰ ἰδῶ τοὺς γονεῖς μου. Ἡ ἡμερομηνία τοῦ ἀποχωρισμοῦ ἦτον ὀρισμένη κιόλας ἀπ' τὴν ἡμέρα πού μὲ κάλεσεν Ἐκείνη κοντά Της.

Φυσικά, ὁ ἐρχομὸς μου, ἡ παρουσία μου, ἡ ἀναχώρησός μου δὲν εἶναι γιὰ Ἐκείνην παρὰ ἓνα ἐπεισόδιο: «ἡ ἀλλαγὴ εἶναι τὸ χάριμα τῆς ζωῆς!» Ἐτσι καὶ τὸ ὠραῖο πεῦκο τοῦ Μιραμάρε δὲν ταράχθηκε καθόλου ἀπ' τὰ σπουργίτια πού ξεφώνιζαν καὶ φτεροκοπούσανε σ' ἀτέλειωτους καιμοὺς μὲς τὰ κορφοκλαρά του. Ἀλλὰ γιὰ μένα αὐτὸ τὸ ἐπεισόδιο ἔγινε ἡ ἴδια ἡ ζωὴ. Καὶ... δὲν ξέρω τί θὰ ἦναι ἡ συνέχεια...

Γιὰ τελευταία φορά, σὰ μέσα σ' ὄνειρο, ἔδρεψα, στὸ πλευρό Της, τὸν κρόκο καὶ τὴν ἀνεμώνη — σ' ἓνα ἀπ' αὐτὰ τὰ λιβάδια πού μοῦ τὰ φανέρωσεν Ἐκείνη τόσο χιμαϊρικά.

—Κυντάξτε αυτό το τοπίο, μου είπε, μ' όλη τη δύναμη των ματιών σας, γιατί ίσως ποτέ πια δὲ θὰ τὸ ξαναδῆτε ἔτσι...

Καὶ ἤπια τὴν ἀνοιξὴ καὶ μέθυσα ἴσα μ' ἔ-να φρένιασμα θλιβερό, σὰ νὰ μὴν εἶχα ἄλλην ἀνοιξὴ νὰ ζήσω ἢ σάμπως τῆς ζωῆς μου οἱ μελλούμενες ἀνοιξεις νὰ μὴ 'θέλε ἀνθίσουν παρὰ σ' αὐτῆς τὴ θύμηση μονάχα...

Τὴν ἀποχαιρέτησα στὸ Περιστύλιο.

Ἦτανε δέκα τὸ βράδυ ἡ ὥρα. Γιὰ ἐξαί-ρεση μ' εἶχε φωνάξει ἄλλη μιὰ φορὰ αὐτὴν τὴν περασμένην ὥρα γιὰ νὰ τὴν ἀποχαιρέτη-σω, ἐπειδὴ τὸ αὐστριακὸ ἀτμόπλοιο τῶν Πα-τρῶν ἔφευγε τὴν ἄλλη μέρα πολὺ πρωτὶ κ' ἔτσι δὲ θὰ πρόφθαινα νὰ τὴν ξαναἰδῶ...

Ἡ ψυχὴ μου ἦτονε βαρεῖα σὰ σύννεφο· κ' ἔνα σύννεφο μαύρης ἀπελπισίας σηκώθηκε μέσα μου καὶ με κουκούλωσε ὁλόκληρον, ὅταν ξάνοιξα, στὸ γλαυκὸ φῶς τῶν καντηλῶν με τοὺς Τρίτωνες, τὴν ἀγαπημένη καὶ σεπτὴ μελανό-γραμμὴ μορφὴ τῆς νὰ κρυφογλιστράῃ ἀνά-μεσα στὶς ἄσπρες κολῶνες τοῦ περιστύλιου ὅ-πως ποτὲ πια στὴν ζωὴ μου δὲ θὰ τὴν ξα-νάβλεπα.

Δὲν ἔβγαλα οὔτε λέξιν ἀπ' τὰ χεῖλή μου, γιὰ νὰ μὴν τρομάξω κάτι μέσα μου καὶ γιὰ νὰ μακρύνω τὴν ἡδονὴν ποὺ μοῦ προξενούσεν ἡ ἀτέλειωτη πίκρα τῆς ὁδύνης μου. Ἐκείνη ὅμως μοῦ μίλησε περισσότερο ἀπ' ὅ,τι συνείδηζε καὶ με μιὰ φωνὴ ποὺ μοῦ φάνηκε πὼς ποτὲ μου δὲν τὴν εἶχ' ἀκούσει ἀπ' τὰ χεῖλή τῆς τόσο γλυκόλαλη καὶ πονεμένη.

Ἀλλὰ δὲν ξέρω τί μοῦ εἶπε: ξέρω μόνον ὅτι τὰ δάκρυά μου ἔβρεχαν ἀπάνω στὸ κρινέ-νιο χέρι τῆς ὅταν μοῦ τὸ ἔδωσε νὰ τὸ φι-λήσω. Καὶ συνάμα μοῦ ἔβαλε στὸ χέρι μου μιὰ μικρὴ θήκην ἀπὸ πορφυρὸ βελούδο καὶ εἶπε σιγανά:

—Νὰ ἦσθε εὐλογημένος κ' εὐτυχής!

Ἄκουσα καθαρὰ αὐτὰ τὰ λόγια, ἀλλὰ δὲν τὰ κατάλαβα παρὰ ὑστερώτερα μονάχα, ἀφοῦ ἔφυγα ἀπὸ κοντὰ τῆς.

Μὲς τὶς βροντὲς τοῦ αἵματός μου, ποὺ ἔ-πνιγαν τὸν κρότο τῶν βημάτων μου, κατέβηκα τὰ μαρμαρένια σκαλοπάτια τῆς σκάλας τῶν θεϊσῶν (ὡ βέβαια καὶ αὐτὲς θὰ με κυττάζαν ἀλλοιώ-τικα) κ' ἔτρεξα νὰ κρυφτῶ στὴν κάμαρή μου.

Ἐκεῖ αἰσθάνθηκα τὸ βελουδένιο κουτάκι ποὺ τ' ὄσφιγγα στὸ χέρι μου —εἶδεμὴ δὲ θὰ

πίστευα στὴν πραγματικότητα αὐτῆς τῆς ὥ-ρας. Τὸ ἀνοιξα: μιὰ χρυσὴ καρφίτσα τοῦ λαι-μοδέτη ἦτανε μέσα, ἓνα Ε διαμαντένιο μ' ἀ-ποπάνω τὴν αὐτοκρατορικὴ κορώννα καὶ ὁλόγυρα μεγάλα μπριλλάντια. Οἱ πέτρες στὸ γλαυκὸ φέγγος τοῦ ἡλεκτρικοῦ χύνανε δάκρυα ἀπὸ φωτιά. Θυμήθηκα τότες, ὅτι τὰ μάτια τῆς μ' εἶχαν κυττάξει γιὰ πολλὴν ὥρα καὶ σὰ θαμ-πωμένα ἀπὸ κάποιο πέπλο, ὅταν ἀκόμα μιὰ φορὰ —γιὰ τελευταία φορὰ— στὸ τελευταῖο σκαλί, ἔσκυπα μπροστὰ τῆς βαθιὰ ἴσα με τὸ μάρμαρο, χωρὶς νὰ ξέρω τί κάνω...

Ἔπειτα — θάτανε μεσάνυχτα — βγήκα ἀπ' τὸ δωμάτιό μου καὶ ἀπ' τὸ παλάτι, ἔξω στὸ δρόμο: μέσα σ' αὐτὸ τὸ πένθιμο καὶ ἀπέλπιδο μεσονύχτι ἔπιασα νὰ σκαρφαλώσω στὸ ψή-λωμα ποῦ ὀρθόστεκεν ἀντίκρυ.

Τὸ τοπίο μοῦ φάνηκε ἄγνωστο καὶ μπερ-δεμένο· οἱ μαῦροι κορμοὶ τῶν ἑλῶν με κυτ-τάζανε με τοὺς ῥόζους τοὺς σὰ μάτια βαθου-λὰ καὶ τὰ κλαριά τοὺς ἀποπάνω μου σαλεύανε μεγάλες φτερούγες. Ἀκουγα τὰ βήματά μου σὰν ἀπὸ μακριὰ καὶ μοῦ φαινόταν πὼς ἡ λύ-πη μου βρισκόταν ἀπέξω μου καὶ βάδιζε στὸ πλαῖ μου σὰν ἡσκίος...

Εὐπνήσα τὴ νύχτα, προτοῦ νὰ ὀρθώσῃ ἀ-κόμα καὶ νάκουμπήσῃ τὴ χλωμάδα τῆς ἡ αὐγὴ στὰ γυαλιὰ τοῦ παραθύρου μου, καὶ ἀ-γνάντεψα, κοντὰ στὸ προσκέφαλό μου, ἀναμ-μένο τὸ κερί ποῦχα ξεχάσει νὰ τὸ σβήσω: με περίμενε ἡ φλόγα μ' ἄγρυπνο τὸ μελανό τῆς μάτι (ἄχ τί θλιβερὴ καὶ βαθυσκότεινη μέσα στὴν κρυερὴ χλωμάδα ποὺ σιγὰ σιγὰ περιχυ-νότανε!) — φαινόταν πὼς με περίμενε ὅλη τὴ νύχτα νὰ ξυπνήσω, σὰ νὰ συμβόλιζε τὸν πόνο μου ποὺ ἄγρυπνος καταλιόταν ὁλομόναχος ἐ-νόσω ἐγὼ κοιμόμουν. Καὶ ἡ καρδιά μου σχί-στηκε ἀπὸ μιὰν ἀλάλητη ἀπελπισία...

Καὶ ὕστερα τὸ πλοῖο μου πέρασε μπρὸς ἀπ' τὸ γιαλὸ τῆς Μπενίτσας. Ἐκεῖ ψηλά, στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου, στεκόταν τόλλόλευκο πα-λάτι μες τὰ δέντρα σὰν κάποιο χίριο ἀδιά-φορο καὶ ξένο, κλείνοντας τὴ ζωὴ του ἀπὸ τὸν ἔξω κόσμον. Καὶ τὰ μικρὰ τὰ κυματάκια ποὺ ὁλοένα καὶ χωρὶς τελειωμὸ τρέχανε νὰ ξαναπέ-σουν ἀπάνω στὴν ἀμμουδιά, σὰ νὰ μὴν μπορού-σαν νὰ τὴν ἀποχωρισθοῦν, ἦταν ἀπ' τὴ λαχ-τάρα τοὺς ὅλα βιαστικά κ' εἶχαν ἀλλοῦ τὸ νοῦ τοὺς... καὶ οὕτ' ἓνα δὲ γύρισε νὰ με κυττάξῃ...

Κ. ΧΡΗΣΤΟΜΑΝΟΣ

ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ

LE CHEVALIER DE ZEPHAROVICH

Μία ἀπὸ τὰς μᾶλλον συμπαθεῖς, τὰς μᾶλλον ἐπιβλητικὰς καὶ εὐγενεῖς φυσιογνωμίας τῆς αὐστριακῆς διπλωματίας εἶναι ἀναμφιβόλως ὁ ἱππότης Λουδοβίκος δὲ Ζεφάροβιτς, ὃς θὰ ὁμο-λογήσουν, πιστεύω, μαζί μου, πάντες ὅσοι εἶ-χον τὴν εὐτυχίαν νὰ γνωρίσουν ἐκ τοῦ σύνεγ-γυς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις γενικὸν πρόξενον τῆς καισαροβασιλικῆς κυβερνήσεως. Τὸν κ. Ζεφάρ-οβιτς δὲν διακρίνει ἀπλῶς ἡ τυπικὴ εὐγένεια τῆς καταγωγῆς, ἣν ἐξασφαλίζουν ἀσταθεῖς κοι-νωνικοὶ θεσμοί, ἀλλὰ καὶ ἡ οὐσιαστικὴ εὐγέ-νεια τῆς ψυχῆς, δι' ἧς προικίζει μόνον τοὺς ἐκλεκτοὺς τῆς ἡ ὑπὸ ἀναλλοιώτων νόμων διε-πομένη πότνια φύσις.

Καθ' ἣν ἐποχὴν διετέλει πρόξενος ἐν Κων-σταντινουπόλει, εἶχε κατακτήσει κυριολεκτικῶς τὴν γενικὴν συμπάθειαν, μάλιστα τῶν ἑλληνι-κῶν κύκλων, ὅσας δὲ παρουσιάζετο εἰς τὰς συναναστροφὰς τοῦ ἐκλεκτοῦ κόσμου, ἐπεβάλ-λετο καὶ συνήρπαζεν ἐκ πρώτης ὄψεως διὰ τῆς ἀφελείας τῶν τρόπων, τῆς ἀνεπιτηδεύτου φι-λοφροσύνης, τοῦ καλοκάγαθου χαρακτῆρος, τῆς παροιμιώδους λεπτότητος, τῆς εὐρείας μορ-φώσεως καὶ ἄλλων πολυτίμων προσόντων, ἅ-τινα διακρίνουσι τόσο αὐτόν, ὅσον καὶ τὴν ἄβραν καὶ χαριτωμένην αὐτοῦ σύζυγον, ἣτις κατ' εὐτυχὴ συγκυρίαν συμμερίζεται εὐκρινῶς τὰς πρὸς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὸ ἑλλη-νικὸν ἔθνος θερμὰς συμπαθείας τοῦ διακεκρι-μένου διπλωμάτου.

Ὁ κ. Ζεφάροβιτς ἐγεννήθη τῇ 6 Ἀπριλίου 1858 εἰς τὸ Graz, πρωτεύουσάν τῆς Σιρρίας περὶφημον διὰ τε τὸ φημισμένον Πανεπιστή-

μιον καὶ τὴν περίεξ αὐτῆς θαυμασίαν φύσιν. Ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἰδιαιτέραν ἡσθάνετο κλίσιν πρὸς μελέτην τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος καὶ τῆς γλώσσης τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ἐκ τῶν ποι-ητῶν πεζογράφων ἐμελέτα κατὰ προτίμησιν τὸν Ὅμηρον καὶ τὸν Δημοσθένη, μὴ ἀρκοῦμενος δὲ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ γυμνασιακοῦ προγράμμα-τος καθωρισμένην διδασκαλίαν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, εὗρισκε πάντοτε εὐκαιρίαν νὰ ἐπι-δίδεται κατ' ἰδίαν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Ἡ-ροδότου, τοῦ Ξενοφῶντος καὶ τοῦ Πλάτωνος. Ἐχων ὥς βάσιν τὰς πλουσίας αὐτοῦ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γνώσει, ἐπεδόθη ὀλίγους μῆνας πρὸ τῆς ἀποπερατώσεως τῶν γυμνασιακῶν του σπου-δῶν, εἰς τὴν μελέτην τῆς νέας ἑλληνικῆς, ἀνευ διδασκάλου, ἣν καὶ ἐξέμαθεν ἐντὸς ἐνὸς μό-νον ἔτους εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε νὰ ὁμιλῇ αὐτὴν μετὰ πολλῆς εὐχερείας.

Μόλις δεκαεξαετὴς ἐνεγράφη εἰς τὴν νομι-κὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Graz, μετ' ἐνδελεχεῖς δὲ σπουδὰς ἐν τῇ γενετείρᾳ καὶ εἰτα ἐν Βιέννῃ, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων ὄχι μόνον δὲν παρημέλησε τὴν μελέτην τῆς ἑλληνικῆς, ἀλλὰ καὶ ἐτελειοποιεῖτο συστηματι-κῶς, ἀναγινώσκων ἑλληνικὰ περιοδικὰ καὶ ἐφη-μερίδας, ἰδίᾳ δὲ τὴν τότε ἐκδιδόμενην εἰκονο-γραφημένην «Ἑστίαν», ἐπεδόθη εἰς τὸν δικα-στικὸν κλάδον, διορισθεὶς κατ' ἀρχὰς μὲν γραμ-ματεὺς, εἰτα δὲ δικαστὴς καὶ διαπρέψας μετ' οὐ πολὺ ὥς εἰσαγγελεὺς ἐν τοῖς ἐπαρχιακοῖς δικαστηρίοις τῆς Ἀνω καὶ Κάτω Αὐστρίας, μάλιστα δ' ἐν Βιέννῃ καὶ τῷ παραδουναβείῳ Λίντς.

Ἐν ἔτει 1894 ὁ κ. Ζεφάροβιτς ἐπεσκέφθη διὰ πρώτην φορὰν τὴν Ἑλλάδα, ἔμεινε δὲ τόσο ἐνθουσιασμένος ἐκ τῆς πρώτης ταύτης ἡμιεπιστημονικῆς περιουσίας, ὥστε πρὶν ἢ πα-ρέλθωσι δύο ἔτη περιήχετο τὸ δεύτερον τὰ κλασσικὰ ἐδάφη, σταθμεύων ἰδίᾳ ἐπὶ μακρὸν εἰς τὰ σφύζοντα κέντρα τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ. Οὕτω ἐπεσκέφθη διαδοχικῶς τὰς Ἀθήνας, ἐνθα ἐγνωρίσθη πρὸς τινὰς τῶν ἡμετέρων ποιητῶν καὶ λογογράφων, τὴν Κόρινθον, τὸ Ναύπλιον, τὰς Μυκῆνας, τὴν Τύρινθα, τὰς Καλάμας, τὴν Ζάκυνθον, τὴν Κεφαλληνίαν καὶ τὴν Κέρκυ-ραν, ὅτε δὲ ἐν ἔτει 1899 συνεδέθη διὰ τῶν δεσμῶν τοῦ ὑμεναίου μετὰ τῆς φιλοκάλου συν-

τρόφου τοῦ βίου του, ἀντὶ νὰ μεταβῇ, ὡς πράττουσιν οἱ πλείστοι τῶν Αὐστριακῶν καὶ Γερμανῶν, εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Σορρέντου καὶ τῆς Σικελίας, ὅπως διέλθῃ ἐκεῖ ὑπὸ τὴν μεθυσικὴν εὐωδίαν τῶν πορτοκαλεῶν καὶ λεμονεῶν τὸν μῆνα τοῦ μέλιτος, ὁ κ. Ζεφάροβιτς οἶονεὶ νοσταλγῶν ἐπλευσε καὶ πάλιν πρὸς τὴν μαγευτικὴν νῆσον τῶν Φαιάκων.

Τὰς ἀναμνήσεις τῶν τριῶν τούτων ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ταξειδίων διατηρεῖ πάντοτε ζωηράς, πλείστας δὲ φωτογραφικὰς ἀπόψεις τῶν μερῶν, αἵτινα ἐπεσκέφθη, ὡς καὶ πᾶν πρὸς αὐτὰ σχετιζόμενον ἔντυπον ἐνθύμιον, φυλάττει μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας εἰς δύο ὀγκώδη λευκάματα, αἵτινα στολίζουν τὰς φιλοξένους αἰθούσας τοῦ διαπρεποῦς φιλέλληρος.

Ὁ κ. Ζεφάροβιτς, γνώστης βαθὺς τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας, μετέφρασεν εἰς τὴν γερμανικὴν καὶ ἐδημοσίευσεν ἐν ἔτει 1897 τὴν «Φαύσταν», καταστήσας οὕτω γνωστὸν ἐν Γερμανίᾳ τὸ δράμα τοῦ Δημητρίου Βερναρδάκη,

ΕΙΔΩΛΙΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ

ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΚΙΛΙΑ

Χαῖρε νῦν, νεαρὰ Πατρικία τῆς πάλαι Ρώμης, σὺ ἡ σύνευνος, παρθένος ἐν τούτοις καὶ μάρτυς. Ἀναβαλλομένη τὴν κυκλάδα, — τὸν πέπλον τὸν χρυσοπάρυφον, — μετὰ τὴν κόμην ἀνάδετον ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς λεπτῆς κεφαλῆς καὶ τοὺς βραχίονας ἀνατεταμένους πρὸς τὸν οὐρανόν, τοιαύτη παρίσταται ἐπὶ μεταλλίου τὸ ὁποῖον αἱ μητέρες ἢ αἱ ἀνάδοχοι ἀναρτῶσιν ἐνίοτε εἰς τὸν λαιμὸν τῶν μικρῶν παιδίων διὰ ν' ἀγαπήσουν τὴν μουσικὴν.

Χαῖρε ἐπίσης τοιαύτη ὁποῖαν ὁ θάνατος σὲ κατέστησε, τοιαύτην ὁποῖαν ὡς ἐκ θαύματος σὲ ἀφῆκε καὶ ὁποῖαν μετὰ αἰῶνας σὲ ἀπέδωκεν εἰς τὸ φῶς. Ἀνακεκλιμένη καὶ ὡσὰν ἐκτελυμένη μετὰ τὸν λεπτοφυῆ λαιμὸν ἀποτετμημένον διὰ ρομφαίας, μετὰ τὴν ὄψιν γυρισμένην κατὰ τὴν γῆν καὶ τοὺς βραχίονας καταπίπτοντας ἀτόνους τὸν ἕνα πλησίον τοῦ ἄλλου, τοιαύτη ἀνευρέθης κάποτε, καὶ ἔκτοτε κατάκεισαι οὕτως εἰς τὰ ἄδυστα τοῦ ἱεροῦ σου ἐκεῖθεν τοῦ Τιβέρεως, ἀποτυπωθεῖσα ἐσαεὶ ὑπὸ τοῦ γλύ-

διν καὶ ἐπεσκέφθη αὐτοπροσώπως ἐν τῷ ἐρημητηρίῳ τῆς Μιτυλήνης, παρασχὼν αὐτῷ οὕτως μίαν φωτεινὴν ἀκτῖνα διασκεδάσασαν πρὸς στιγμὴν τὴν διηνεκὴ σκοτίαν, εἰς ἣν εἶχον καταδικάσει κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τὸν γέροντα ποιητὴν ἡ ἀπώλεια τῆς δράσεως, ὁ βαρὺς τῶν ἐτῶν φόρτος καὶ ἡ δριμεῖα τοῦ παρελθόντος ἀνάμνησις.

Ὡς πρόξενος ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ κ. Ζεφάροβιτς παρηκολούθει συστηματικῶς, παρὰ τὰς πολλὰς ὑπηρεσιακὰς ἀσχολίας, τὴν ἐπιστημονικὴν κίνησιν τοῦ ὁμογενοῦς στοιχείου, σπανίως ἀπουσιάζων τῶν συνεδριῶν τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου καὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς αὐτοῦ Ἐπιτροπείας, τῆς ὁποίας ἦτο ἐνεργὸν μέλος. Οἱ ἐν Βυζαντίῳ λόγιοι βαρέως φέρουσιν ἀκόμη τὴν στέρησιν τῆς εὐχαρίστου συνεργασίας τοῦ φιλαρχαίου διπλωμάτου, ὃν, καὶ μακρὰν εὐρισκόμενον, περιβάλλουσιν αἰέποτε αἱ ἀμέριστοι συμπάθειαι καὶ ἡ εἰλικρινὴς ἐκτίμησις τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου τῆς βασιλευούσης

[Βερολίνον]

ΒΟΡΕΙΟΣ

πτου ἐν τῷ μαρμάρῳ τὸ ὁποῖον εἶνε ὀλιγώτερον ἀπὸ σὲ ἄγνόν.

Χαῖρε τέλος ἐν τῇ θαυμαστοτέρᾳ καὶ ἐκφραστικωτέρᾳ καὶ συμβολικωτέρᾳ τῶν ἐπὶ ὀθόνης ἀναπαραστάσεών σου, ἐν ἣ ἀπὸ τοὺς δακτύλους σου τοὺς ὁποίους διανοίγει ἡ ἔκστασις τῶν οὐρανίων αἰῶνων, ὁ Ραφαὴλ ἀναπαρέστησεν ἐκφεύγοντα τ' ἀνάξια ὄργανα τῶν γηϊνῶν συμφωνιῶν. Πρὸς τῇ Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ τρία ἄλλα πρόσωπα σὲ περιστοιχίζουν, ἀκροῶνται, ἐκστατικὰ ὡς σὺ. Καὶ εἶνε αὐτὰ ὁ Παῦλος ὁ ὁποῖος ἐνετέλλετο εἰς τοὺς πιστοὺς νὰ ὑμνοῦν τὸν Θεὸν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν· «ἔδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ» (Ἐπιστολὴ πρὸς Ἐφεσίους)· ὁ Ἀδγουστίνος παρὰ τῷ ὁποίῳ κατὰ τὰς ἀνησυχίας ἡμέρας τῆς νεότητός του οἱ ὕμνοι τῆς ἀμβροσιανῆς ἐκκλησίας ἐπροκάλουν δάκρυα· ὁ Ἰωάννης ὁ θεῖος ὀπτασιαστής καὶ ἀκροατὴς τῶν δραμάτων καὶ τῶν συναυλιῶν τῆς αἰωνίου Ἱερουσαλήμ.

Εἰς σκαρίφημα τοῦ πίνακος τὸ ὁποῖον διέσωσεν ἡ τέχνη τοῦ χαλκογράφου Μαρίνου Ἀντωνίου, οἱ ἄγγελοι ὑπεράνω σου δὲν ἔψαλλον· ἔπαιζον αὐτὰ ἐκεῖνα τὰ ὄργανα τὰ ὁποῖα ἐκφεύγουν ἀπὸ τὰς χεῖρας τὰς ἰδικὰς σου. Ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ὀριστικοῦ πίνακος ἀπλῶς ψάλλουν ὡσὰν τίποτε τὸ ὑλικόν, τίποτε τὸ ὄρατὸν ἢ ἀπτόν νὰ μὴ πρέπῃ νὰ χρησιμεύῃ εἰς τὴν ὑψηλοτέραν καὶ ὑπερκόσμιον μουσικὴν, ἐκείνην ἡ ὁποία ὑπῆρξεν ἡ ἰδική σου μουσικὴ καὶ ἡ μόνη μουσικὴ τῆς ὁποίας ἡ ὑψηλὴ προστασία οὐδέποτε θὰ σοῦ ἀμφισβητηθῇ.

Διότι τὴν ἄλλην, τὴν ἰδικήν μας γῆνιν μουσικὴν, οὐδαμοῦ ἀναφέρεται ὅτι τὴν ἠγάπησες, καὶ οὐδεμία ὑπάρχει ἀπόδειξις ὅτι ὑπῆρξες μουσικός, ὡς σὺ ἡ ἀπὸ αἰῶνων προστατρία τῶν μουσικῶν! Ἀναγινώσκω μόνον εἰς τὸν βίον σου ὅτι τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐμελλες νὰ ὑποστῇς τὸν ὑμέναιον ὁ ὁποῖος ἐνέβαλλεν εἰς ἀνησυχίαν τὴν πίστιν σου καὶ τὴν ἀγνείαν σου, ἐν ᾧ ἔψαλλον τὰ ὄργανα τῆς ἐορτῆς, ἔψαλλες σὺ διὰ μόνον τὸν Θεὸν ἐν τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἔλεγες· «Κύριε! Ἡ ψυχὴ μου καὶ τὸ σῶμα μου ἄς παραμείνουν ἄσπιλα διὰ νὰ μὴ κατασυνθῶ. Cantantibus organis, Cæcilia virgo in corde suo soli Domino decantabat, dicens. Fiat Domine, cor meum et corpus meum immaculatum, ut non confundar».

Ἐπὶ τῆς μιᾶς καὶ μόνης ταύτης μαρτυρίας στηρίζεται ἡ περὶ σοῦ παράδοσις. Ἡ ζωγραφικὴ, λέγουν, περὶ τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα, ἐν Φλανδρίᾳ κατ' ἀρχάς, καὶ ἔπειτα ἐν Ἰταλίᾳ, εἶνε ἐκείνη ἡ ὁποία σὲ παραστήνει ὡς προστατρίαν τῆς μουσικῆς. Ἐν Ἰταλίᾳ ἔκτοτε, πᾶν μελωδικὸν πλάσμα, κάθε τι ποὺ ἄδει, ἀνήκει εἰς σέ. Ἐκατὸν πενήκοντα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγίστου τῶν ζωγράφων σου, ἕνας περιηγητὴς ἐβάδιζεν ἐσπέραν τινὰ Κυριακῆς, ἐπὶ τῆς ἀγοῦσης εἰς τὴν Ρώμην τὴν πατρίδα σου. Εἰσῆλθεν εἰς μίαν ἐκκλησίαν ἡ ὁποία ἦτο ἐπώνυμός σου. Ἱερεὺς, δλόμοναχος, ἔψαλλε τὸν ἐσπερινὸν καὶ ἀπὸ τοῦ δρυφάκτου τοῦ Ὁργάνου ἐξέφευγον κελαδήματα. Ὁ περιηγητὴς ἐξετάσας ἐπληροφορήθη ὅτι πτηνὰ διετρέφοντο ἐκεῖ ὡς ἐντὸς κλωβοῦ ὅπου νυχθημερὸν αἰνοῦντα σε ἐκελάδουν καὶ ὅτι ἐπειδὴ ἡ ἐνορία ἦτον ἄπορος ἠρκεῖσο εἰς τὰς ὑπηρεσίας τῶν μικρῶν ἐκείνων μουσικῶν.

Σὲ ὑπηρετήσαν οὕτοι δοκίμως, καὶ ἡ λατρεία τῶν πτηνῶν δὲν ἐπλανήθη.

Κἂν εἰς τὸ πείσμα τῆς κριτικῆς καὶ τῆς ἱστο-

ρίας, θὰ διατηρήσῃς τὸν τίτλον τὸν ὁποῖον σοῦ ἔδωσαν ἡ παράδοσις καὶ αἱ τέχναι. Κανεῖς δὲν βεβαιώνει ὅτι ἡ μουσικὴ σοῦ ἦτο γνώριμος· ἔστω· ἀλλὰ καὶ κανεῖς δὲν μαρτυρεῖ ὅτι σοῦ ἦτο ἄγνωστος. Βεβαίως ἔψαλλες εἰς τὰς κατακόμβας καὶ τίποτε ἀπὸ ὅ,τι εἶνε ὠραῖον δὲν θὰ ἦτο ξένον εἰς κόρην εὐγενῆ ὡς σέ. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἔτι δὲν ἔπαιζες κανὲν ὄργανον, καὶ ἂν ἔτι δὲν ἔψαλλες ἡ ἰδία, τί σημαίνει; Κατεῖχες τὸ ἀπόρητον καὶ τὸν ἔρωτα τῶν ὑπερτάτων ἁρμονιῶν καὶ ὡς εἶπε κάποιος ποιητὴς «τῶν ἡχῶν τοὺς ὁποίους δὲν ἔχει ἡ γῆ». Ἐν σοὶ τὸ πρῶτον ἐγένετο ἡ συνένωσις ἐνὸς τῶν λαμπροτάτων, τῶν ἀρχαιοτάτων ὀνομάτων τῆς Ρώμης καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ χριστιανοῦ, τοῦ ἔτι ὀψιγενεῦς καὶ ἤδη λαμπροτέρου. Ἐπειτα ὅταν σὲ περιεκάλυψε σὲ καὶ τὸν εἰδωολάτρη ἐφηβον ὁ ὁποῖος σὲ ἠγάπα, ἡ σκοτία ἡ ὁποία ἐμελλε νὰ εἶνε γαμήλιος, ἀλλὰ τὴν ὁποῖαν ἡ προσευχὴ σου διετήρησε παρθενικὴν καὶ ἀγνήν, τότε ἐν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ τοῦ μυστηρίου καὶ τοῦ θαύματος ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ὁ σύζυγός σου ἐξῆλθε χριστιανός, ὁποία θεία ἁρμονία ἔκαμνε τὰς ψυχὰς σας ὁμοίας καὶ προθύμους διὰ τὸ αὐτὸ μαρτύριον ἀπὸ τὴν αὐτὴν ἀγάπην πρὸς τὸν αὐτὸν Θεόν!

Τὸ κείμενον τέλος τῆς ἱστορίας σου ὅσῳ πλειότερον τὸ μελετῶ, τόσῳ πλειότερον εὐρίσκω ὅτι ἀρκεῖ ὅπως δικαιολογήσῃ τὴν ἣν ἔχεις κατὰ παράδοσιν ὑψηλὴν προστασίαν σου. «Ἐψαλλες ἐν τῇ καρδίᾳ σου».

Τὸ ἄσμα τὸ μυχαίτερον, τὸ ὠραιότερον, τὸ περισσότερον ἄξιον τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἐν ἐνὶ λόγῳ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μόνον εἶνε ἄσμα, πράγματι ἐν τῇ καρδίᾳ σου δὲν ἔδεται; Εἰς τὴν ὑψηλὴν ταύτην ἀλήθειαν προσεπεμαρτύρησες. Καὶ ἂν ἡ μουσικὴ ἐτόλμα ποτὲ νὰ σὲ ἀπαρνηθῇ, ποῖον ἄλλον θὰ ἐπροτίμα ἀπὸ σέ; Ἡ ἐκλογὴ θὰ ἔθετεν εἰς ἀμχανίαν καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐχθροὺς σου καὶ εἰς τούτων προτείνων ἕνα κάποιον ἅγιον Ἀρνόλδον σύγχρονον τοῦ Καρόλου τοῦ Μεγάλου, ὁμολογεῖ ἐν τούτοις ὅτι «τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἀπλοῦ τετραχορδιοῦ τὸ ὁποῖον ἐξήσκησεν οὗτος, δὲν εἶνε ἀνάλογον πρὸς πᾶν ὅ,τι ἡ μουσικὴ ἐμπεριλαμβάνει».

Ἄς λάβωμεν ὑπὸ σημείωσιν τὴν ὁμολογίαν ταύτην. Σοῦ ἀποδίδει πλήρη δικαιοσύνην, σὲ καθαγιαίνει ἅπασι ἔτι καὶ σὲ καθιερόνει. Ἡ μουσικὴ δὲν ὑπάρχει πᾶσα εἰς τοὺς ἡχούς. Τὸ παράδειγμα τὸ ἰδικόν σου ἄς μᾶς ἐνθυμίσῃ αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν ἐσαεὶ. Ὅτε κλείνουσα τὰ

ὦτα εἰς τὸν βέβηλον ἐπιθαλάμιον, ἔψαλλες ἐν τῇ καρδίᾳ σου, τότε ἀκριβῶς ἡ ἀληθινή, ἡ αἰώνιος καὶ τελεία μουσική, τῆς ὁποίας ἡ ἄλλη δὲν εἶνε ἢ σύμβολον καὶ ἡχώ, ἡ μουσική τῆς ψυχῆς ἀρμονικῶς ἐχοῦσης πρὸς ἑαυτήν, ἀρμο-

ΤΩΡΙΝΑ ΚΑΙ ΠΕΡΑΣΜΕΝΑ

ΠΟΛΙΤ ΚΑΙ ΚΡΙΣΕΙΣ

Αἱ ἀδιόφοροι ἐκρήξεις. — Ὑποψήφιοι ὑπουργοί. — Ὁ ζωοκλέπτης τοῦ Τρικουπῆ. — Μανῆ, θεκέλ, φάρες. — Ἡ λέξις αὐτάνδρος. — Ἐν ἐπεισόδιον τοῦ Δηληγιάννη. — Ἡ ἐκκλησιαστικὴ σχολὴ καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν.

ΟΤΑΝ, ἀγαπητοὶ συμπολίται. οἱ ὅποιοι θὰ κατοικήτε τὴν ὥραιάν αὐτὴν γωνίαν τῆς γῆς μετὰ τριακόσια χρόνια, τύχη νὰ διαβάσετε εἰς ἐφημερίδας τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος, εἰδήσεις μὲ τοὺς φρικαλέους αὐτοὺς τίτλους «ὑπουργικὴ κρίσις ἐξεργάγη», μὴν ἀφήσετε τὰ μαλλιά σας — ἂν ἔχετε τότε μαλλιά διότι οἱ ἀνθρωπολόγοι προβλέπουν ὅτι δὲν θὰ ἔχετε — νὰ σηκωθοῦν ἀπὸ φρίκην καὶ ἀπὸ τρόμον. Οἱ Ἕλληνες τῆς σημερινῆς ἐποχῆς οἱ ὅποιοι ἐνθουσιάζονται μὲ τὰς μεγάλας καὶ ἡχηρὰς λέξεις, ἐκόλλησαν αὐτὴν τὴν λέξιν «ἐκρήξεις» εἰς τὸ εἰρηνικώτερον καὶ περισσύτερον ἀδιόφορον διὰ τοὺς πολλοὺς γεγονόσ.

Θὰ διαβάσετε λοιπὸν «ἐκρήξεις ὑπουργικῆς κρίσεως», ἀγαπητοὶ μετὰ τριακόσια ἔτη συμπολίται, καὶ θὰ φαντάζεσθε δικαιοτάτα ὅτι κατὰ τὴν ἐξεργάγη καὶ ἔκαμε κρότον καὶ καταστροφάς, καὶ πρὶν γυρίσετε τὴν σελίδα τῆς κίτρινης ἀπὸ τὰ χρόνια ἐφημερίδος, θὰ μετράτε μὲ συγκίνησιν τὰ θύματα. Καὶ ὅμως οὔτε θύματα ὑπῆρχον εἰς τὴν ἐποχὴν μας οὔτε καὶ ἡ συγκίνησις τὴν ὁποίαν θὰ φαντάζεσθε. Δὲν ὑπῆρχε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ σωτηρίου ἔτους 1908 τίποτε εἰρηνικώτερον, ἀδιόφορότερον καὶ περισσύτερον παιδρὸν ἀπὸ τὴν κρίσιν ἡ ὁποία ἐξεργάγη τότε. Ἐπὶ δεκαπέντε ἡμέρας ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν κ. Σιμόπουλος παρητεῖτο, ἐπρόκειτο νὰ παραιτηθῇ, ἀπελύετο, ἐπαύετο, ἀπεχώρει, ἔμενεν, ἔμελλε νὰ δώσῃ ἐξηγήσεις, ὑπέγραψεν ἔγγραφα, δὲν ὑπέγραψεν ἔγγραφα, ἡσθῆναι σπουδαίως ἀπὸ ἀρθρίτιδα, ἦτο θαυμάσια εἰς τὴν ὑγείαν του, ἐβυσσοδόμει κατὰ τοῦ κ. Θεοτόκη, ἔτρωγε μαζί με τὸν κ. πρωθυπουργόν, ἡλεῖται νὰ παρασύρῃ τὴν Κυβέρνησιν καὶ ἔμενεν ὑπουργὸς μὲ ὅλην τὴν Κυβέρνησιν μαζί. Αὐταὶ αἱ φήμει. αἱ πληροφορίες, αἱ βεβαιώσεις, αἱ διαψεύσεις, αἱ διαδόσεις καὶ τὰ ἀνακοινωθέντα, γρονθοκοπούμενα μεταξύ των ὡς χαμίνια τοῦ δρόμου, εἶχαν ἐπιδράμῃ εἰς τὰς ἐφημερίδας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ σωτηρίου ἔτους 1908. Ἄν ὑπῆρχον ἄνθρωποι εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ προδημιουργικοῦ χάους, πρὶν ὁ Θεὸς ἀποφασίσῃ νὰ χωρίσῃ τὴν γῆν ἀπὸ τὰ ὕδατα, ἴσως θὰ κατώρθωναν νὰ εὗρουν καποιαν γραμμὴν καὶ καποιαν λογικὴν μέσῃ εἰς τὰ συγκρουόμενα καὶ ἀλληλοκτυπούμενα στοιχεῖα. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν ὑπουργικὴν κρίσιν τοῦ 1908 θὰ προσεπάθει νὰ εὗρῃ μίαν ἀκρὴν εἰς τὰς εἰδήσεις τῶν ἐφημερίδων, ἦτο ἀδύνατον νὰ τὸ κατορθώσῃ.

Καὶ τὸ μόνον πού ἡμπορῶ νὰ σᾶς βεβαιώσω, ἀγα-

νικῶς ἐχοῦσης πρὸς τὴν ἀρχὴν αὐτῆς καὶ τὸν τελικόν της σκοπόν, ὑπῆρξεν, ὃ ἀρμονικωτάτη τῶν παρθένων, τὸ ἄσμα σου τὸ σιωπηλόν.

Ἴδου διατὶ εἶσαι καὶ διατὶ θὰ παραμείνῃς ἡ ἀγία μουσικός, καὶ ἡ ἀγία τῶν μουσικῶν.

Μετάφρ. Χρ. Θ. Δ. CAMILLE BELLAIGUE

πητοὶ μετὰ τριακόσια ἔτη συμπολίται, εἶναι ὅτι καμία συγκίνησις δὲν ἐπεκράτει εἰς τὴν πόλιν ἐξ αἰτίας τῆς ὑπουργικῆς κρίσεως. Οἱ κάτοικοι βέβαιοι ἐκ τῶν προτέρων ὅτι δὲν θὰ μάθουν τίποτε ὅταν δὲν ὑπάρχει τίποτε, δὲν ἐδιάβαζαν καὶ τὰς ἐφημερίδας. Εἰς τὰ καφενεῖα οἱ πολῖται ὠμιλοῦσαν δι' ὅλας τὰς ὑποθέσεις πρῶτον καὶ ἔπειτα διὰ τὴν παραίτησιν τοῦ κ. Σιμοπούλου. Εἰς τὸ καφενεῖον τοῦ Ζαχαράτου οἱ ὑποψήφιοι ἐπερνοῦσαν τακτικώτατα μίαν ὥραν τὴν ἡμέραν διὰ νὰ τονώσουν τὴν ὑποψηφιότητά των. Τίποτε περισσύτερον. Ἡσυχώτερος ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν κοινὴν γνώμην ἦτο ὁ τότε πρωθυπουργὸς ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν κῆς καὶ ἡσυχώτερος ἀκόμη ὁ παραιτηθεὶς καὶ μὴ παραιτηθεὶς ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν κ. Σιμόπουλος.

Πῶς συνέβαινε λοιπὸν νὰ εἶναι τόσο ἀνῆσυχος αἱ ἐφημερίδες; Πῶς ἐδικαιολογεῖτο αὐτὴ ἡ νευρική των ταραχὴ, αὐτὴ ἡ σπουδὴ των ν' ἀρπάξουν φράσεις ἀπὸ τὸν δρόμον, νὰ προσπαθοῦν νὰ ἐξηγήσουν ἓνα μείδιμα τοῦ κ. Σιμοπούλου, μίαν χειρονομίαν τοῦ κ. Θεοτόκη, ἢ τὸ σείσιμον τοῦ γενείου τοῦ κ. Μπουφίδη;

Ἡ ἐξηγησις τοῦ μυστηρίου πρέπει νὰ ζητηθῇ εἰς τὴν λέξιν. «Ἐκρήξεις» εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐννοηθῇ δημοσιογραφικῶς χωρὶς θόρυβον, συγκίνησιν, ἀγωνίαν, ἐνδιαφέρον.

Ἐὰν ἐξ ἀρχῆς μία ἄλλη λέξις ἐκολλοῦσε εἰς τὸν τρόπον τῆς μεταβολῆς μίας κυβερνήσεως, νὰ εἰσθε βέβαιοι ὅτι αἱ ἐφημερίδες δὲν θ' ἀφίερωναν πέντε στήλας τὴν ἡμέραν εἰς τὸ πρᾶγμα. Ἀλλὰ εἶναι ἡ λέξις.

Αὐτὸ γίνεται ἄλλως τε ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Ἐτρωγε κάποτε εἰς βασιλικὸν συμπόσιον κάποιος ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἐξαφνα ἓνα χέρι ἀόρατον ἔγραψεν εἰς ἓνα τοῖχον τῆς βασιλικῆς τραπεζαρίας «Μανῆ, θεκέλ, φάρες». Οἱ συνδαιτημόνες ἔσπασαν τὸ κεφάλι των, διὰ νὰ ἐννοήσουν τί ἐσήμαιναν αἱ τρεῖς αὐταὶ λέξεις. Οἱ συγγραφεῖς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης τὰς ἔγραψαν εἰς τὸ βιβλίον ἐκεῖνον τῶν παραμυθιῶν. Οἱ Ο — ἐβδόμηκοντα — μεταφρασταὶ μετέφρασαν τὸ συμπόσιον καὶ ὑψώσαν ὅλας τὰς ἀπορίας ἐμπρὸς εἰς τὰς τρεῖς ἀκατανοήτους λέξεις. Καὶ αἰῶνας τώρα μελετηταὶ καὶ σχολιασταὶ τραβοῦν τὰ μαλλιά των νὰ ἐννοήσουν τί ἐσήμαιναν. Ἐὰν τὸ μυστηριώδες χέρι τὸ ὁποῖον ἐτάραξε τοὺς εὐθύμους συμποσιαστὰς ἔγραφε τρεῖς λέξεις μὲ νόημα, δὲν θὰ ἐγένετο αὐτὸς ὁ θόρυβος. Καὶ ὅμως εἶναι πολὺ πιθανόν ὅτι αἱ τρεῖς λέξεις δὲν ἐσήμαιναν τίποτε ἄλλο ἀπὸ «καλὴν ὀρεξίν, κύριοι!» Ἀλλὰ ἂν ἐγράφετο ἔτσι ἀπλούστατα τὸ πρᾶγμα, ἡ Παλαιὰ Διαθήκη θὰ εἰσώπα, οἱ Ἐβδόμηκοντα δὲν θὰ μετέφραζαν, οἱ σχολιασταὶ δὲν θὰ εἶχαν δουλειάν, καὶ οἱ διδάσκαλοι δὲν θὰ ἐτραβοῦσαν εἰς τὸ σχολεῖον τ' αὐτὰ τῶν παιδιῶν τὰ ὁ-

ποῖα δὲν κατώρθωσαν ν' ἀποστηθίσουν τὰς τρεῖς μαγικὰς λέξεις.

Ἐνα παράδειγμα ἐγγύτερον πρὸς ἡμᾶς ἀποδεικνύει τὴν δύναμιν πού ἔχουν αἱ λέξεις νὰ τραβοῦν τοὺς ἀνθρώπους. Ὅταν ἠνώθησαν αἱ Ἰόνιοι νῆσοι μετὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐπαρχος κάποιος Ἰονικῆς ἐπαρχίας διωρίσθη ὁ μακαρίτης Γενοβέζος, θαυμάσιος ἄνθρωπος καὶ ὑπάλληλος ἀμειπτος, ἀλλὰ μὴ γνωρίζων πολλὰ γράμματα. Εἰς τὸ πλάϊ του, περισσύτερον διὰ τὰς δυσκολίας τῆς γλώσσης παρὰ διὰ τὰς δυσκολίας τῆς ὑπηρεσίας ἐτάχθη ὑπάλληλος ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα γνωρίζων καλὰ τὴν ὑπερησιακὴν φρασεολογίαν. Μίαν ἡμέραν ὁ ὑπάλληλος παρουσίασε εἰς τὸν ἐπαρχον πρὸς ὑπογραφήν τηλεγράφημα ἀναγγέλον εἰς τὴν Κυβέρνησιν ὅτι ἡ μπρατσέρα «Ἁγία Ἑλένη» ἐξώκειλεν εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ νηιοῦ καὶ ἐβυθίσθη αὐτάνδρος.

— Τί θὰ πῇ αὐτάνδρος; ἠρώτησεν ὁ Γενοβέζος.

— Μαζὶ με ὅλον τὸ πλήρωμα. Ἐπνίγησαν ὅλοι, ἀπῆντησεν ὁ ὑπάλληλος.

— Ὡραία λέξις, τζόγια μου! ἀπῆντησεν ὁ Γενοβέζος. Αὐτάνδρος, ὦραϊ!

Ἐπειτα ἀπὸ ὀλίγον καιρὸν ὁ ὑπάλληλος ἔφερεν ἄλλο τηλεγράφημα διὰ νὰ τὸ υπογράψῃ ὁ κ. ἐπαρχος. Τὸ τηλεγράφημα ἀνήγγελλεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν ὅτι ἡ μπρατσέρα «Σοφία» ἐξώκειλεν εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν καὶ ἐβυθίσθη.

— Γιατί δὲν ἔβαλες αὐτάνδρος; ἠρώτησεν ὁ Γενοβέζος εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε καρφωθῇ ἡ λέξις.

— Γιατὶ ἐσώθη τὸ πλήρωμα, ἀπῆντησεν ὁ ὑπάλληλος.

— Κρῖμα! εἶπεν ὁ Γενοβέζος Κρῖμα! Καὶ ἦτανε τόσο ὦραϊ ἐκεῖνη ἡ λέξις!

Αὐτὴ ἡ Νερώνιος ἀδιαφορία πρὸς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων χάριν τῆς ὠριότητος τῆς λέξεως δὲν εἶναι μία ἀπόδειξις ὅτι πολλὰ πράγματα παίρνουν τὴν σπουδαιότητα πού ἔχουν, ἢ παίρνουν σπουδαιότητα πού δὲν ἔχουν, μόνον καὶ μόνον χάρις εἰς τὴν λέξιν ἡ ὁποία ἐκόλλησεν ὡς ἐτικέττα ἐπάνω των; Καὶ ἡμπορεῖτε νὰ ἀρνηθῆτε ὅτι θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ γραφοῦν πέντε στήλαι κάτω ἀπὸ ἓνα τίτλον ὁ ὁποῖος θὰ ἔλεγεν ἀπλούστατα «Ἡ ἐπικειμένη μεταβολὴ ἐν τῷ προσωπικῷ τῆς Κυβερνήσεως» ἐνῷ εἶναι τόσο φυσικὸν νὰ καταρροῦν στήλαι ὀλόκληροι κάτω ἀπὸ μίαν «ἐκρήξιν»;

Ἴσως ἐν τούτοις εἰς παλαιότερας ἐποχὰς μία ὑπουργικὴ μεταρρυθμίσις ἔκαμε περισσύτεραν ἐντύπωσιν εἰς τὸν τόπον. Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς πολιτικῆς ὑπάρξεως τῆς Ἑλλάδος, οἱ ὑποψήφιοι βεβαίως δὲν θὰ ἦσαν περισσότεροι ἀφ' ὅσων εἶναι τώρα. Ἀλλὰ τὸ γεγονός ἦτο ἀσυνείθιστον καὶ φυσικώτατα ἐπροκαλοῦσε κάποιαν συγκίνησιν.

Οἱ ὑποψήφιοι ὅμως δὲν ἔλειπαν φαίνεται καὶ τότε. Καὶ μολονότι ὑπῆρχαν ὀνόματα ὀγκώδη καὶ ἦσαν νοποὶ ἀκόμη οἱ τίτλοι ὑπηρεσιῶν ἀνεκτιμητῶν πρὸς τὴν πατρίδα. ἐν τούτοις ἡ φιλοδοξία τῶν ἀσημάντων καὶ τῶν κενωδόξων δὲν ἐκοιμάτο. Ἀνθρωποὶ ἀφανεῖς καὶ ἄγνωστοι. βλέποντες ὅτι ἔξαφνα ἐγένετο γύρω των ἡ ζύμωσις πού γίνεται πάντοτε εἰς τὴν ἐναρξίν νέας ἐθνικῆς ζωῆς, ἐφαντάζοντο ὅτι ἦσαν καὶ αὐτοὶ ἱκανοὶ νὰ λάμπουν καὶ νὰ περιβληθοῦν τιμὰς, ἐπομένως καὶ νὰ καταλάβουν τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν δὲν ἐπρόφθαναν νὰ καταλάβουν πρῖν, ὅταν αἱ θέσεις καταλαμβάνοντο δι' ὑπηρεσιῶν καὶ δι' αἵματος καὶ διὰ θυσιῶν ἀνυπολόγιστον.

Καὶ εἶναι χαρακτηριστικώτατον αὐτῆς τῆς Πανελληνίου τάσεως πρὸς τὴν ὑπουργίαν, καὶ τὸ ἐξῆς ἀνεκδοτὸν τὸ ὁποῖον δηγεῖτο γηραιὸς Στερεοελλαδίτης, φέρων τιμημένον ὄνομα καὶ παράσημα πυκνά, πλη-

γῶν ἀνοικτῶν ἀκόμη εἰς τὰ στήθη, ἀπὸ τὰς μάχας πρὸς τοὺς Τούρκους.

Τὸ πρῶτον ὑπουργεῖον τὸ ὁποῖον εὗρηκεν ὁ Ὀθων κατερχόμενος εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀποτελεῖτο ἀπὸ ἀληθινῶν κολοσσῶν, τὸν Σπυρίδωνα Τρικουπῆν, τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον, τὸν Ἰωάννην Κωλέττην τὸν Γ. Πραϊδὴν καὶ τὸν Γ. Ψύλλαν. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1831 ἐγνώσθη ὅτι ὁ Ψύλλας, ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν, διαφωνῶν πρὸς τὸν πρωθυπουργόν Σπ. Τρικουπῆν ἐπρόκειτο νὰ παραιτηθῇ. Ὁ Ψύλλας εἶχεν ἀνθρώπους ἀφροσιωμένους εἰς αὐτόν, οἱ ὅποιοι τὸν ἠθέλαν ὑπουργόν, ἐξ ἄλλου δὲ πολυάριθμοι ἦσαν οἱ μνηστήρες τοῦ ὑπουργείου, ἂν ἡ θέσις ἔμενε κενή, ἐπομένως τὸ Ναύπλιον ἡ μικρὰ πρωτεύουσα παρηκολούθει μὲ ἀγωνίαν τὰς φάσεις τῆς ὑπουργικῆς κρίσεως.

Ἐνα βράδυ ὁ ὑπὸ τῆς Τρικουπῆς τὸν εἰδοποίησεν ὅτι ἓνας ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι ἐξήτει ἐπιμόνως νὰ τὸν ἴδῃ, διὰ νὰ τοῦ ἀνακοινώσῃ κατὰ λίαν ἐνδιαφέρον. Ὁ Τρικουπῆς ἔδωκε τὴν ἀδειαν καὶ ὁ ἐπισκέπτης εἰσῆλθεν. Ἦτο ὥριμος Μεσολογγίτης φέρων λερὴν φουστανέλλαν — ὅπως ἔλεγε ὁ Ζαλοκώστας — καὶ σεῖαν λεπτὴν εὐλύγιτον μέσῃ.

— Δὲν με γνωρίζεις, ἀφέντη, εἶπεν εἰς τὸν Τρικουπῆν, ὁ ὁποῖος ἐπερίμενε τὴν ἀνακοίνωσιν. Εἰμαι ὁ τάδε ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι.

— Καὶ τί θέλεις; ἠρώτησεν ὁ Τρικουπῆς.

— Ἐμαθα πῶς ὁ καπετὰν Ψύλλας δὲν θέλει νὰ εἶ-

ναι πιά ὑπουργός.

— Λοιπὸν;

— Ἦρθα νὰ μοῦ δώσῃς ἐμένα τὸ ὑπουργεῖο του.

Ὁ Τρικουπῆς ἔμενεν ἐνεός.

Ὁ Ψύλλας δὲν ἐπιασε κανένα κλέφτη, ἐξηκολούθησεν ὁ ὑποψήφιος ὑπουργός. Κεῖθε ἀπάνω δὲν ἔχει μείνῃ κατσίκα...

— Καὶ ἂν σὲ κάμω ὑπουργόν θὰ κατορθώσῃς νὰ ἐμποδίσῃς τὰς ζωοκλοπὰς; ἠρώτησε μειδιῶν ὁ Τρικουπῆς.

— Ἄμ θὰ τοὺς ἀφίσω; εἶπε θριαμβευτικῶς ὁ φουστανελλὰς Μεσολογγίτης. Ἐγὼ εἰμαι ὁ μεγαλειότερος κασινοκλέφτης τῆς ἐπαρχίας μου. Μόλις μὲ κάμῃς ὑπουργὸν θὰ τοὺς πιάσω ὅλους.

Ὁ Τρικουπῆς δὲν φαίνεται νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς εἰδικότητος τοῦ ὑποψηφίου. Καὶ ἴσως δὲν ἔκαμε πολὺ καλὰ. Ἡ ζωοκλοπὴ βασιλεύει ἀκόμη εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐνῷ δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ περιστέλλετο ἀπὸ τότε. Ἐνας ζωοκλέπτης ὑπουργός εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς συμπτώσεως τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας δὲν εἶναι παράδοξον νὰ κατώρθωσεν ὅτι δὲν κατώρθωσαν τόσοι χηστοὶ καὶ τίμιοι ἔκτοτε.

Εἰς τὴν νεωτέραν πολιτικὴν μας ἱστορίαν περὶ ἡμῶν θὰ μείνουν αἱ πολιτικαὶ κρίσεις ἐπὶ Δηληγιάννη. Ὁ Γοργύνιος πολιτευτὴς παρέλαβεν κόμμα ἢ τουλάχιστον στελέχη κόμματος ἐτοίμου, εἰργάσθη ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν, ἐπέρασεν ὅλους τοὺς βαθμοὺς τῆς ὑπαλληλικῆς ἱεραρχίας, ἦτο γόνος μεγάλης πολιτευομένης οἰκογενείας καὶ ἦτο καὶ ὁ κατ' ἐξοχὴν πολεμικὸς ἐκ τῶν κοινοβουλευτικῶν μας ἀνδρῶν. Ὅλα αὐτὰ τοῦ ἐδημιουργοῦ μεγάλας ὑποχρεώσεις καὶ ὁσάκις ἡ ἐντὸς τῆς Βουλῆς ἡ ἐκ τῶν ἐκλογῶν ἐνεδεικνύετο διὰ τὸν σχηματισμὸν κυβερνήσεως, ἐπεστράτευοντο ἀπὸ τὰ μακρονότερα σημεῖα τῆς Ἑλλάδος φίλοι καὶ γνωστοὶ οἱ ὅποιοι ἤρχοντο μετὰ τὴν ἀξίωσιν νὰ τιμολογῇσιν κατὰ ἀπὸ τὰ λάφυρα τῆς νίκης.

Ἐννοεῖται ὅτι μετὰ τῶν ἀπαιτητῶν δὲν ἦσαν ὀλίγοι οἱ ὑποψήφιοι ὑπουργοί. Εἰς τὸ κόμμα ἐξεφύτρωναν καθ' ἡμέραν τὰ πρωτοπαλλήκαρα αὐξάνοντα διαρκῶς τὴν φάλαγγα τῶν ἀπαιτητῶν. Πῶς ἐσώζετο ἀπὸ ὅλας αὐτὰς τὰς ἀπαιτήσεις ὁ Δηληγιάννης εἶναι μυστήριον ἄλυστον.

«Ένα επεισόδιον τὸ ὁποῖον διηγείται ὁ ἴδιος ὁ παθὼν, ρίπτει ἴσως κάποιον φῶς εἰς τὴν μέθοδον τοῦ ἀειμνήστου ἐκείνου πολιτικοῦ.

Μεταξὺ τῶν πιστοτέρων του ὁπαδῶν ἦτο καὶ βουλευτής, ἐξελεθὼν ἀπὸ τὰς ἰδικὰς μας δημοσιογραφικὰς τάξεις, καὶ κατέχων σήμερον ἀνωτάτην διοικητικὴν θέσιν. Ὁ νεαρὸς πολιτικὸς εἰσῆλθεν εἰς τὴν Βουλὴν με ὀρμὴν, διεκρίθη γρήγορα, καὶ ὁ Δηληγιάννης ὡς τὸν εἶδεν εὐχλωττον, ἔξυπνον καὶ εὐτροφον τὸν ἐνεκολπώθη καὶ τοῦ ἐφύτευσε δικαίως ἄλλως τε φιλοδοξίας. Ἦλθεν ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ συνάδελφός μας, ὁ πρώην δημοσιογράφος, ἦτο πλέον ἐνδεδειγμένος ὑπουργός. Δὲν συνεζητεῖτο κἀν οὔτε τὸ ὑπουργεῖν τὸ ὁποῖον θὰ τοῦ ἐδίδοτο. Ὁ Δηληγιάννης ἀφίσε νὰ ἐννοήθῃ ὅτι τοῦ προώριζε τὸ ὑπουργεῖν τῆς Παιδείας. Ἐπὶ τέλους ἦλθαν αἱ ἐκλογαί, ὁ συνάδελφός μας ἐπῆγεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν του ἐνίκησε σχεδὸν ἀνευ ἀντιστάσεως καὶ ἐσπευσε νὰ τηλεγραφήσῃ τὴν νίκην εἰς τὸν Δηληγιάννην, ὁ ὁποῖος τὸν εἶχε προπέμψῃ ἀναχωροῦντα, ἐπαναλαμβάνων ρητῶς τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ τὸν ἔκαμινεν ὑπουργόν.

Ὁ βουλευτὴς ἐπιστρέψας εἰς τὰς Ἀθήνας ἔμαθε ὅτι τὸ ὑπουργεῖν εἶχε κατηρησθῇ ἤδη, ἀνευ αὐτοῦ. Ἐν τούτοις χωρὶς νὰ δεῖξῃ τὴν παραμικρὰν δυσἀρέσκειαν, ἐπῆγε νὰ κάμῃ τὸν περίπατόν του εἰς τὴν δὸδὸν Σταδίου. Ἐξαφνα ἐνεφανίσθη ὁ πρωθυπουργὸς ἐπ' ἀμάξης, ἐσταμάτησε τὴν ἀμάξαν καὶ παρέλαβε τὸν βουλευτὴν ἐκδηλῶν ἀνησυχίαν.

— Ἐως τὴν τελευταίαν στιγμὴν δὲν εἶμεθα βέβαιοι ἂν ἐπετύχατε καὶ εἶχαμεν τόσῃ ἀνησυχίαν!

Ὁ βουλευτὴς διεμαρτυρήθη. Ἡ ἐπιτυχία του ἦτο βεβαία ἐκ τῶν προτέρων, μόλις δὲ ἐξεδόθησαν τ' ἀποτελέσματα, αὐτὸς ἐτηλεγράφησεν. Ὁ πρωθυπουργὸς ὡς νὰ μὴν ἤκουσε τίποτε, ἐπανελάβε τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἀνησυχίας του καὶ διέταξε τὸν ἀμαξηλάτην νὰ κάμῃ τὸν γύρον τῆς λεωφόρου Ἀλεξάνδρου καὶ Κηφισίας.

Καὶ ὡς νὰ μὴν εἶχε συμβῇ τίποτε, ὁ Δηληγιάννης ἤρχισε νὰ διηγῆται πῶς δύο συμπολίται του διαμενοντες εἰς τὴν Ἀμερικὴν τοῦ ἔστειλαν ἕν ὥρολόγιον διὰ νὰ τὸ στήσῃ εἰς τὸ κωδωνοστάσιον τῆς ἐκκλησίας τῆς Δημητσάνης. Ὁ ἀείμνηστος πολιτικὸς ἔκαμε τὴν διήγησιν με ὅλας τὰς λεπτομερείας τὰς ὁποίας δύναται νὰ δεχθῇ γεγονός τοιαύτης σημασίας. Ὁ βουλευτὴς ἤκουεν. Εἰς τοὺς Ἀμπελοκήπους ὁ Δηληγιάννης κουρασμένος ἀπὸ τὴν διήγησιν ἐξήτησε μίαν μυύραν, τὴν ἐπιεν καὶ ἐξηκολούθησεν τὴν διήγησιν ἕως τὴν στιγμήν πού ἐφθασαν εἰς τὸ ὑπουργεῖν τῶν Οἰκονομικῶν. Ἐκεῖ ἀπεχαιρέτησε τὸν βουλευτὴν χωρὶς οὔτε τὴν τελευταίαν στιγμὴν νὰ του εἴπῃ τίποτε διὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως. Ὅταν ἐχωρίζοντο μόνον τοῦ εἶπε.

— Εἶναι ἀνάγκη νὰ μελετήσετε ἕν νομοσχέδιον ἰδρύσεως ὑπουργείου ἐμπορίου καὶ συγκοινωνίας.

Ὡς ἦτο ἐπόμενον ὁ βουλευτὴς ἔπαυσε πλέον νὰ εἶναι φίλος τοῦ Δηληγιάννη, δὲν ἐξεδηλώθη ὅμως καὶ φανερά ἐχθρὸς του, ὥστε καὶ ἐπισκέψεις ἀντηλλάγησαν μεταξύ των. Κάποτε λοιπὸν ὁ Δηληγιάννης ἐπῆγε νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν βουλευτὴν. Ὁ ἴδιος καὶ ἡ σύζυγος του τὸν ὑπεδέχθησαν μ' ὅλας τὰς ἐνδείξεις τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἐκτιμήσεως καὶ πρὸς τὴν ἡλικίαν καὶ πρὸς τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπισκέπτου. Ὁ Δηληγιάννης ἤρχισε τὴν γενεαλογίαν τῆς κυρίας, διηγῆθη ἐπεισόδια τῆς μητρὸς καὶ τῆς μάμης τῆς καὶ ἔπειτα ἀποτόμως τῆς εἶπεν.

— Ἐν τούτοις ὑμεῖς, κυρία, με ἀντιπολιτεύεσθε.

— Ἐγώ, κύριε πρόεδρε; εἶπεν ἡ κυρία ἐκπληκτος με ὅλην τὴν ἀναμφισβήτητον εὐφύϊαν κ' ἐτοιμότητά της.

— Σεῖς. Ἐπρότεινα εἰς τὸν κύριον σύζυγόν σας νὰ με βοηθήσῃ διὰ τῶν ὑπηρεσιῶν του ὡς ὑπουργὸς καὶ ὅμως ἡρνήθη. Προφανῶς ἡ ἀρνήσις ὑπηρεοῦθη ὑφ' ὑμῶν.

Ὁ βουλευτὴς καὶ ἡ σύζυγος του ἐβυθίζοντο ἀπὸ ἐκπλήξεως εἰς ἐκπλήξιν.

— Τοῦ ἐπρότεινα, ἐξηκολούθησεν ὁ Δηληγιάννης, νὰ ἀναλάβῃ τὸ ὑπουργεῖν τῆς συγκοινωνίας καὶ τοῦ ἐμπορίου. Καὶ ὅμως δὲν ἐδέχθη.

Ὡς γνωστὸν ὑπουργεῖον ἐμπορίου καὶ συγκοινωνίας δὲν ἔγινε τότε. Οὔτε ἀργότερα. Δὲν θὰ γίνῃ ἴσως ποτέ.

Διὰτὶ νὰ γίνῃ ἄλλως τε; Διὰ νὰ αὐξήσουν οἱ ὑποψήφιοι ὑπουργοί; Ἡ αὐξήσις δὲν θὰ εἶναι τόση ὥστε νὰ ἱκανοποιηθῶν ὅλοι. Καὶ θὰ ὑπάρχουν πάντοτε ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι θὰ νομίζουν ὅτι εἶναι ἀδικία πρὸς τὴν πατρίδα τὸ νὰ μὴ προσφέρουν πρὸς αὐτὴν τὰς ὑπηρεσίας των. Ἐπομένως πάντοτε μίαν ὑπουργικὴν κρίσιν θὰ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἔξυπνῇ ἐπιθυμία καὶ πόθους.

Ὅπως ἔκαμε τὸν ὑπουργὸν τὸ πολίτευμα, δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος τόσον ὀλιγαρχῆς ὥστε νὰ μὴ νομίζῃ ὅτι ἐγεννήθη ὅπως ἐγεννήθη διὰ ν' ἀποθάνῃ ὑπουργός.

Ὁ γράφων αὐτὰς τὰς γραμμὰς ἔγινε μάρτυς αὐτῆς τῆς τερατώδους ἀγνοίας εἰς τὴν ὁποίαν διετέλει ἕνας ὑπουργὸς τῆς Παιδείας. Κάποια ἑορτὴ εἶχε συγκεντρώσῃ εἰς τοὺς Ἀμπελοκήπους ὅλας τὰς Ἀθηναϊκὰς ἐπισημότητας. Τρεῖς ὑπουργοὶ μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας συνωμύλουν εἰς μίαν γωνίαν διὰ τὴν πολιτικὴν κατάστασιν. Ἐξαφνα ὁ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἐξέτεινε τὸ χέρι πρὸς τὴν πεδιάδα τοῦ Ὑμηττοῦ καὶ ἠρώτησε.

— Ποιὸς στρατῶν εἶναι αὐτὸς ἐκεῖ κάτω;

Οἱ δύο ἄλλοι ὑπουργοὶ ἐστράφησαν πρὸς τὸ ὑποδειχθὲν σημεῖον καὶ ἔμειναν ἐκπληκτοί.

— Σιωπὴ μὴν σ' ἀκούσῃ κανεῖς, εἶπεν ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν. Αὕτη εἶναι ἡ ἐκκλησιαστικὴ σχολὴ πού ἔκαμε ὁ μητροπολίτης Γερμανός.

Ὁ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ὕψωσε τοὺς ὦμους με ὑπερτάτην ἀδιαφορίαν.

— Κι' ἄλλη σχολή; εἶπε. Ἐγὼ ἤξερα τὴν Ριζάρειον.

Ὁ γράφων αὐτὰς τὰς γραμμὰς ἐστράφη πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τοῦ εἶπε.

— Ἐννοία σας. Δὲν ἤκουσα τίποτε.

Ὅλα αὐτὰ τὰ ἐπεισόδια, ἀρκετὰ χαρακτηριστικά, ἔρχονται εἰς τὸν νοῦν τὴν στιγμὴν αὐτὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ πολιτικὴ κατάσταση σπείρει φιλοδοξίας, γεννᾷ ὄνειρα, ἔξυπνᾷ πόθους καὶ ποτίζει ἐλπίδας. Ὑπάρχουν αὐτὰς τὰς ἡμέρας εἰς τὰς Ἀθήνας ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι ἐκοιμήθησαν ἀπὸ τὸ βράδυ μετὰ τὴν βεβαίότητα ὅτι θὰ ἔξυπνήσουν τὸ πρῶτ' ὑπουργοί. Καὶ ὑπάρχουν πενταπλάσιοι οἱ ὁποῖοι ἠῶχοντο νὰ γίνουν οἱ πρῶτοι διὰ νὰ ἔλθῃ καὶ ἡ ἰδική των ἡ σειρά. Ὅλοι αὐτοὶ κολυμβοῦν ἀκόμη εἰς τὴν ἀγωνίαν ἕως αὐτὴν τουλάχιστον τὴν στιγμὴν πού γράφονται αὐτὰ αἱ γραμμᾶι. Αὐτὸ ἐπὶ τέλους εἶναι κάποια κρίσις. Ἰσως ἔτσι δικαιολογεῖται τὸ ὄνομα.

Γ. Β. ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Ὁ ποιητὴς τῆς ἡμέρας

ΔΕΝ πρόκειται διὰ τὴν Ἑλλάδα. Εἰς τόπον, ὅπου εἶνε διαρκὲς νύκτα, δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ ποιητὴς τῆς ἡμέρας. Θέλω νὰ εἰπῶ διὰ τὸν ποιητὴν τῆς «Νηός». Ὁ θρίαμβός του ἀπὸ τὴν Ρώμην διέτρεξεν ὅλην τὴν Ἰταλίαν καὶ ἀντήχησεν εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἐφθασεν ἕως ἐδῶ ἀκόμη. Ὁ ποιητὴς, ὁ αὐτοτιτολοφορηθεὶς ποιητὴς τῆς λατινικῆς ἀναγεννήσεως, ἀκόμη καὶ μετὰ τὸ δεύτερόν του ἀγγελικὸν βάπτισμα, εἶνε καιρὸς τώρα πού τρέχει με καλπασμόν ὀπίσω ἀπὸ τὴν δόξαν. Διότι ἰσχυροτέρα ἀπὸ τὸ μέγα του τάλαντον εἶνε μέσα του ἡ δίψα τοῦ θρίαμβου. Τόσον ὥστε συχνὰ νὰ προδίδεται ἡ ἀγωνιώδης ἐντασις ὅλων τῶν χορδῶν τοῦ αἰσθηματος καὶ τῆς σκέψεως τοῦ ποιητοῦ, μέσα εἰς τὰς ἀρμονίας τῆς δαιμονιώδους ὁρχήστρας του. Ὁ Δ' Ἀννούντζιο εἶνε ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους αὐλοκόλακας τῆς Δόξης. Ἀκόμη εἰς τὸ τελευταῖον του ἔργον, παρεκτός ἀπὸ τὰ μεγάλα πατριωτικά σύμβολα, μετὰ τὰ ὁποῖα ἠθέλησε νὰ κλονίσῃ ἕως τὰ ἔγκατα τὴν εὐαισθησίαν τῆς φυλῆς του, ἐπεκατέστη, διὰ τὸν τελειωτικὸν θρίαμβον, ὅλα τὰ τεχνάσματα κ' ἔκασεν ὅλα τὰ πυροτεχνήματα. Ὁ στίχος, ἡ μουσικὴ, ὁ διάκοσμος, ἡ ἠθοποιία τοῦ ἔδωκαν ὅ, τι καλύτερον εἶχαν. Καὶ ὁ θρίαμβος ἐξέσπασε ὡς μία μεγάλη ἐκρηξίς. Καὶ οἱ μὲν νηφαλιώτεροι, εἰς τὴν πατρίδα αὐτὴν τοῦ ποιητοῦ ἐπανελάβαν ἕνα «κρίμα!» δι' ὅλας αὐτὰς τὰς λαμπρότητας, κάτω ἀπὸ τὰς ὁποίας λείπει τὸ δράμα, καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ τάλαντου τοῦ ποιητοῦ, ὡς τάλαντον περισσότερον διακοσμητικῶν, ἐπανήλθεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Ἀλλὰ τί σημαίνει; Ὁ μέγας δοξαμηνὴς φέρεται ἤδη ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων...

Καὶ ὁ θρίαμβός του αὐτὸς μού φέρει τώρα εἰς τὴν μνήμην τὰς Ἀθηναϊκὰς ἡμέρας τοῦ ποιητοῦ, μίαν γνωριμίαν του ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τὴν γοητείαν πού ἐσκόρπισεν εἰς ὅλους μας κατὰ τὸ σύντομον αὐτὸ πέρασμα του. Εἶχεν ἔλθει τότε ἡ Δοῦζε εἰς τὰς Ἀθήνας. Ὁ ποιητὴς, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε γράφῃ ἀκόμη τὴ «Φωτιά» καὶ δὲν εἶχεν ἐκθέσει ἀκόμη μετὰ τὴν λαμπρότητα ἀλλὰ καὶ τόσῃ ἀδιακρίσιαν, τοὺς ἔρωτάς του μετὰ τὴν μεγαλυτέραν τραγωδίαν τοῦ συγχρόνου κόσμου, ἀκολουθοῦσε τὴν γοήσαν εἰς τὴν περιόδειαν της. Δι' Ἀθῆνας δι' ὀλίγας ἡμέρας ἐφιλοξένησαν δύο ὑπερόχους μορφὰς κ' ἕνα ὑπέροχον ἔρωτα. Τὰρχαία μάρμαρα αἰσθάνθησαν σιμά τοὺς μίαν πνοήν, πού τοὺς ἦτο γνωριμὴ. Καὶ αἱ Ἀθῆναι, δὲν ἠξεύρω πῶς, ἐφαινότο ὠραιότεραι τὰς ἡμέρας ἐκείνας.

Ἐδόθη τότε ἡ ἐξαιρετικὴ εὐτυχία εἰς μερικοὺς Ἀθηναίους νὰ γνωρίσουν τὸν ποιητὴν. Ἡ ἐφημερὶς «Ἀστὺ» εἰς τὰς καλὰς τῆς ἡμέρας, διευθυνομένη τότε ἀπὸ τὸν Θέμον Ἀννινον καὶ τὸν Κακλαμάνον, ἔδωκεν ἕνα γεῦμα πρὸς τὴν ποιητοῦ εἰς τὴν αἴθυσαν τῆς «Μεγάλης Βρετανίας». Οἱ συντάκται τοῦ «Ἀστεως» καὶ ἄλλοι ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων παρεκάθισαν εἰς τὸ τιμητικὸν γεῦμα. Ποτὲ δὲν θὰ ἡσυχονήσῃ τὸ βράδυ ἐκεῖνο. Ὁ Δ' Ἀννούντζιο ἐφθασε κ' ἐσκόρπισε ἀμέσως γύρω του ὅλην τὴν γοητείαν τοῦ ποιητοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ κόσμου. Κομφὸς, ὠραῖος, αὐτοορρυθμιζόμενος εἰς κινήσεις, λόγους καὶ χειρονομίας, μ' ἕνα ἀδωνικὸν μειδίαμα ἀνθρώπου ἐνθουσιασμένου ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του, σπάταλος εἰς ὠραῖα λόγια, στυλίστ καὶ εἰς τὸν προφορικόν

του λόγον, ἐκλέγων τὰς λέξεις, τεχνουργῶν τὰς φράσεις, μετὰ μίαν συναίσθησιν εἰς ὅλους τοὺς τρόπους τῆς ποιητικῆς ἱερωσύνης. Ἐὰν ἔφερε τὸ κοινὸν ἐπίσημον ἐνδυμα πού ἐφέραμεν ὅλοι μας, ἦτον ὅμως προφανὲς ὅτι αὐτὸς ἦτο ἐνδεδυμένος τὸ σῆμα τοῦ ποιητοῦ. Εἰς τὸ γεῦμα ἦτον ὁμιλητικώτατος. Ἡ Δοῦζε, πού ἦτο προσκεκλημένη ἐπίσης, ἔστειλεν ἕνα ὠραῖον γράμμα δικαιολογούσα τὴν ἀπουσίαν της, μ' ἐκφράσεις εἰλικρινοῦς λύπης. Ὁ ποιητὴς, ὁ ὁποῖος κατὰ ἐγνώριζεν, ἐπεβεβαίωσε ὅτι ἡ μεγάλη καλλιτέχνις δὲν συχνάζει εἰς τὸν κόσμον. Ἐπειτα ὁ κ. Κακλαμάνος ἔφερε γαλλιστὶ μίαν πρόποσιν, ἀξίαν τῆς περιστάσεως. Ὁ Δ' Ἀννούντζιο εὐρήκε τὰ ὠραιότερα λόγια νάπαντῃ. Ὅλοι εἶμεθα κρεμασμένοι ἀπὸ τὰ χεῖλη του. Ἐνθυνοῦμαι τότε ὅτι ὁ Μπάμπης Ἀννινος τοῦ ὑπέμνησεν ὅτι νέον ἀκόμη, δακτυλοδεικτούμενον διὰ τὰς πρώτας του ἐπιτυχίας, τὸν εἶχεν ἰδεῖ εἰς τὴν Νεάπολιν, συνοδευόμενον ἀπὸ ἕνα πελώριον σκύλον. Ὁ ποιητὴς ἐπεβεβαίωσε τὴν ταυτότητα του, ἐνθυμήθηκε τὸν σκύλον του καὶ ἀνεστέναξε διὰ τὸ ὥραϊον ζῶον «μετὰ τὴν λεοντίαν κεφαλὴν». Μία μικρὰ σιωπὴ ἔγινεν εἰς μνημόσυνον τοῦ ἀγαπημένου ζώου. Ἐπειτα ὁμιλήσας διὰ τὴν καλλονὴν τῶν ἀνδρῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα, «Ἐτσι ἐξηγῶ τὰς Σωκρατικὰς φιλίας» ἐπρόσθεσεν. Ὁ Μπάμπης Ἀννινος προσεπάθησε τότε νὰ ὑπερασπισθῇ τὸν Σωκράτην. Καὶ ὁ ποιητὴς, μαντεύων ὅτι ἐγίνετο ἴσως δυσάρεστος πρὸς τοὺς ἀπογόνους τοῦ μεγάλου φίλου τοῦ Ἀλκιβιάδου, ἐχαμογέλασε κ' ἐσιώπησε. Ὅλοι ἔφαγαν μηχανικῶς ἐκεῖνο τὸ βράδυ τὸν μεγαλοπρεπὲ φασιανόν. Εἶνε στιγμαὶ αὐταὶ διὰ νὰ τρώγῃ κανένας με μάλιστα τόσον δυσώδη πράγματα ὅπως ἕνας ἀποσυντεθειμένος φασιανός;

Εἰς τὸ καπνιστήριον κατόπιν ἐξηκολούθησεν ἡ γοητεία. Ὁ ποιητὴς ἠθέλησε νὰκούσῃ ἑλληνικοὺς στίχους. Ὁ κ. Πολέμης ἀπήγγειλε τότε ἕνα ἀρκετὰ μελωδικὸν ποίημά του, δὲν ἐνθυνοῦμαι ποῖον, ἀλλ' ἐνθυνοῦμαι ὅτι εἰς τὸ ποίημα αὐτὸ ὕψαινε κάποια λυγρή. Ὁ Δ' Ἀννούντζιο ἐπεδοκίμασε τὴν μουσικὴν τοῦ ποιήματος. Δὲν ἠξεύρω πῶς ἦλθεν ἔπειτα ὁ λόγος εἰς τὰ Ρωμαϊκὰ γράμματα. Ὁ ποιητὴς τῆς λατινικῆς ἀναγεννήσεως ἦτον εἰς τὸ στοιχεῖόν του. Ὁμιλήσας νομίζω διὰ τὸν Τίτον Λίβιον. Κανείς μας δὲν ἦτο παρεσκευασμένος νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ, οὔτε ὁ Ἐπισκοπὸς πούλος, ὁ ὁποῖος ἦτο ἱκανὸς νὰ ὁμιλῇ δι' ὅλα τὰ πράγματα, ἀκόμη καὶ διὰ τὴν ἱατρικὴν. Ὅλοι μας ἐστράφημεν πρὸς τὸν παριστάμενον καθηγητὴν τῆς Λατινικῆς Λογοτεχνίας, τὸν κ. Σακελλαρόπουλον. Ἡ συζήτησις ἐξηκολούθησε τότε μεταξὺ δύο ἐδίκων. Καὶ ὁ συμπαθὴς καθηγητὴς θὰ ἐνθυμῆται βέβαια ὅτι εἰς τὸ θέμα τῆς ἐδικοτήτος του εὐρήκεν ὅχι πλέον ἕνα ποιητὴν, ἀλλ' ἕνα λατινιστὴν τῆς πρώτης γραμμῆς.

Δὲν ἐπέρασαν πολλὰ χρόνια ἔκτοτε. Ἀλλὰ δὲν ἠξεύρω διατί ἡ ἐποχὴ μού φαίνεται πολὺ μακρυνή, ὅπως ὅλα τὰ γοητευτικὰ πράγματα. Τὸ βράδυ ἐδέχοντο τὸν ποιητὴν εἰς τὸ ἀρχοντικὸν τὰν σάιτι, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐπέρασαν ἄρσας παρεπίδημοι δόξαι, ὁ μακαρίτης Κοζάκης Τυπάλδος καὶ ἡ εὐγενὴς του σύζυγος. Ἐβράδισαμεν περὶ τῆς πλατείας τῶν Ἀνακτόρων καὶ τῆς Λεωφόρου Ἀμαλίας πρὸς τὸ παλαιὸν φιλόθενον μέγαρον, ὅπου ἀνέμενε νὰ γνωρίσῃ τὸν ποιητὴν τὸ ἄνθος τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας. Ἦτο μία ἀπὸ τὰς μαγευτικώτερας ἀθηναϊκὰς νύκτας. Ὁ ποιητὴς ἀνέ-

πνευ με βουλιμάν τον άβρόν, φωτεινόν αιθέρα. «Oh! la nuit crystalline!» ένθυμούμαι ότι είπε μ' ένα βαθύν άναστεναγμόν προς τ' άστρα. Είς του Τυπάλδου ο ποιητής έποιορκήθη από θηλυκόν κόσμον. Αυτό όμως δεν έφαινετο να τον στενοχωρή καθόλου. Αί ώραιαι έπροσπαθούσαν να γίνουν ώραιότεραι σιμά του. Τί ευτυχία δι' ένα ποιητήν! Μιά δεσποινίς τον παρεκάλεσε να γράψη κάτι τι και διά τας δεσποινίδας, αί όποίαι δεν είμπορούν να διαβάσουν τά έργα του. «Ο Δ' Αννούτζιο έχαιογέλασε και είπεν ειρωνικά ότι δεν εύρίσκει να έγγραψε τίποτε πού δεν είμπορούν να διαβάσουν δεσποινίδες. Έπειτα μία άλλη δεσποινίς, ή όποία είχε στείλει το λευκώμα της είς την Δουίξε, τον παρεκάλεσε να μεσιτεύση διά δύο λέξεις της μεγάλης του φίλης. «Άλλοίμονον! είπεν ο Δ' Αννούτζιο. Αποκει άκριβώς έχομαι. Είδα μίαν μεγάλη φωτιά και κανόν πού άνέβαινε στόν ουρανόν. Η Δουίξε έχει τη συνήθεια να καίη τά λευκώματα πού της στέλνουν. Χωρίς άλλο θα έκάηκε και το δικό σας». Η δεσποινίς ήτον άπαρηγόρητος, μόνον πού δεν έκλαιεν. Καί ο ποιητής την έλυπήθηκε κ' έσπευσε να την καθυσχάση.

«Τώρα πηγαίνω είς την Κέρκυραν, μάς είπε φεύγων. Θα κλεισθώ εκεί να γράψω το νέον μου μυθιστόρημα, τη Φωτιά. Κ' έπειτα θα έλθω να το άναρτήσω ως άνάθημα είς ένα στύλον του Παρθενώνος». Ο ποιητής δεν εκράτησε την υπόσχασίν του. Έκτοτε δεν ξαναήλθεν είς τας Άθήνας. Όσοι όμως τον έγνώρισαν είς το γρήγορον πέρισμά του θα διατηρήσουν πάντα την άνάμνησιν ενός γόητος. Μαζί με αυτήν διατηρώ ένα ώραϊον του γράμμου. Έπί τη εύκαιρία της επισκέψεώς του, είχα γράψει τότε έν άρθρον είς τό «Άστν». ένα χαριετισμόν δι' αυτόν και την Δουίξε. Το άρθρον μου έφερε τον τίτλον: «Οί Βάρβαροι». Την επαύριον έλαβα ένα γράμμα. Ο φάκελος έφερε το έμβλημα του ποιητού, ένα στεφάνι δάφνης και μέσα την έπιγραφήν: Per non dormire. Καί μου έγγραφε φεύγων με το μεγάλο, έντονον γράψιμόν του: «Ηθέλα πολύ να σάς ξαναϊδω, πρίν άναχωρήσω και να σάς είπω προφορικώς την ευγνωμοσύνην μου διά τό ώραϊα, άδελφικά «πετρούενα έπη» σας. Σας εκφράζω έν τούτοις την βαθυτάτην μου λύπην και την έλπίδα να σάς συναντήσω συντόμως έδω ή άλλοι. Ave atque vale. Γαβριήλ Δ' Αννούτζιο». Έχει τόσας δάφνας ο ποιητής. Άλλ' όχι διά να κοιμάται επάνω τους. Τας έχει εμπρός του πάντα άκριβώς δια να μνή κοιμάται. Δεν τό λέγει το έμβλημά του Per non dormire...

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Γρηγορίου Ξενοπούλου—Διηγήματα—Σειρά Τρίτη. Έκδότης Ι. Κολλάρος 1907.

ΕΝΑ βιβλίον του Ξενοπούλου — με όλην την άπόκρουσιν, πού γεννᾷ ή γνωστή μέγαιρα, την όποϊαν έπιμένει να καθίξη είς το έξώφυλλον του — είνε πάντα ένα βιβλίον έλκυστικόν. Ο αγαπητός συγγραφεύς παραμένει πάντα ένας άγύρτης της διηγέσεως και του ύφους, είς την καλήν σημασίαν, πού ο ίδιος απέδωκεν είς το επίθετον. Έτσι ή νέα σειρά των διηγημάτων του, έχουσα επί κεφαλής την *Αναθρεφτήν*, ένα από τά καλύτερα νεοελληνικά διηγήματα, αξίζει όλην μας την προσοχήν.

Διά τον Ξενόπουλον, ένας από τους ανθρώπους των γραμμάτων, πού όλιγότερον τον θαυμάζει — αυτοί οί άνθρωποι των γραμμάτων είνε τόσο άνισα δύστροποι — του έκामε τον καλύτερον έπαινον: «Όποσδήποτε ο Ξενόπουλος πάντοτε διαβάζεται ευχαρίστως».

Δεν ήξεύρω, ένας διηγηματογράφος, όταν δεν είνε Δοστογιέφσκις, αν είμπορή να έπιθυμήση καλύτερον πράγμα. Καί είνε βέβαιον ότι ο Ξενόπουλος διαβάζεται ευχαρίστως. Τούλάχιστον είς το τέλος ενός διηγήματός του, σπανιότατα θα εύρεθῇ κανείς είς την δυσάρεστον θέσιν νάγανακτής. Διότι ο Ξενόπουλος δίδει πάντα ό,τι έχει. Δεν προσπαθεϊ να δώση περισσότερα. Δυστυχώς είς την τέχνην μας, πλειότερον από κάθε άλλην, οί περισσότεροι άνθρωποι προσπαθοῦν. Καί δεν υπάρχει πρᾶγμα άσχημότερον από την προδιδόμενην προσπάθειαν. Διότι συμβαίνει συχνά, ένῳ προσπαθεϊ κανείς διά την απλότητα, να φθάνη μόνον το άνούσιον, κ' ένῳ προσπαθεϊ νάποσπαση το μυστικόν της Σφιγγός να κάμνη τον γρήφον σκοτεινότερον και κυρίως άσχημότερον. Άλλά την προσπάθειαν αυτήν κανένας μας δεν την διέφυγεν, ούτε ο κ. Ξενόπουλος, είς τον καιρόν του. ευτυχής δέ όποιος την άπετίναξεν διότι μέγα βάρος άπετίναξεν από τον έαυτόν του και τους άλλους, αφού είνε μοιραϊόν, ο προσπαθών να νομίξη πάντοτε ότι έπιτυγχάνει την προσπάθειάν του — πρᾶγμα επικίνδυνον διά τον ίδιον κ' ένόχλητικόν διά τον κόσμον.

Άλλ' άς επανέλθωμεν είς τά πνευματικά μας πρόβαρα και είς τον κ. Ξενόπουλον. Είμαι πολύ ευτυχής ότι την φοράν αυτήν, όσον άφορᾷ την *Αναθρεφτήν*, ή έκτίμησίς μου είνε καθ' όλοκληρίαν σύμφωνη με την στοργήν του συγγραφέως. Το διήγημα αυτό, το όποιον άποτελεϊ σχεδόν όλον του το νέον βιβλίον, είνε το καλύτερόν του. Είνε και αυτό, όπως όλα σχεδόν τά διηγήματα του συγγραφέως, ένα διήγημα ψυχολογικόν. ένα διήγημα αναλύσεως. Είς τά καλά διηγήματα του Ξενοπούλου, όσον και αν φαίνονται ήθογραφαί, οί ήρώες των, περισσότερον από αντιπροσωπευτικοί τύποι, είνε τύποι άτομικοί. Ο σιορ-Άντωνάκης, ο πραγματικός ήρως της *Αναθρεφτής*, όσον και αν νομίζωμεν ότι άπαντῶμεν συχνάς παραλλαγάς του είς την ζωήν, είνε ένας τύπος σπάνιος. Το ότι τους σπανίους αυτούς τύπους, τους φανταζόμεθα περισσότερους, όφείλεται είς την έντασιν της έντυπώσεως, πού μάς κάμνουν οί όλίγοι πού έτυχε να συναντήσωμεν. Δι' αυτό ίσως είνε και όλίγον υπερβολικός. Τούτο δεν είνε σφάλμα του τεχνίτου. Είπε πολύ όρθά ο Βαρζές, ότι ποτέ ο καλλιτέχνης δεν πρέπει να φοβήται το υπερβολικόν δυναμωμα είς παρομοίας περιστάσεις. Καί ο σιορ-Άντωνάκης, όπως παρουσιάζεται, είνε ένα από τά δυνατότερα πρόσωπα της άνδρικης πινακοθήκης του κ. Ξενοπούλου. Οί άναγνώσται των «Παναθηναίων» γνωρίζουν πολύ καλά την *Αναθρεφτήν*, ώστε να μη χάνωμαι έδω είς αναλύσεις του έργου. Ο άνθρωπος αυτός «με τάγριωπά μάτια και το μικρόλογον στόμα», είνε από τας σπανίας μεταμφιεσμένας αγαθάς ψυχάς, τας όποιās έκτιμᾷ κανένας είς την στενωπότην προσέγγισιν. Ο άνθρωπος αυτός ο αιωνίως άρνούμενος την καλοσύνην και ο αιωνίως πλειοδοτών είς αυτήν, ο αιωνίως μεμψιμοιρών διά τάγαθά σχέδια της γυναίκας του και ο αιωνίως εφαρμόζων αυτά είς την μεγαλυτέραν κλίμακα, ο μεγαλύτερος πεσσιμιστής είς τας ιδέας του διά τον κόσμον και την κοινωνίαν και ο μεγαλύτερος όπτιμιστής είς την ζωήν του, ο δύστροπος χωρίς να είνε δύστροπος, ο κακός χωρίς να είνε κακός, ο φιλάργυρος χωρίς να είνε φιλάργυρος, δημιουργεί γύρω του μίαν φωτεινήν άτμοσφαιραν καλοσύνης, είς την όποιαν εξέλισσεται μία συμπαθητική ιστορία, από τας κοινάς, αλλά όχι όλιγότερον συμπαθητικές, ιστορίας της ζωής. Καί νομίζει κανείς ότι ή αντίλογία του άγαθού αυτού ανθρώπου έδημιουργήθη από μίαν ανάγκην της ίδιας του ψυχής, διά να έξάρη περισσότερον, ως σκοτεινόν φόντο, την ώραϊότητά της. Η ζωή του έτσι περνᾷ είς μίαν σειράν πράξεων συμπαθητικού άλτρουϊσμού. Αποκατασταίται μίαν πτωχήν κόρην, άποκατασταίται κατόπι

την κόρην της και βαπτιστικήν του, άποκατασταίται τον μέθυσον και έλεινόν πατέρα της είς την σοφίταν του, άποκατασταίται επί τέλους άκόμη μίαν φοράν την γυναίκα αυτήν, εγκαταλειπομένην από τον άθλιόν της άνδρα, περιμαζεύων αυτήν πάλιν είς το σπίτι του. πού έγινε πρὸ πολλού πατρικόν της σπίτι και ήτον έτοιμος να την άποκαταστήση άκόμη μίαν φοράν, αν ο θάνατος δεν του έκλεινε τάγριωπά μάτια και το μικρόλογον στόμα. Αιωνίως άποκατασταίται την ανθρωπίνην άθλιότητα. Άλλά το στόμα του μένει μικρόλογον, έως την τελευταίαν στιγμήν. Πνέει τά λείσθια με την κακίαν είς τά χείλη. Αρκετά έκामεν, αρκετά έσκόρπισεν. Όταν έρθη ο ροδάρος, θάφιση όλην του την περιουσίαν είς τ' άνηψίδα του. Καί ή τελευταία του λέξις είνε μία βρισιά προς την γυναίκα του: «Έλα, σκάσε γιατί δεν μπορώ να μιλω». Άλλ' ερχεται ο ροδάρος και ο σιορ-Άντωνάκης άφίνει όλον του το εἶμα είς την αναθρεφτήν του Αντζολίαν. Γερωνύμου Λαδά, ποτέ Δημητρίου, γυναίκα Διονυσίου Γαρζού, ποτέ Ιωάννου. Κ' έτσι τελειώνει ή άπλη αυτή και κοινή ιστορία, τόσον συμπαθητική όμως και τόσον άλησμόνητη, δι' όσους την ήκουσαν μίαν φοράν.

Ο αγαπητός συγγραφεύς είς τον ίδιον τόμον, μάς δίδει άκόμη και μερικά του άλλα γνωστά διηγήματα. Το *Οχιρός Αθανάσιμος*, το έκτενέστερον από τά άλλα, είνε ώραϊα και δυνατά σελίδες λαϊκού ήποτισμοῦ. Όλα έν γένει τά διηγήματα του τόμου τά χαρκτηρίζουν αϊ ιδιότητες πού άνέφερα είς την άρχήν του άρθρου αυτού, άλλου περισσότερον, άλλου όλιγότερον. Άλλ' ο Ξενόπουλος διηγείται πάντοτε απλά και καλά και διαβάζεται πάντοτε ευχαρίστως. Θα είχα μόνον να του παρατηρήσω κάποιαν κάποτε παρεξήγησιν της τέχνης, είς την όποιαν όλοι μας υπέπεσαμεν και υποπίπτομεν. Είνε μερικά θέματα. πού δεν εύρίσκει κανένας τον λόγον πού έχουν, διά να γίνουν διηγήματα, ποιήματα ή ό,τι δήποτε έργον τέχνης. Θάναφέροι το *Μαργαρίδιον*. Το ότι ένας άνθρωπος δεν είμπορεί να υποφέρει ένα κρότον και ύστερα τον συνεινδίζει τόσο, ώστε να του είνε απαραίτητος, είνε ένα ψυχολογικόν φαινόμενον κοινόν και στοιχειώδες, πού δεν βλέπω ποίον δικαίωμα έχει νάπασχολήση ένα καλλιτέχνην. Το ότι έχει την εύκολίαν να το διηγήθῃ καλά δεν είνε άποχρῶν λόγος. Όταν μάλιστα ο ίδιος είμπορεί να διηγήται ιστορίας, όπως την ιστορίαν της *Αναθρεφτής*.

Σπύρος Μελάς. — Ο Γυιός του Ίσκιου. Άθήναι, έκδοσις «Παναθηναίων» 1908

ΥΣΤΕΡ' άπ' όσα έγράφησαν διά το δράμα αυτό, μίαν από τας θεατρικάς έπιτυχίας του περασμένου καλοκαιριού, ύστερα κυρίως από την μακράν και στοχαστικήν ανάλυσιν του θεατρικού χρονογράφου της στήλης αυτής, πολύ περιορισμένα πράγματα μου μένουν να είπω σήμερα διά το ποιητικόν αυτό βιβλίον. Άλλ' εάν το δράμα παίρνη μίαν ιδιαίτεράν ζωήν επάνω είς την σκηνήν, το βέβαιον είνε ότι μόνον είς το βιβλίον παρουσιάζεται με όλην του την παρθενίαν. Διότι αν το βιβλίον είνε μεταγενέστερον κατά τύπου από την παράστασιν, κατ' ουσίαν είνε πάντα προγενέστερον και παρθενικότερον. Καί θέλω τώρα νάντικρυσω άκόμη μίαν φοράν τον ήρωα του ποιητού μέσα είς την ήσυχην ζωήν του βιβλίου.

Καί διά το δράμα αυτό, όπως διά τον «Αρχιτέκτονα Μάρθαν» όπως διά τόσα άλλα πράγματα, έγιναν αϊ χονδροειδέστεραι παρεξηγήσεις. Ο συγγραφεύς του, άθως κάθε Νιτσεϊκής επιδράσεως, έθεωρήθη έτηρειαμένος από τά σκληρά δόγματα του ποιητού του «Ζαρατούστρα» και ο ήρως του επομένως ως ένας τύπος σκηνικού Υπερανθρώπου. Έχειράσθη επομένως να βεβαιώση ο ίδιος ο συγγραφεύς και ιδιαίτερος νο-

μίζω προς την κριτικήν και δημοσίαν είς μίαν άπολογίαν του. ότι ο ήρως του είνε άπλοῦστασας ένας ποιητής. Διά την εμφάνισιν μιᾷς έξαιρετικής ψυχής, όπως του Βάγγου, μέσα είς ένα πεζόν περιβάλλον, έχρειάζεται μία δικαιολογία. Έξαιρετικός κανένας δεν είμπορεί να είνε χωρίς να διδῇ λόγον διά την έξαιρετικότητά του. Καί ο ποιητής επέννησε τον θρύλον της άσπίλου συλλήψεως του ήρώος του, από την έπιφοίτησιν ενός Ίσκιου. Ο θρύλος είνε από τους πλέον ποιητικούς και από τους πλέον συμφώνους προς το πνεῦμα της ελληνικής παραδόσεως. Καί ή άφήγησίς του από την μητέρα του Βάγγου μία από τας ώραϊότερας σελίδας του ποιήματος. Λέγει κάπου ο αρχαίος φιλόσοφος, ότι «πᾶς, οὔ αν έρωσ άψηται, ποιητής γίνεται, καν άμους ή το πρότερον». Ο Γυιός του Ίσκιου, ο γεννημένος ποιητής, υπό το κράτος της άγάπης, φανερώνεται είς όλην του την ποιητικήν άνθησιν. Καί φανερώνεται ως ποιητής πού ζῇ την ποιήσιν του, πού δημιουργεί από τον έαυτόν του ένα ποίημα υπερόχου, μαζί λυρισμοῦ και τραγικότητος. Εάν ο Βάγγος έξουσε είς μίαν καλλιεργημένην κοινωνίαν, εάν ήτο τέκνον ενός οϊουδήποτε πολιτισμοῦ, θα ήτο ίσως ένας ποιητής όπως ο κ. Μελάς, ένας γλύπτης, ένας ζωγράφος, ένας μουσικός. Καί είνε πολύ πιθανόν ότι θα έπνιγε το καράβι του πεθερού του με σίχους, θα έσωζε την έρωμένην του από τας φλόγας είς μίαν σονάτταν και είς το τέλος άντι να πνίξη τον έαυτόν του είς την θάλασσαν, θα έπνιγεν ένα ήρωά του, όπως έκामεν άπαράλλακτα ο κ. Μελάς και ο υποφαινόμενος. Κάποιος ψυχολόγος παρετήρησεν ότι ή τέχνη, ως άσφαλιστική δικλεις των ψυχών μας, απήλλαξεν είς πολλές περιστάσεις την κοινωνίαν από αντικοινωνικάς πράξεις, άπλοῦστατα διότι πολλοί, πού διέπρεψαν ως μεγάλοι καλλιτέχνηαι, θα διέπρεπαν ίσως ως μεγάλοι κακούργοι, αν δεν διωχέτευαν τον έσωτερικόν «θυμόν», τον «κρείσσονα των βουλευμάτων», διά του έργου της τέχνης.

Ο ποιητής λοιπόν αυτός και ο έρωτευμένος, ο όποιος είνε ο Βάγγος, «της κακής ώρας το γέννημα» γεμίζει το δράμα του κ. Μελά, με την ώραϊαν, παρθενικήν ζωήν του, μίαν ζωήν γεμάτην παρορμήσεις, ξεχειλίζουσαν ως χείμαρρον, συντρίβουσαν εμπρός της όλα τά εμπόδια, διά την κατάκτησιν ενός ώραϊου ιδανικού, το όποιον είνε ή Αύγή — το θελκτικόν πλάσμα πού έπλάσεν είς την σκηνήν ή Μαρία Κοτοπούλη — και βλέπουσαν να θριαμβεύη την θέλησιν της — ή θέλησις μία είνε και επίσης αξιοθαύμαστη διά το καλόν και διά το κακόν μέχρι της τελευταίας άπογορευσεως, μέχρι της τελευταίας, της άναποφεύκτου συγκρούσεως προς την Μοίραν, την όποιαν νικούν αϊ μεγάλοι ψυχαί συντρίβουσαι τον έαυτόν τους. Από τους αιωνίους αγαθούς άστους ο ήρως του Μελά έχαρακτηρίσθη ως ένας παραφρων κακοποιός. Άλλά κάθε μεγάλος δραματικός ήρως, λέγει κάποτε ο Μάτερλιγκ κατ' ανάγκην παρουσιάζεται ως παράφρων, είτε Αμλέτος είνε, είτε Λήρ, είτε Μαρκεθ, διότι κάθε άνθρωπος εκδηλώνων ζωήν την έσωτερικήν του ζωήν, ως παράφρων περνᾷ και διότι αϊ μεγάλοι κρείσσει του πάθους όλίγον διαφέρουν από τας κρείσεις της παραφροσύνης. Έτσι ο Μάρκος είς τον «Αρχιτέκτονα Μάρθαν» εκπροσωπών τους άστους και τους κριτικούς του, επρόλαβε να φωνάξη είς την ώραν της καταστροφής: «Τί τρέλλα! Τί τρέλλα!...» Έξ άλλου οί ήθικολόγοι και οί όφελιμισταί εύρηκαν το δράμα του Μελά χωρίς ήθικην βάσιν, χωρίς κοινωνικόν σκοπόν. Άλλά χρειάζεται πολύ διά να πείση κανείς τους άπίστους ότι ο μόνος σκοπός της τέχνης είνε ή ώραϊότης και τίποτε περισσότερον, αφού δεν υπάσχει τίποτε περισσότερον από την ώραϊότητα. Έτσι το δράμα του κ. Μελά παραμένει πάντα ένα έργον άγνως ποιητικόν, άτομικιστικόν και άπαισιόδοξον. Δεν είμ

ἐγὼ πού θά καταδικάσω δι' αὐτὸ ἓνα ἔργον, τοῦ ὁποῖου καὶ ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ αἰσθητικὴ εἶνε τόσον συγγενεῖς μὲ τὰς ἰδικάς μου. Ἄς φοβηθῇ μόνον ὁ νέος ποιητὴς τὴν νεόφαντὴν σοσιαλιστικὴν κριτικὴν, ἡ ὁποία μὲ τὸ νὰ εἶνε οἱξικῶς ἀντικαλλιτεχνική, εἶνε ἴσως ἡ ἀσχημοτέρα. Ἀλλὰ τί ἔχει νὰ φοβηθῇ κανεὶς ἀπὸ τὰ ἀσχημα πράγματα; Καὶ μάλιστα ὅταν εἶνε ὁ Γυῖος τοῦ Ἰσκιου.

Π. ΝΒ

Υ. Γ. Ζητῶ συγγνώμην ἀπὸ τὸν ἀγαπητὸν ποιητὴν διότι ἀνέμιξα τὸν «Ἀρχιτέκτονα Μάρθαν» μὲ τ' ὠραῖον τοῦ ποιήμα. Ἀλλ' ἤθελα ὀλίγον ἡ παροῦσα νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς ἰδιαιτέρα... πρόκλησις.

Π. ΝΒ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Γερμανικὴ Σχολὴ Συνεδρία τῆς 26 Δεκεμβρίου
Παρίσαντο καὶ αἱ ΑΑ. ΥΥ. ὁ Διάδοχος καὶ ἡ πριγκίπισσα Σοφία. Ὁ κ. Φρειδλαϊνδερ ὁμίλησε περὶ τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Τευθρανίας, ἐκθέσας τοὺς συνημμένους πρὸς τὸ ὄνομα αὐτῆς ἀρχαίους μύθους καὶ ἐξετάσας τὴν σχέσιν αὐτῶν πρὸς τὰ πορίσματα δοκιμαστικῆς τινος ἀνασκαφῆς, ἣν ἐπεχείρησεν αὐτόθι κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος.

Τὸ ὄνομα Τευθρανία ἔφερε μικρά τις περιοχὴν κειμένην πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Καῦκου, ὑστερώτεροι δὲ συγγραφεῖς ἀναφέρουσιν ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ καὶ πόλιν φέρουσαν τὸ αὐτὸ ὄνομα. Ἡ θέσις τῆς πόλεως ταύτης ὁρίζεται εὐκόλως ἀκριβέστατα, διότι ὁ Στράβων ἀναφέρει τὴν ἀπόστασιν αὐτῆς ἀπὸ πολλῶν γειτονικῶν πόλεων, ἡτοι τῆς Περγάμου, τῆς Ἐλαίας καὶ ἄλλων, ἐν δὲ τῇ θέσει τῇ ὁριζομένη διὰ τῶν ἀποστάσεων τούτων εὐρίσκεται λόφος ἀποκρημνὸς ὑπερέχων τῆς περὶ ἐπιδιάδος καὶ φέρων ἀξιόλογα λείψανα ἀρχαίων τειχῶν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ μῦθος τοῦ Τευθραντος καὶ συναφῆς πρὸς αὐτὸν μῦθος τοῦ Τηλέφου ἀναφέρονται ὑπὸ συγγραφέων πολὺ παλαιῶν, τὸ δὲ ὄνομα Τευθρας ἀπαντᾷ καὶ παρ' αὐτῷ τῷ Ὁμήρῳ, ἐπιτείνεται ὅτι ἡ πόλις Τευθρανία θά εἴχε κτισθῇ ἐν χρόνῳ παλαιότατος καὶ ἐπομένως ὅτι θά ἠδύναντο νὰ εὐρεθῶσιν ἐν αὐτῇ ἀρχαιοῦτες τοῦλάχιστον τοῦ ὀγδόου π. Χ. αἰῶνος, ἂν ὅχι καὶ παλαιότεραι. Ἡ ἀνασκαφὴ ὅμως τοῦ κ. Φρειδλαϊνδερ δὲν ἀπεκάλυψεν οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ἴχνος δηλοῦν ὅτι ὁ προειρημένος λόφος ἔφερε συνοικισμόν τινα ἐν χρόνῳ παλιότεροισι τῶν Διάδοχων, ὡς ἐκ τούτου δὲ οὗτος συμπεραίνει ὅτι πρότερον δὲν ὑπῆρχε πόλις Τευθρανία, ἀλλὰ μόνον ἡ χώρα ἔφερε τὸ ὄνομα τοῦτο· ὁ δὲ μῦθος τοῦ Τευθραντος καὶ τοῦ Τηλέφου ἦτο ἐπιχώριος τῆς ἐν τῇ παραλίᾳ κειμένης πόλεως Ἐλαίας.

Κατόπιν ὅτε ἰδρῦθι τὸ βασίλειον τῆς Περγάμου, οἱ βασιλεῖς αὐτῆς οἵτινες ἐκαυχῶντο ὅτι ἦσαν Τηλεφίδαι, ἔκτισαν τότε πρῶτον τὴν πόλιν Τευθρανίαν θέλοντες νὰ τιμῶσιν ἐνα τῶν ἡρώων τοῦ γένους αὐτῶν, ἅμα δὲ καὶ νὰ ἔχωσιν αὐτόθι φρούριον ὀχυρὸν δεσπόζον τῆς κοιλάδος τοῦ Καῦκου καὶ τῶν πρὸς τὴν Ἐλαίαν, τὴν Ἀντανδρον καὶ τὸν Ἀταρνέα ἀγούσων ὁδῶν.

Κατόπιν ὁ κ. Δαίρπελδ διέλαβε περὶ τῶν ἀνασκαφῶν, ἃς ἐξετέλεσε κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐν Λευκάδι, ἀφοῦ πρότερον ἐπέκρινε δύο νεωστὶ δημοσιευθείσας διατριβὰς σχετικὰς πρὸς τὴν περὶ τῆς Ὁμηρικῆς Ἰθάκης θεωρίαν αὐτοῦ. Διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ λήξαντος ἔτους ἐξηκολούθησαν οἱ παρὰ τὸν λιμένα τοῦ Νυδρίου ἐρευναι, κατ' αὐτὰς δὲ εὐρέθησαν ὅχι μόνον τάφοι προϊστορικοί, ἀλλὰ καὶ οἰκοδόμημα μέγα, ὅπερ δύναται νὰ εἶνε τὸ ζητούμενον ἀνάκτορον τοῦ Ὀδυσσεύς. Δυστυχῶς τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο κεῖται εἰς μέγα βάθος, ὅπου ἀναβλύζει ἀφθονον ὕδωρ,

διὰ τοῦτο δὲ δὲν ἐξηρευνήθη εἰμὴ ἐλάχιστα. Κατὰ τὸ ἐρχόμενον ὅμως θέρος ἐπειδὴ ἡ ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης κεῖται 0,76 χαμηλότερον τοῦ ὕδατος τοῦ ἀναβλύζοντος παρὰ τὸ εὐρεθὲν οἰκοδόμημα, θά ἀνοιχθῇ τάφος μέγιστος τῆς θαλάσσης. ἵνα ἀποστραγγισθῇ τὸ ἔδαφος, καὶ οὕτω θά καταστῇ δυνατὴ ἡ ἀνασκαφὴ μέχρι τοῦ βάθους ἐκείνου.

ΦΙΛΕΤΑΙΡΟΣ ΦΡΑΣΙΔΗΜΟΥ

Ἀμερικανικὴ ἀρχαιολογικὴ σχολή. Συνεδρίασις τῆς 28 Δεκεμβρίου 1907. — Ἐν μέσῳ πολυαριθμοῦ ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου, ἐν ᾧ διεκρίνοντο οἱ πλείστοι τῶν ἐνταῦθα πρῶσβων, οἱ διευθύνται τῶν ἀρχαιολογικῶν σχολῶν καὶ πάντες σχεδὸν οἱ ἡμέτεροι ἀρχαιολόγοι, ἐγένετο ἡ πρώτη συνεδρίασις τῆς Ἀμερικανικῆς ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς. Πρῶτος λαβὼν τὸν λόγον ὁ διαπρεπὴς αὐτῆς διευθυντὴς κ. Hill ἐπροσέμαυθῃ ἐν ἀρχῇ περὶ τῶν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐργασιῶν τῆς Σχολῆς.

Ἐκ τῶν κυριωτάτων φροντίδων τῆς Σχολῆς ἦτο ἡ παρασκευὴ τοῦ κειμένου διὰ τὸ σπουδαιότατον περὶ Ἑρεχθίδου ἔργον, ὅπερ αὐτὴ ἀπὸ τινος χρόνου ἀνέλαβεν. Ἐκ τούτου προὐχώρησεν ἰδίᾳ τὸ μέρος τὸ ἀφορῶν εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν ἐπιγραφῶν. Ἐπὶ πλεον εἰς τῶν ἐπαιφῶν τῆς Σχολῆς ὁ κ. Wood ἀνέλαβε τὴν τελειάν ἀναπαράστασιν τοῦ ἐξωτερικοῦ μέρους τῶν δυτικῶν περὶ τῶν Προπυλαίων, ἐρειδόμενος ἐπὶ τῶν διδομένων ἀπὲρ παρέχουσιν οἱ λίθοι οἱ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Ἀκροπόλεως κατακείμενοι, συμπληροῦντες ὁλοσχερῶς τὰ ἐλλείποντα.

Ἔργα τῆς Σχολῆς ἐκτός τῶν Ἀθηνῶν ἦσαν ἡ συνέχισις τῶν ἐν Κορίνθῳ ἀπὸ τοῦ 1896 ἀρξαμένων ἀνασκαφῶν, αἵτινες προήχθησαν λίαν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν τοῦ Διευθυντοῦ κ. Hill τῇ συνεργασίᾳ τῶν κ. κ. Smith, Elderkin, Martin καὶ Wood. Ἐν Κρήτῃ ὁ κ. Seager ἐποιήσατο τὰς πρώτας δοκιμαστικὰς αὐτοῦ ἀνασκαφὰς, ἀνακαλύψας λείψανα ἀνήκοντα εἰς τὰς πλείστας τῶν μινωικῶν περιόδων. Ἐκτός τῆς Ἐλαίδος ἡ Σχολὴ ἀντεπερὸς αὐτῇ ὑπὸ τοῦ κ. Olmstead, διευθυντοῦ τῆς εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ Συρίαν ἀποστολῆς τῆς Cornell University.

Σπουδαιότατον γεγονός διὰ τὴν Σχολὴν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο εἶναι ἡ συμπλήρωσις τῆς εἰκοσιπενταετίας ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς. Ἐγκαθιδρυθεῖσα ἐν ἀρχῇ (1882) μετριοφρόνως ἐν οἰκίᾳ τῆς λεωφόρου Ἀμαλίας, πέντε ἐτη βραδύτερον, τὸ μὲν τῇ γενναϊοδωρίᾳ τῆς ἐλληνικῆς Κυβερνήσεως, τὸ δὲ πολλῶν ἀμερικανῶν φιλαρχαίων, ἀπέκτησε τὸ νῦν ἐν τῇ ὁδῷ Σπενσίππου ἱδρυμα. Μετὰ τὸν πρῶτον διευθυντὴν καθηγητὴν κ. W. Goodwin τοῦ Πανεπιστημίου Harvard δέκα ἐν ὅλῳ διευθύνται ἐσυνέχισαν τὰ ἔργα τῆς Σχολῆς, ἐξ ὧν γνωστότατοι μάλιστα ὁ κ. Waldstein (1889-1892) καὶ ὁ Καθηγητὴς κ. Richardson (1893-1903). Ὁ ἐτήσιος ἀριθμὸς τῶν σπουδαστῶν καὶ τῶν ἐταίρων ἔφθασεν ἄχρι δεκαῆς ἐν ὅλῳ δὲ ἄχρι τοῦδε ἐγένοντο 173.

Ἐκ τῶν πολλῶν ἀνασκαφῶν ἃς ἀνέλαβε καὶ ἐξετέλεσεν ἡ Σχολὴ ἀξίαι μάλιστα μνηεῖς αἱ ἐν Θορική, δὴμῳ Ἰκαρίας, Σικυνῶν, Πλαταιαῖς, Ἐρετριᾷ, ἡ τοῦ Ἀργείου Ἡραίου καὶ ἰδιαιτέρως αἱ τῆς Κορίνθου, αἱ νῦν ἐτι ἐξακολουθοῦσαι, σπουδαιόταται πασῶν καὶ διὰ τὴν ἐκτασιν ἦν ἔλαβον, καὶ διὰ τὰ μνημεῖα ἀπὲρ ἀπεκάλυψαν. Περαιτῶν τὴν ἐκθεσιν ταύτην ὁ κ. Hill, ἐξέφρασε τὴν βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην τῆς Σχολῆς πρὸς τὴν ἐλληνικὴν Κυβερνήσιν, τὴν κοινωνίαν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὰς λοιπὰς ξένας ἀρχαιολογικὰς Σχολὰς, διὰ τὸ μέγα αὐτῶν διαφέρον καὶ τὴν ἐγκάρδιον ἀγάπην δι' ἧς τὴν Σχολὴν περιβάλλουσιν.

Εἶτα ὁ κ. Hill ἀνέπτυξε τὰ περὶ τῶν ἐν Κορίνθῳ ἀνασκαφικῶν ἐργασιῶν κατὰ τὸ 1907. Γνωστὸν ὅτι εἶχεν ἤδη ἀνακαλυφθῇ ὁδὸς διήκουσα ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον, ἀγούσα πρὸς μέγα προπύλαιον καὶ ἔχουσα

πρὸς τὰ δεξιὰ αὐτῆς ἡτοι πρὸς Α. σειρὰν πρατηρίων καὶ τὴν κρήνην Πειρήνην, πρὸς τὰ ἀριστερὰ δὲ μικρὸν ἐλληνικὸν ναόν. Πρὸς Δ. τοῦ προπυλαίου, πρὸς τὰ ΝΑ. τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, εὐρέθη μεγάλη ἐλευθέρα πλατεῖα, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ ἀγορὰ, τελευτῶσα πρὸς βορρᾶν διὰ στοᾶς ἐλληνικῶν χρόνων, πρὸς Δ. δὲ εἰς σειρὰν πρατηρίων. Αὐτόθι εὐρέθη καὶ κρήνη τῶν ἐλληνικῶν χρόνων, ὑποστᾶσα βραδύτερον μεταβολὰς καὶ θεωρηθεῖσα ὡς ἡ κρήνη Γλαύκη.

Αἱ κατὰ τὸ 1907 ἀνασκαφικαὶ ἐργασίαι ἀπεκάλυψαν τὸ δυτικὸν μέρος τῶν κτισμάτων ἀπὲρ ἐπεράτουν τὴν ἀγορὰν πρὸς Β., ἔτερα πρατήρια, τέσσαρας ἔτι στήλας τῆς Ἑλληνικῆς στοᾶς καὶ πρὸς Β. τῶν πρατηρίων μέγα τετράγωνον τέμενος, μετὰ τῶν λειψάνων μικροῦ ναοῦ ἐν τῷ κέντρῳ καὶ τέλος τὸ σπουδαιότατον πάντων τὸ ὑπὸ τοῦ Πανσανίου ἀναφερόμενον ὠδεῖον. Διὰ σκαφῆς ἀρξαμένης 25 περὶτον μέτρα πρὸς Δ. τῆς Γλαύκης εὐρέθησαν διὰ πολλῶν ἀνοιγισμῶν αὐλάκων, μέρος τοῦ ἐξωτερικοῦ τείχους, ἴχνη τῶν κλιμάκων, τῶν φερομένων ἐκ τῶν ἄνω τοῦ κοίλου πρὸς τὴν ὀρχήστραν καὶ λείψανα τῆς σκηνῆς. Τὸ ὅλον δεικνύει κατασκευάσιμα ἀνάλογον καὶ πιθανῶς σύγχρονον πρὸς τὸ ἐν Ἀθήναις Ὁδεῖον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικῶν καὶ συμφωνεῖ ἄριστα πρὸς τὸ χωρίον τοῦ Φιλοστράτου, καθ' ὃ Ἡρώδης ὁ Ἀττικὸς ἐποίησεν ὡσαύτως ὠδεῖον ἐν Κορίνθῳ. Ἡ ἀνακάλυψις αὐτῇ, πλην τῆς ἄλλης σπουδαιότητος, βεβαιεῖ ἐπὶ μᾶλλον ὅτι ἡ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα κρήνη εἶναι ἡ Γλαύκη, τοῦ Πανσανίου ἀναφερόντος τὸ ὠδεῖον ὑπὲρ ταύτην τὴν κρήνην.

Πλὴν τῶν γενομένων ἐργασιῶν πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς Κορίνθου τῶν ἐλληνικῶν χρόνων, ἡ προϊστορικὴ Κορίνθος ἠρευνήθη ἐπὶ τῆς κλιτύος τῆς πρὸς Ν. τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅπου διὰ σκαφῆς ἄχρι τοῦ βράχου εὐρέθησαν λείψανα νεολιθικῆς κυρίως ἐποχῆς. Ἀφ' ἑτέρου ἐγένοντο διαφερόντως ἐρευναι τῶν Βυζαντιανῶν χρόνων, ἀγαθοῦσαι εἰς φῶς, πλὴν ἄλλων, θησαυρὸν νομισμάτων τοῦ ΙΒ' αἰῶνος.

Μετὰ τὴν σπουδαιότατην ὁμίλιαν τοῦ κ. Hill, ἧς παρέχοντες ἀτελὴ περίληψιν, ὁ κ. L. D. Caskey, ἔσχε θέμα διαλέξεως νέαν ἐρμηνείαν μῆς τῶν ἐπιγραφῶν τῶν περὶ τῆς κατασκευῆς τοῦ Ἑρεχθίδου. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ ἀναφέρεται «μασχαλία (πλίνθος)» ἡτοι λίθος λελαξευμένος δίκην μασχάλης καὶ «κιοκρανον [ἐπὶ τῷ] μέτωπον τὸ ἔσω». Διὰ λίαν πειστικῶν ἐπιχειρημάτων ὁ κ. C. κατέδειξεν τίς ἦν ἡ θέσις τῆς μασχαλίας πλίνθου καὶ ὅτι μέτωπον δηλοῖ παραστάδα κόγχης εὐρισκομένης πρὸς τὰ ἄνω τῆς ἐσωτερικῆς ὀψευς τοῦ μεσημβρινοῦ τοίχου τοῦ Ἑρεχθίδου πλησίον τῆς ΝΑ. γωνίας.

* *

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Ἀξιότιμε κύριε Ξενοπούλε,

ΘΑ μου ἐπιτρέψετε νὰ σᾶς ἀπευθύνω τίς ἐπόμενες γραμμῆς, ἐξαφορμῆς τῶν ὅσα ἐγράψετε στὰ «Παναθηναῖα» τῆς 31 Δεκεμβρίου 1907 σχετικῶς πρὸς τὸ βιβλίον τοῦ κ. Γιαννοπούλου. Δὲν «μειδῶ» γὰρ τίς ἰδέες τοῦ κ. Γιαννοπούλου, ὁ ὁποῖος μοῦ ἔστειλε τὸ βιβλίον τοῦ «τιμὼν με» καθὼς γράφει. Ἀπλῶς λυπούμαι κατὰ καρδίαν, ὅτι ὁ κ. Γιαννοπούλος δὲν θέλει νὰ δῇ τὴν ἀλήθειαν. «Περιοῦσιοι» λαοί, στὸν πλανήτη μας τοῦλάχιστον, δὲν ὑπάρχουν, φῖλε κ. Ξενοπούλε, ἀπλοῦστα, γιὰ τὸν ὅτι δὲν ὑπάρχουν καὶ περιοῦσιοι τόποι, ὅπως ὁ κ. Γιαννοπούλος ἰσχυρίζεται. Ὅλα στὸν κόσμον αὐτὸ εἶναι, θά μου ἐπιτρέψετε τὴν ἐκφράσιν, παρμένη ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην μου, *συναρτήσεις* τοῦ χρόνου, δηλαδὴ ὅλα ἐξαρτῶνται καὶ ἀλλάζονται μαζί με τὸν χρόνον. Κάθε φυλὴ, καὶ ἡ πῖθ ἀθλια καὶ πῖθ βάρβαρη καὶ πῖθ ἄ-

γρια — π. γ. οἱ Καννίβαλοι, οἱ Νιάμ — νιάμ καὶ οἱ «Bushmenn» — μπορεῖ μετὰ τὸν καιρὸ νὰ φθάσῃ τὸ ὑψίστο σημεῖον τοῦ πολιτισμοῦ. Ζήτημα χρόνου μόνον, ὁ ὁποῖος, γὰρ τίς φυλὲς καὶ μέσ' στήν αἰωνιότητα, δὲν μετριεῖται βέβαια μετὰ τὰ χρόνια ἐνὸς ἀνθρώπου. Ὅσοι λαοὶ εἶχαν τὴν ψευτικὴ αὐτὴ ἰδέαν, πῶς εἶναι τὸ αἷμα τοὺς «περιοῦσιοι», ὅλοι πῆγαν χαμένοι στήν Ἀσία ἔχοντες τοὺς Κινέζους, στήν Εὐρώπῃ τοὺς Νέους Ἑλλήνας καὶ τοὺς Γάλλους ἐν μέρει. Ψυχολογικῶς ἐξηγεῖται εὐκόλως, πῶς ἓνας λαὸς μπορεῖ νὰ φθάσῃ σ' αὐτὴ τὴν ἰδέαν: ἂν τύχῃ μιὰ φυλὴ — ἀπὸ λόγους ὁποιοῦςδήποτε — νὰ περάσῃ στὸν πολιτισμὸν τοὺς τριγύρω της λαοὺς — ὅπως οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, οἱ ἀρχαῖοι Κινέζοι καὶ οἱ Γάλλοι τοῦ 15ου-17ου αἰῶνος — εὐκόλο εἶναι — ἀπὸ ἐθνικὴ ψευτογάπη — νὰ νομίσῃ, ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ κατεξοχήν, ἡ περιοῦσιος φυλὴ, ὅτι ὅλες οἱ ἄλλες δὲν ἀξίζουν τίποτε — *la grande nation* — καθὼς ἔλεγον οἱ Γάλλοι —. Στὸν κόσμον ὅμως δὲν ὑπάρχει, καθὼς εἶπα, περιοῦσιος φυλὴ, ὑπάρχει μόνον ἀνθρωπότης ἐργαζομένη καὶ μετὰ κόπον προχωροῦσα πρὸς τὴν πρόοδον καὶ τὴν — ἀπρόσβλητον — τελειότητα. Εἶναι ἀδικο, ἐγωϊστικὸ καὶ ὑβριστικὸ γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα, νὰ νομίσῃ μιὰ φυλὴ ἀκόμα καὶ ὅταν βροῖσκει στὸν κολοφῶνα τῆς ἀναπτύξεώς της ὅτι ἡ ἐπίλοιπη ἀνθρωπότης εἶναι γιὰ πᾶσαν πέπτα. Ὅλες οἱ φυλὲς μαζί ἐργάζονται μετὰ ἀμύλλα γιὰ τὸ καλὸ τῆς ἀνθρωπότητος. Ὅποια φυλὴ ἔχει τὴν λανθασμένη αὐτὴ ἰδέαν, καταστρέφεται μόνον της. ἀκριβῶς γιὰ τὴν περιφρονητὴν ἐργασίαν τῶν ἄλλων καὶ — φυσικὰ — μένει πίσω στὸν πολιτισμὸν καὶ στήν πρόοδον (παραβάλετε π. γ. Κινέζους καὶ Ἰάπωνας). Ἄς ἐρωτῶμε τώρα καὶ στήν δικαιολογία σας, ὅτι ἡ ἰδέα τοῦ κ. Γιαννοπούλου σᾶς φαίνεται «συζητήσιμος», γιὰ τὴν ἐξηγεῖται ἀπὸ «τὸ ὑπερούσιο τῆς ἐλληνικῆς φύσεως». Παραδέχομαι ὅτι, ἂν ὑπῆρχε ὑπερούσιος τόπος στὸν ἄθλιο αὐτὸν πλανήτη μας, φυσικὸ θά ἦτον πάντως σ' αὐτὸν τὸν ὑπερούσιο τόπο νὰ ὑπάρχῃ καὶ μιὰ ὑπερούσιος φυλὴ. Ἀλλὰ δὲν μου λέτε: εἰσθε βέβαιοι, ὅτι ὑπάρχει τέτοιος τόπος πάνω στὴ γῆ μας καὶ *προπάντων*, ὅτι αὐτὸς ὁ τόπος εἶναι ἡ Ἑλλάς; Ἐχετε δεῖ, φίλε κύριε Ξενοπούλε, καὶ ἄλλους τόπους ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα; ἐγὼ ἔχω δεῖ τὴν κεντρικὴ καὶ τὴν βόρειον Εὐρώπην. Εἶδα π. γ. τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν ἐλβετικῶν Ἀλπεων μὲ τὰ χιονισμένα, οὐρανόηλα βουνά, τίς καταπράσινες κοιλάδες μετὰ τοὺς ποταμούς, τὰ χωριουδάκια πάνω στὰ πλάγια, ἡ σὰ βάρη τῶν κοιλάδων, καθαρὰ, κάταπρα, μετὰ τὰς ἀγελάδες στὰ κατάρυτα λιβάδια. Ἐχομε τέτοια στήν Ἑλλάδα; — Εἶδα τῆς Δανίας τὰ πανύψηλα ἀπὸ φηγούς δάση, τίς λίμνες, τίς διασχιζόμενες ἀπὸ τὰ βαποράκια μέσ' στὰ βάρη τῶν δασῶν μετὰ λίγα λόγια ὅλη τὴ γλυκεῖα, ἡρεμὴ φύσιν τῶν δανικῶν νησιῶν. Ἐχομε τέτοια στήν Ἑλλάδα; Δὲν εἶδα ἀκόμα — δυστυχῶς — τὴ βορρεγικὴ φύσιν — τὴ μεγαλοπρέπειαν, τὴν ἀγρία, τὴν δίδουσα στὸν ἄνθρωπον ὅλη τὴν ἰδέαν τῆς μικρότητός του, τοῦ ἀπειροστοῦ του — πάλι μαθηματικὴ ἐκφράσις! — μερὸς τῆς ἀπὸ αἰῶνα σοβαρότητας καὶ τοῦ ἀπειρο μεγαλείου τῆς φύσεως. Ἐχομε τέτοια στήν Ἑλλάδα; — Ἡ ἐλληνικὴ φύσις ὑπὸ ὅσων χρησιμοφροσύνης — εὐφορίας καὶ παραγωγῆς — εἶναι μιὰ ἀπὸ τὰς πῖθ ἐννοημένους χώρες τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ κόσμου — ὅχι ἡ χειρότερη, ἀλλὰ πολὺ λιγώτερο ἡ καλύτερη — βουνὰ μετρίου ὕψους, κατάρυμνα σχεδὸν ὅλα γεμίζοντα ὅλη σχεδὴν τὴ χώρα, κοιλάδες μικρῆς, ποταμοὶ ἀνάξιοι λόγου, χεῖμαρροι μᾶλλον, πεδιάδες μετὰ κλίσι ἀπότομη πρὸς τὴν θάλασσαν, πῶς χάνουν γι' αὐτὸ κάθε χῶμα καὶ εὐφορία καὶ ἐξελύσσονται ἀπὸ κάθε ὑγρὰσι — αὐτὴ εἶναι ἡ ἐλληνικὴ γῆ ὡς πρὸς τὴν εὐφορίαν ἀποκάτω της κανεὶς σχεδὸν ὅπουτος πλοῦτος συντόμως μιὰ ἀπὸ τίς σχετικῶς πῖθ πτωχῆς χώρες τοῦ κόσμου. Ὡς πρὸς τὸ κλίμα, τὸν χειμῶνα καλὸ, τὸ καλοκαίρι ἀνυπόφορο, ἔξω, χωρὶς σταγόναν βροχῆς ἀπὸ τὸν Μάιο ὡς στὸν Σεπτέμβριον ἡ Ὀκτώ-

βριο. Δώρο τοῦ κλίματος: οἱ δηλητηριάζοντες τὴν φυλὴν ἐλῶδεις πυρετοί. — Μόνο perspective — προοπτική — ἔχει ἡ Ἑλλ. φύσις, καθὼς κάθε ὁρεινή χώρα π. χ. ἡ Ἑλβετία —, προοπτική, πού με τὴν ἑλλ. λιανικά γίνεται ἀκόμη ἐντονώτερη καὶ ὠραιότερη. Φῶς ἔχομε στὴν Ἑλλάδα πολὺ — ἀχ, ὅχι πνευματικὸ δυστυχῶς! — ἀλλὰ καὶ αὐτὸ εἶναι σχετική εὐνοία. — Ὅταν ἡ γυναῖκα μου πρωτοῦλθε στὴν Ἑλλάδα, κόντεψε νὰ θαμνωθῇ ἀπὸ τὸ ἑλλ. φῶς· κ' ἐγώ, νὰ σας πῶ, προτιμῶ — τὸ καλοκαίρι — τὸ ἡμερο, μέτριο εὐρωπαϊκὸ φῶς ἀπὸ τὸ ἑκπαγλὸ τυφλωτικὸ φῶς τῶν ἑλληνικῶν καλοκαιριῶν μεσημεριῶν. — Ὡστε ἐν συνόλῳ στὴν Ἑλλάδα ἔχομε μόνο ἡλιακὸ φῶς περισσότερο ἀπὸ τὴν κεντρικὴ καὶ τὴν βόρειο Εὐρώπη. Ἀρκεῖ αὐτὸ νομίζετε γιὰ νὰ γεννήσῃ μιὰ ὑπερούσιο φυλή; καὶ ἂν ἀκόμη οἱ ἱστορικοὶ λόγοι δὲν ἦσαν, ὅπως ὅλοι τοὺς ξέρομε, καὶ ἂν ἡ φυλὴ μας — στὴν στιγμὴ αὐτὴ — δὲν βρισκόνταν ὅπως βρίσκονται, ἀμφιβάλλω ἂν ἡ ἑλλ. γῆ μπορῇ νὰ γεννήσῃ ὑπερούσιο φυλή. Μιὰ φυλὴ ὀκνηρὴ μάλιστα — λογοῦ καὶ πολυλογοῦ μάλιστα, — ἀλλὰ φυλὴ ἐργατική, ζωτική, με δροαί χωρὶς λόγια, ὥς τώρα τοῦλάχιστο δὲν μποροῦμε νὰ ποῦμε πῶς εἴμεθα οἱ Νέοι Ἕλληνες. — Ἄλλως τε ἡ φύσις ἡ ἑλληνικὴ δὲν εἶναι προνόμιο (!) τῆς γῆς μας μόνο — καὶ ἡ ἰταλικὴ γῆ καὶ ἡ ἰσπανικὴ καὶ ἡ πορτογαλικὴ ὅμοιες εἶναι ἀπάνω-κάτω, καὶ μ' αὐτὸ καὶ οἱ φυλές, πού τις κατοικοῦν, ἀνάλογες πρὸς τὴν δική μας περίπου: «λόγια παχεῖα — ἔργα λίγα». Γι' αὐτὸ καὶ ὁ πλοῦτος, ἡ εὐημερία, ὁ πολιτισμὸς μαζεύονται ὁλοένα περισσότερο πρὸς τὴν κεντρικὴ καὶ τὴν βόρειο Εὐρώπη καὶ μεῖς οἱ νότιοι λαοὶ μένομε μετὰ τὴν λιανικὰ μας. τίς μεγάλες μας ιδέες, τὸν κινεζισμό μας, τὴν λατρεία τοῦ παρελθόντος μας, τὴν τεμπελιά μας, τὴν περιουσιότητά μας — θὰ μου ἐπιτρέψετε τὴν λέξι! — καὶ συγχρόνως τὴν φτώχεια μας, τὴν ἀθλιότητα μας τὴν σωματικὴ, τὴν ψυχικὴ, τὴν πνευματικὴ, τὴν πολιτικὴ κτλ. κτλ.

Σύντομο συμπέρασμα: Ἐγὼ προσπαθῶ νὰ ρίξω νερὸ στὸ πολὺ δυνατό κρασί μας γιὰ νὰ μπορέσωμε — χωρὶς πατριωτικὸ μεθύσι — νὰ δοῦμε τὴν πραγματικότητα, — ὁ κ. Γιαννόπουλος τὸ ἐναντίο: μᾶς προσφέρει ροῦμι, κονιάκ καὶ χασίς γιὰ νὰ μᾶς ἀποτελειώσῃ στὸ μεθύσι: νὰ γίνωμε — ἂν δὲν εἴμεθα ἀπὸ πρὶν — χασισοπότες.

Ἀθῆναι Ἰανουάριος 1908 ΝΙΚ. ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ

ΕΔΙΑΒΑΣΕ πρὸ ἡμερῶν ὁ κ. Παῦλος Νιρβάνας εἰς τὸ γραφεῖον τῶν *Παναθηναίων* τὸ νέον τοῦ δράμα *Μαρία Πενταγυῖσσα*. Ὁ συγγραφεὺς ἐνεπνεύσθη τὸ ἔργον τοῦ ἀπὸ τὸ ὁμώνυμον τραγούδι. Ἐδῶκε ὁμῶς ὀρίζοντα εὐρύτερον ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς ἱστορίας τῆς Πενταγυῖσσας. Ἐδραματοποίησε τὴν παντοεινὴν ἱστορίαν τῆς ζωῆς, πού ἐκτυλίσσεται κάθε ἡμέραν ἐμπρὸς μας. Τὸ θέμα τοῦ αἰωνίου ἔρωτος εἰργάσθη ὁ Νιρβάνας μετὰ τὴν λεπτὴν τέχνην τοῦ καὶ ἀπὸ τὰς παθητικὰς σκηνὰς τοῦ δράματος χύνεται μιὰ ἀτμοσφαῖρα γεμάτη ἀπὸ μελαγχολικὴν ἔμορφη.

Ὁ «*Νουμᾶς*» ἔγραψε ὅτι τὸ «*Παναθήναια*» προσεχώρησαν εἰς τὸ κόμμα. Μά, ποῖο κόμμα; Τὸ κόμμα τοῦ «*Νουμᾶς*;» Ἄς ἡσυχάσῃ. Δὲν ὑπάρχει τέτοιος φόβος. Τὰ «*Παναθήναια*» ἀνέχονται ἀπὸ τὴν ἀρχὴν εἰς τὸ κόμμα τῆς ἀληθινῆς, ὅχι τῆς βεβιασμένης, γλώσσης. Ἐτοί νομίζομεν. Ἄν ἔχῃμεν λάθος τοῦ ζητοῦμεν συγγνώμην ἀλλ' ἂς ἀφήσῃ κατὰ μέρος τὰ πυροτεχνήματα. Μετὰ αὐτὰ τίποτε δὲν κερδίζει, ἂς εἶναι βέβαιος. Τοῦ τὸ λέμε συναδελφικώτατα.

Ἡ τελευταία ἀπογραφὴ τῆς Ἑλλάδος ἐπροκάλεσε διάφορα ἄρθρα περὶ αὐτῆς. Μία διέλεξις τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου κ. Α. Μ. Ἀνδρεάδη,

ἡ ὁποία ἐξεδόθη τὴν αὐτὴν εὐνοίαν τῆς ἀπογραφῆς.

Πρῶτος σκοπὸς τῆς ἀπογραφῆς, λέγει ὁ συγγραφεὺς, εἶναι νὰ γνωσθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων ἐνὸς κράτους καὶ ἡ ταχύτης τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, τὰ ὁποία εἶναι κριτήρια τῆς πολιτικῆς καὶ ἡθικῆς καταστάσεως ἐνὸς κράτους.

Ὁ πληθυσμὸς καὶ ἡ αὐξήσις αὐτοῦ ἐξαρτᾶται κατὰ μέγα μέρος ἐκ τῆς ποιότητος τοῦ ἐδάφους καὶ ἐκ τοῦ κλίματος. Ἡ ἀσφάλεια, ἡ τάξις, ἡ καλῶς καὶ ταχέως ἀπονεμομένη δικαιοσύνη ἀναπτύσσουν τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον· ἀλλὰ καὶ ἡ καλὴ διοίκησις δύναται καὶ τὸ ἐδαφὸς νὰ βελτιώσῃ καὶ τὴν χώραν νὰ ἐξυγιάνῃ διὰ ἀρδευτικῶν καὶ ἀποστραγγιστικῶν ἔργων.

Ἡ Αἴγυπτος ἀπὸ 2 ἐκατομμύρια κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος ἔχει σήμερον πληθυσμὸν ἄνω τῶν 10 διὰ τῶν ἀρδευτικῶν ἔργων. Ἡ δὲ Ολλανδία ἐκ τῶν μάλων ἀδικημένων ὑπὸ τῆς φύσεως χωρῶν, κατέστη μία ἐκ τῶν πυκνότερων κατοικημένων χάρις εἰς τὸ φιλόπονον καὶ φιλοπρόοδον τῶν Ολλανδῶν.

Βαρόμετρον ἐξ ἄλλου τῆς ἡθικῆς καταστάσεως ἐθεωρήθη καὶ θεωρεῖται ἡ γονιμότης τῶν κατοίκων. Οἱ Ρωμαῖοι ἠθέλησαν δι' εἰδικῶν νόμων κληρονομικῶν ν' ἀντιδράσῃ κατὰ τῆς στασιμότητος τοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ ἰδία σκέψις ἀπασχολεῖ καὶ τοὺς συγχρόνους Γάλλους. Βεβαίως ἡ γονιμότης μόνη δὲν ἀρκεῖ. Χρεάζεται καὶ καλὴ διοίκησις καὶ πολιτισμὸς διὰ τῶν ὁποίων ἐλατνοῦται ἡ θνησιμότης. Ἡ καλὴ διοίκησις ἐπιδρᾷ δι' εἰδικῶν ἔργων, ὁ δὲ πολιτισμὸς συμπληρῶναι τὸ ἔργον τῆς ἀναπτύξεως τοὺς ἰδιώτας καὶ διδάσκων αὐτοὺς νὰ σέβονται τοὺς κανόνας τῆς ἐπιστήμης τῆς ὑγιεινῆς. Ἡ ἐλάττωσις τῆς θνησιμότητος δυνατόν νὰ εἶναι τοιαύτη ὥστε νὰ γίνῃ ἀντιστάθμισμα εἰς τὴν μείωσιν τῶν γεννήσεων ὅπως παρετηρήθη εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Γερμανίαν.

Ὁ αὐτὸς πληθυσμὸς σημαίνει ἀφ' ἐνὸς ἀμύην τῆς φυλῆς, ἐξ ἄλλου ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ.

Δεύτερον, ἐλλείπει στρατολογικῶν καὶ φορολογικῶν σκοπῶν, ἡ ἀπογραφὴ ἔχει πολιτικούς καὶ διοικητικούς τοιοῦτους. Δι' αὐτῆς γίνεται γνωστὸς ὁ ἀριθμὸς τῶν δημοτῶν καὶ τότε, ὀρίζομενον ἀκριβῶς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀντιπροσώπων ἐκάστης ἐπαρχίας, ἀντιπροσωπεύεται πιστῶς τὸ ἔθνος ἐν τῇ Βουλῇ. Ἀπαιτούμενης δὲ τῆς πιστῆς ἀντιπροσωπείας, θὰ ἦτο καλὸν νὰ εὐρίσκετο τρόπος τῆς ἐλέγχου, ὅπως μὴ τινες ἐπαρχαῖοι διδῶσιν ἀποτελέσματα ἐξωγλωκμένα, ἀναγραφόμενα ὡς παρόντων τῶν μεταναστῶν, πρὸς διατήρησιν βουλευτικῆς ἑδρας ἢ πρόσκτησιν νέας τοιαύτης.

Ἐπίσης ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀκριβοῦς ἀριθμοῦ τῶν δημοτῶν κανονίζεται ἡ κατάταξις τῶν δήμων εἰς α', β' ἢ γ' τάξιν καὶ τὸ προσωπικὸν τῶν δημοτικῶν συμβουλίων.

Ὁχι ὀλιγώτερον ἀναγκαῖα εἶναι ἡ γνώσις τοῦ πληθυσμοῦ διὰ τὴν κατανομήν τῶν φόρων ἐκείνων ὧν τὸ ποσοστὸν ποικίλλει κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων καὶ διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν νόμων τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, τῶν περὶ ταχυδρομείων, φαρμακείων κλπ.

Ἀλλ' αἱ σημεριναὶ ἀπογραφαὶ δὲν περιορίζονται εἰς αὐτὸ μόνον. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐγεννήθη ἡ στατιστικὴ ἐπιστήμη ἡ ὁποία διὰ τῆς μελέτης καὶ τῆς συσχετίσεως τῶν συλλεγομένων πληροφοριῶν προσπαθεῖ νὰ ἐξαγάγῃ ἐπιστημονικὰ συμπεράσματα, καὶ εἰ δυνατόν κοινωνικοὺς νόμους.

Ἀπὸ τοιαύτης ἀφειρησίας ὁρμωμένη ἡ στατιστικὴ δὲν ἀποβλέπει μόνον εἰς τὰ ἐκ τῆς ἀπαριθμήσεως τῶν ατόμων προκύπτοντα ἀγαθὰ, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀπογραφῆς συλλέγει πληροφορίας περὶ γεγονότων, τὰ ὁποία ὁ Φίρξ διαιρεῖ εἰς τέσσαρα κεφάλαια.

Α'. Φυσικαὶ ιδιότητες: Ἡλικία, φύλον, σωματικαὶ ιδιότητες (ἀνθρωπολογικαὶ συνθήκαι) πολιτικὴ κατάστασις.

Β'. Οἰκονομικοὶ ὅροι: Ἐπάγγελμα, περιουσία, ὕλη καὶ οἰκονομικαὶ χρεῖαι καὶ μέσα πρὸς θεραπείαν αὐτῶν.

Γ'. Κοινωνικὸς βίος τῶν ἀπογραφομένων: Οἰκογενειακὴ κατάσταση, κατοικία, τόπος διαμονῆς, μετανάστευσις ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ἢ καὶ ἀπὸ χώρας εἰς χώραν.

Δ'. Πνευματικαὶ ἐπικοινωνίαι: Ἐθνότης, γλῶσσα, βαθμὸς παιδεύσεως, πολιτικὰ δικαιώματα καὶ καθήκοντα.

Ἐκ τῆς μελέτης καὶ τῆς παραβολῆς ὧν αὐτῶν τῶν στοιχείων πηγάζει, μετὰ τῆς στατιστικῆς τοῦ πληθυσμοῦ, ἡ ἐπιστήμη τῆς δημογραφίας ἢ πολιτειογραφίας, ἥτις πάλιν εἶναι τὸ κυριώτερον τμήμα τῆς στατιστικῆς καὶ ἡ βάσις τῶν ἄλλων τμημάτων τῆς ἐπιστήμης ταύτης.

Ἡ Σμύρνη κινεῖται. Ἐνα Ἡμερολόγιον Παντελίδου πού ἐξεδόθη τελευταίως, ἔφερε σὶά χεῖρα — φιλολογικὰ χεῖρα — τὰ δύο στρατόπεδα τῶν φιλελευθέρων καὶ τῶν συντηρητικῶν. Φυσικώτατον καὶ ἐκεῖ ὁ κόσμος ν' ἀρχίσῃ νὰ τάσσεται εἰς τὸ πλευρὸν ἐκείνων πού θέλουν νὰ ἐλευθερωθῶν ἀπὸ τὰς παλαιὰς ιδέας. Ἀλλὰ καὶ ὁ πηγαῖος τοῦ κ. Οἰκονόμου μετὰ τὸν θάνατόν του ἔφερε καὶ αὐτὸς κάποια ἀναστάσινα. Ἦσαν ἡδη ἐρεθισμένα τὰ πνεύματα μετὰ τὸν Πάλλη καὶ τὸν Ἐφταλιώτην πού ἐπεσκέφθησαν πρὸ ὀλίγου καιροῦ τὴν Σμύρνην. Καὶ αἱ ἐπιθέσεις ἐξηκολούθησαν ἐπὶ ἡμέρας καὶ ἰσως ἐξακολουθοῦν ἀκόμα. Ὁ Ψυχάρης, ὁ Πάλλης, ὁ Ἐφταλιώτης, ὁ Παλαμᾶς ἀκούουν τὸν ἐξάφαλμον. Καὶ ὁμῶς χρειάζονται σηματοφόροι, ν' ἀνοίξουν εἰς καθεστὶ τὸν δρόμον πού θ' ἀκολουθήσουν οἱ ἄλλοι. Τὰ παραστρατήματα δὲν σημαίνουν τίποτα. Θὰ λείψουν μιὰν ἡμέραν. Κ' ἐκεῖ πού εἶναι τὸ φῶς, ἀδύνατον νὰ μὴ προσβλέψουν ἐπὶ τέλους ὅλοι.

ἘΝΑ περιοδικὸν ἢ «*Νέα Ζωή*» μᾶς ἦλθε ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν σὰν νὰ ἤρχετο μέσα ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Τόσον γνωρίμον μᾶς ἐφάνηκε μετὰ συνεργάτας τὸν Παπαδιαμάντην, τὸν Ξενοπούλου, τὸν Γκιάν, καὶ ἄλλους. Ὅλα ἔμορφα, τακτικά, βαλμένα, μετὰ καλὴν σθησίαν. Ἡ κίνησις τοῦ μηνὸς εἰς τὸ τέλος τῶν 24 σελίδων τῆς «*Νέας Ζωῆς*», ἂν ὅχι ἀρκετὰ δι' ἓνα μῆνα ἀλλ' ὁμῶς πολὺ καλὰ καὶ ἐκλεκτικὴ. Μετὰ συναδελφικὴν χαρὰν ἀναγγέλλομεν τὴν νέαν αὐτὴν ἐμφάνισιν τῆς «*Νέας Ζωῆς*» — διότι εἶναι τὸ τέτατον τώρα ἔτος τῆς ἐκδόσεώς της — ἡ ὁποία τιμᾷ τὴν ἑλληνικωτάτην πόλιν τῆς Αἰγύπτου.

ἘΞΕΔΟΘΗ ὁ πρῶτος τόμος τῶν «*Απομνημονευμάτων*» τοῦ Ἀνδρέα Συγγροῦ. Ἰσως ὁ εἰδικὸς συνεργάτης μας γράψῃ περὶ τοῦ βιβλίου. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ Συγγρὸς δὲν ἐφιλοδόξεσε συγγραφικὴν φήμην. Πρέπει ν' ἀναγνωρίσωμεν ὅτι τὸ βιβλίον ἔχει πολλὰς ἀρετάς, συμβουλὰς καὶ μερικὰ ἀφελῆ κομμάτια. Ἀναδημοσιεύομεν ἓνα ἀπὸ τὰ παιδικὰ του χρόνια.

«...Μιὰ τῶν ἡμερῶν ὁ Σωκράτης Ι. Πάλλης ἐκάθισε πλησίον μου κατὰ τὴν ὥραν τῆς παραδόσεως καὶ συχνὰ πυκνὰ ἀνέστυρεν ἐκ τοῦ κόλπου τοῦ ὡρολόγιον διὰ νὰ ὑπολογίσῃ δὴθεν τὴν παρερχομένην ὥραν τοῦ μαθήματος. Παρετήρησα τὸ πρωτοφανὲς διὰ μαθητὴν περίπου τῆς ἡλικίας μου — λέγω περίπου διότι ἦτο κατὰ 3 ἢ 4 ἔτη πρεσβύτερός μου — καὶ ἀπεφάσισα νὰ ἀποκτήσω καὶ ἐγὼ ὡρολόγιον.

Μετὰ τὸ μάθημα μετέβην πρὸς τὴν μητέρα μου καὶ ἐδῆλῶσα τὴν ἀπαίτησίν μου ταύτην. Ἐκείνη ἀπεκρίθη μὲν «ἄλλα πάλιν», ἀλλὰ διείδον ὅτι δὲν εἶρε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς αἰτήσεώς μου ἀδύνατον. Ἐπρόσθεσε μόνον:

— Ὁ Γιώργος ἀκόμη δὲν ἔχει ρολόγι καὶ θέλεις σὺ πρὸ τοῦ μεγαλειτέρου σου ἀδελφοῦ;

— Πάρετέ του καὶ αὐτοῦ, ἀπεκρίθην.

Ὁὕτως ἐτελείωσεν ἡ πρώτη ἐφοδός μου, ἀλλὰ μετὰ τῆς σταθερᾶς ἀποφάσεως νὰ ἐπαναλάβω αὐτὴν ἐντονωτέραν ἐν ἀνάγκῃ.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας ὁμῶς παρείχετο εἰς τὸν ἀδελφόν μου ὡρολόγιον, διὰ νὰ τηρηθῶν οἱ τύποι, καὶ ἐκ τούτου διείδον ὅτι ἐπλησίαζεν καὶ ἡ ἰδική μου σειρά. Δὲν ἐνθυμούμαι ἐπὶ ποῖα προφάσει — ἰσως ἐπιδόσεώς μου εἰς μάθημά τι — ἀπέκτησα καὶ ἐγὼ ὡρολόγιον καὶ μάλιστα χρυσοῦν.

Ἦτο ἡμέρα Κυριακή· ἐκρέμασα τὸ ὡρολόγιον ἀπὸ ἀρκετὰ ὀγκώδους κορδονίου καί, συνοδευόμενος ὑπὸ συμπαθητοῦ μου τινός, ἐξῆλθον εἰς περίπατον πρὸς τὴν ἄμμον, φανταζόμενος ὅτι ὅλων ἐκεῖ τῶν περιδιαβαζόντων τὰ βλέμματα συνενετροῦντο εἰς τὸ κορδόνιον τοῦ ὡρολογίου μου!

Μεταξὺ ἄλλων παρετήρησα μακρόθεν τὸν ἀδελφόν μου συμπεριπατοῦντα μετὰ τινος συμμαθητοῦ καὶ ἐβάδισα πρὸς αὐτοὺς. Ἀμα τοὺς ἐπλησίασα, ἤκουσα τὸν συμπεριπατητὴν τοῦ ἀδελφοῦ μου λέγοντά μοι:

— Τί ὥραν ἔχετε;

Ἐγὼ δὲ σοβαρώτατα ἀπέσυνα ἐκ τοῦ κόλπου μου τὸ ὡρολόγιον καὶ εἶπα τὴν ὥραν. Ὑστερον ἐσκέφθην ὅτι ὁ ἀγαθώτατος ἀδελφός μου προειδοποίησε τὸν συμμαθητὴν του καὶ ὑπέδειξε τὸν τρόπον τοῦ νὰ μοὶ παρασχῇ τοιαύτην εὐχαρίστησιν.

Καὶ μὲνα χρόνια, πού εἰσθε; πού αἱ ἐλπίδες σας; πού οἱ τόσῳ μέτριοι πόθοι σας; Δὲν λέγω καὶ πού ἡ ὑγεία σας. Τώρα εἶμαι ὑγιεινέτερος ἢ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους διότι μόλις κατὰ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν καὶ τὴν ἐναρξιν τοῦ σταδίου μου ἤρχισα νὰ αἰσθάνωμαι ἀκμαιοτάτας τὰς σωματικὰς μου δυνάμεις χάρις τῷ Θεῷ καὶ εὐτυχῶς, διότι εἶχον ἀνάγκην ὑγείας διὰ τὴν βιοτικὴν πάλην.»

ἘΝΑΣ Ἕλλην λόγιος, ὁ Κωνσταντῖνος Σάθας, εἰς τὸν ὁποῖον τὰ μεσαιωνικὰ γράμματα χρεωστοῦν τόσα, καὶ τοῦ ὁποῖου τὸ ὄνομα ὅλοι ἀναφέρουν μετὰ τιμῆν, εὐρέθῃ εἰς τὴν ἀνάγκην, ἔπειτα ἀπὸ πενήντα ἐτῶν ἐργασίαν, νὰ προτείνῃ, εἰς τὸ Οἶκ. Πατριαρχεῖον τὴν ἀγαθὰν τῆς πλουσίας βιβλιοθήκης του, ἡ ὁποία ἐνεαγαράσμενη τώρα εἰς ἓνα βενετὸν τοκογλύφον καὶ κινδυνεύουσα νὰ πέσῃ σὲ ξένη χεῖρα, ἡμποροῦσε νὰ μετρίῃ κτήμα ἑλληνικόν. Τὸ ὀφειλόμενον ποσὸν εἶναι 10.000 φράγκα. Τὸ Πατριαρχεῖον ἀπετάθη εἰς μερικὸς πλουσίους τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τίποτε. Τώρα ὁ φίλος συνεργάτης μας κ. Π. Βιζυικίδης ἔγραψε εἰς τὴν «*Πρόδον*» ζητῶν διὰ γενικῆς εἰσφορᾶς νὰ συναχθῇ τὸ ποσὸν καὶ νὰ σωθῇ ἡ πολυτίμος βιβλιοθήκη.

Καὶ ἡ αἰτίσις τοῦ ἐγίνε ἐνθουσιωδῶς δεκτὴ. Ἡ Κωνσταντινούπολις, ἡ Σμύρνη προσφέρουν τὸν ὀβολὸν τῶν. Ἐγράφη καὶ διὰ τὰς Ἀθήνας ὅτι ὑποβάλλεται εἰς τὴν Βουλὴν αἰτήσεις πρὸς τοῦτο. Ἐν τῷ μεταξύ οἱ ἰδιῶται, πού αὐτοὶ τὰ πάντα κατορθώνουν, ἂς μὴ μείνουν μετὰ χεῖρα σταυρωμένη. Ἄς συμβάλῃ ἡ πρωτεύουσα εἰς τὸ ὅρατον ἔργον. Τὰ «*Παναθήναια*» δεχόμενα εἰσφοράς, τὰς ὁποίας θὰ δημοσιεύουν καὶ θὰ ἀποστέλλουν πρὸς τὴν Α. Π. τὸν Οἰκουμένικόν Πατριάρχην.

Ὁ κ. Α. Γιανναράκης, σχετίζει εἰς τὴν «*Πρόδον*» τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ γεγονός τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Σάθα μετὰ παρόμοιον τοῦ Αἰδερῶ, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς μιάν ἐπιστολὴν ἐνὸς Δαμιλαβίλ πρὸς τὸν Βολταίρον. Ὁ Αἰδερὸ λοιπὸν θέλει νὰ προικίσῃ τὴν κόρην του καὶ μὴ ἔχων πῶς νὰ τὰ ἐξοικονομήσῃ, ἀπεφάσισε νὰ πωλήσῃ τὴν βιβλιοθήκην του.

Έγινε πρότασις εἰς τὴν Αὐτοκράτειραν Αἰκατερίνην διὰ 13 ἢ 15 χιλιάδας φράγκα. Ἡ Αὐτοκράτειρα ἡγόρασε τὴν βιβλιοθήκην διὰ 16000 καὶ διέταξε τὸν ῥῶσσον πρέσβυν Γκαλίτσιν νὰ πληρώσῃ τὸ ποσὸν εἰς τὸν Διδερό, μὲ τὴν συμφωνίαν ὅμως νὰ κρατήσῃ ὁ Διδερό τὰ βιβλία τὰ ὅποια θὰ τοῦ ἐχρειάζοντο ἕως ὅτου τὰ ζητήσῃ ἡ Αὐτοκράτειρα. Θὰ τοῦ ἐπλήρωνε δὲ συγ- χρόνος ἑκατὸν πιστόλας ἑτησίως διὰ τὴν φροντίδα τῆς διαφυλάξεως τῆς βιβλιοθήκης.

Εἰς ἓνα περιοδικὸν τοῦ Μπρεσλάου ὁ Λέο Μπέρκ ἀναλύει εἰς ἐνδιαφέρουσαν μελέτην τὸν ἀτομισμόν τοῦ Ἰψεν καὶ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Ἰψενικοῦ δράματος.

Ὁ Ἰψεν, λέγει ὁ γερμανὸς κριτικὸς, εἶνε πρὸ παντὸς ἄλλου ἀπηλλαγμένος θρησκευτικοῦ αἰσθήματος. Τὸ ἔργον τοῦ ὁλοκλήρον δὲν εἶνε παρὰ μίαν μακρὰ ἐξομολόγησιν τῶν ἰδίων τοῦ θρησκευτικῶν δοξασιῶν καὶ τοῦ ἰδικοῦ του ιδεώδους. Ἀντὶ ὅμως ὅλα ταῦτα νὰ τὰ διεργασθῇ ὅπως ὁ Γκαίτε διὰ τῆς λυρικής ποιήσεως, αὐτὸς ἠθέλησε νὰ τὰ διατυπώσῃ διὰ τῆς δραματικῆς.

Εἰς τὴν δραματικὴν τέχνην ὁ συγγραφεὺς ὀφείλει νὰ ἐξαλείψῃ τὴν ἰδιὴν του προσωπικότητα ἐνώπιον τῶν προσώπων τοῦ δράματος του. Ἀλλ' αὐτὸ ἦτο πολὺ δύσκολον εἰς τὸν Ἰψεν καὶ διὰ τοῦτο βλέπομεν εἰς τὰ ἔργα του μαζὶ μὲ τὰς μεγάλας ἀρετάς των νὰ συννοοῦνται καὶ μεγάλα ἐλαττώματα.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Ἀπὸ τὰ ὑποβληθέντα δύο ἔργα εἰς τὸν διαγωνισμόν τοῦ «Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων» περὶ τοῦ Καποδιστρίου ὡς θεμελιωτοῦ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑλλάδι, ἐβραβεύθη τὸ τοῦ ἐν Λονδίῳ κ. Λαζάρου Βελένη. Εἰσηγητὴς τῆς ἐπιτροπῆς ὁ κ. Σπ. Λάμπρος.

Τὸ Πανεπιστήμιον ἐόρτασε τὴν 40ην ἐπετηρίδα τοῦ καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας κ. Κυριακίου.

Ὀλίγα παραδείγματα πρακτικοῦ πνεύματος τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης: Ὁ βασιλεὺς Ἐδουάρδος ἔχει ἰδιοκτησίαν του μίαν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν τοῦ Καναδά. Ὁ Κάιζερ εἶναι μέτοχος παμμεγίστων πλινθουργειῶν, ἀπὸ τὰ ὅποια εισπράττει ὀχι μικρὰ εἰσοδήματα. Ἡ βασίλισσα τῆς Ὀλλανδίας ἔχει ἓνα μεγάλο βουστάσιον. Ὁ δὲ Πάπας καταθέτει κατ' ἔτος ὀχι μικρὰ ποσὰ εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Ἀγγλίας.

Ἡ Βασίλισσα τῶν παιδιῶν, ὅπως ἐπονομάζουν οἱ Ἰταλοὶ τὴν βασίλισσάν των Ἑλένην διὰ τὴν μεγάλην τῆς στοργὴν πρὸς τὰ παιδιά, ὅταν ἐγεννήθη ἡ μικρὰ τῆς πριγκίπισσα Ὑολάνδη, δὲν ἐπέτρεψε νὰ τὴν τυλίξουν μέσα σὲ φασκίς, ἀλλὰ τῆς ἐφόρεσε ἓνα μακρὸν φόρεμα κατὰ τὸ ἀγγλικὸν ἔθιμον. «Τὰ πόδια τῶν παιδιῶν πρέπει νὰ δύνουν κλωτσιές» εἶπεν ὁ θελὼ καὶ τὸ δικό μου παιδί» εἶπε.

Ἀπὸ τοὺς γάμους τῶν ζώων: Ὁ κορυδαλὸς ὑπὲρ τοῦ ἐλευθέρου γάμου, διατηρεῖ τὸ ταῖρι του ἢ χωρίζουν κατὰ τὰς περιστάσεις. Ὁ λύκος μένει πιστὸς εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν. Μόνον ὅταν ἀποθάνῃ τὸ ταῖρι του, ζητεῖ ἄλλην στέγην. Οἱ χῆνες ἀκόμα πιστότεροι δὲν ξαναευνεχαρίζονται ἀλλὰ ζητοῦν παρηγορίαν εἰς τὴν μόνωσίν των.

Ὁ Σάκης φοβούμενος ὑπερβολικὰ τὸν κεραυνόν, ὅσκις ἐπαπειλεῖται θύελλα καταφεύγει εἰς ἓνα ὑπόγειον δωμάτιον, ἐπιτήδως κτισμένον διὰ νὰ μὴν ἀκούῃ οὔτε νὰ βλέπῃ τίποτε.

Εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην, ἓνα καπνοπωλεῖον πλησίον τοῦ χρηματιστηρίου ὅπου χωροῦν δύο μόνον ἄνθρωποι, ὁ πωλητὴς καὶ ὁ ἀγοραστής, ἐνοικιάσθη 7500 δολλάρια τὸ ἔτος. Εἰς τὸ Μπρόντωναί ἓνας λουστρὸς πληρώνει διὰ τὴν θέσιν τοῦ τοῦ χρειάζεται, οὔτε μισὸ μέτρον δηλαδή, 15000 δολλάρια.

Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ἰαπωνίας ἦτο μίαν ἡμέραν παρὼν εἰς ἀθλητικὸν ἀγῶνα τῆς Σχολῆς τῶν Εὐγενῶν. Ἐνας νέος, γερὰ πλασμένος, ἐπάλαβε μὲ τὸν Διάδοχον Ὁ Διάδοχος περὶ ἀδύνατος ἀπὸ τὸν ἀντίπαλόν του ἐνίκηθη φυσικά. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐσυγχάρη τὸν νικητὴν καὶ τοῦ εἶπε: «Πάντα εἶσι νὰ ἐπιτυχᾶντε εἰς ὅ,τι ἐπιχειρεῖτε. Μιὰν ἡμέρα ὁ υἱός μου θὰ εἶναι εὐτυχισμένος νὰ ἔχῃ πολλοὺς ὑπηκόους σὰν ἐσᾶς».

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Μακεδονικὸν ἡμερολόγιον ὑπὸ τοῦ Μακεδονικοῦ Συλλόγου «Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος». Ἔτος Α'. Τυπογρ. Ἀποστολοπούλου Δρ.—Φρ. 4.50.

Ἀπομνημονεύματα Ἀνδρέου Συγγροῦ. Τόμος Α'. Τυπογρ. «Ἑστία» Μάϊσνερ καὶ Καργαδούρη.

Περὶ ἀπογραφῆς ὑπὸ Ἀνδρ. Μιχ. Ἀνδρεάδου. Ἀθῆναι, ἐκδότης Κ. Ἐλευθερουδάκης δρ. 2.

Ἡ Ἑνωσις τῆς Ἑπτανήσου καὶ ἡ Διοίκησις τῆς Προστασίας ὑπὸ Α. Μ. Ἀνδρεάδου. Ἀθῆναι, Τυπογρ. Ἀνέστη Κωνσταντινίδου δρ. 1.

Δύο Πατριαρχικαὶ ἐπιστολαὶ περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἀγιοτάτης ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησίας. Λευκωσία Κύπρου Τυπογρ. Σ. Κ. Πετρίδου καὶ Σας.

Δείγματα ὁμοιοπαθητικῆς χωρὶς ἱατρὸν ὑπὸ Ε. Γύπαρη. Ἀθῆναι Τυπογρ. Π. Δ. Σακελλαρίου φρ. 1.

Ναύσταθμος καὶ ἐθελοντικὸς στόλος ὑπὸ Γεωργίου Φιλαρέτου. Ἀθῆναι τυπ. Ἀνέστη Κωνσταντινίδου. Διανέμεται δωρεάν.

Σπαρτιατικὸν ἡμερολόγιον ἔτος Θ'. 1908. Ἀθῆναι, βιβλιοπωλεῖον «Ἑστία» δρ. φρ. 1.50. Εἰς τὴν ἀπειρίαν τῶν ἡμερολογίων ποὺ ἐκδίδονται κατ' ἔτος ἰδιάζουσιν θέσιν κατέχει τὸ Σπαρτιατικὸν ἡμερολόγιον ἀποκλειστικῶς ἀφιερωμένον εἰς τὴν Λακεδαιμόνα. Μελέται, παραδόσεις, περιγραφαί, πληροφοροίαι, εἰκόνες. Αὐτὸ τὸ ἰδιάζον τὸ κάμνη καὶ ἑλκυστικὸν καὶ ὠφέλιμον.

Ἀητοὶ καὶ λελέκια ὑπὸ Βαρλέντη. Ἀθῆναι. Δρ. 1.

La Morale des lignes par Mecislas Golberg, dessie de Rouvrey Paris, Léon Vanier.

Notre-Dame d'Ephèse par Louis-Paul Aulax. Paris. E. Sausot et Co fr. 1.

La question de la langue écrite néo-grecque par G. N. Hatzidakis. Athènes, Impr. Sakellarios.

Die Einlagerungen im Krystallinen Gebirge der Kykladen auf Syra und Sifnos. Inaugural Dissertation von Konstantin A. Ktenas. Wien, Aepred Hölda, 1907.

ΠΩΛΕΙΤΑΙ

ΡΟΔΟΛΦΟΣ ΒΑΒΕΚ. ΟΔΟΣ ΑΓΧΕΣΜΟΥ 6

Σολωνάκι Louis XV: 1 καναπεδάκι, 1 πολυθρόνα
1 μαρμάρινη, 4 καρέκλες, 1 τραπεζάκι, 1 παραβάν, 1 πα-
ράθυρο. Όλα καινούργια

ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ ΕΔΡΑ: ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Κεφάλαιον καταβεβλημένον εἰς Μετοχὰς καὶ ἀποθεματικὸν Δρ. 50.000.000. Τὸ κεφάλαιον καὶ αἱ καταθέσεις εἰς χρήματα καὶ χρεώγραφα ἐν γένει ἀνήρχοντο τὸν Αὐγούστιον 1906 εἰς Δρ. 260.000.000

ΥΠ/ΜΑΤΑ ἐν Λονδίῳ, Ἀλεξανδρείᾳ, Καῖρῳ, Κ/πόλει, (Γαλατῇ Σταμπούλ), Θεσσαλονίκῃ, Σμύρῃ, Πειραιεῖ, Πάτραις, Βόλῳ, Σύρῳ, Καλάμαις, Χανίοις καὶ Ἡρακλείῳ — Κρήτης.

Τηλεγραφικὴ Διεύθυνσις: **Ἀθηναϊκὴ**

Προεξοφλήσεις, ἐισπράξεις γραμματίων, προκαταβολαὶ ἐπὶ χρεωγράφων καὶ ἐμπορευμάτων Γρεχ/νοὶ λ σμοὶ ἡγγυημένοι, Φύλαξις χρεωγράφων, Ἑνοικίσεις χρηματοκιβωτίων εἰς ἰδιώτας.

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ εἰς χρυσὸν ἢ τραπεζογραμματίᾳ:

3% εἰς πρώτην ζήτησιν.—3 1/2% ἀπόδοσις μετὰ 6 μῆνας.—4% μετὰ ἐν ἔτος.—5% μετὰ δύο ἔτη καὶ ἐπέκεινα.

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ λειτουργοῦν καθ' ἑκάστην, πρὸς 4%.

Ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς **Ζ. ΜΑΤΣΑΣ**

Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἀηλοποιεῖ,

ὅτι κατ' ἀπόφασιν τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου συγκαλεῖται τὴν 6)19 Φεβρουαρίου ἐ. ἔ. ἐν τῷ Καταστήματι τῆς Τραπεζῆς ἡ ἐτήσια τακτικὴ Συνέλευσις τῶν Μετόχων, εἰς ἣν παρο- καλοῦνται νὰ παρευρεθῶσιν οἱ κατὰ τὸ ἄρθρον 48 τοῦ Κα- ταστατικοῦ δικαιοῦμενοι νὰ μετᾶσχῶσιν αὐτῆς κ. κ. Μέτο- χοι καὶ οἱ εἰδικοὶ τούτων ἀντιπρόσωποι.

Οἱ κάτοχοι ἀνώνυμων μετοχῶν θέλοντες νὰ λάβωσι μέ- ρος εἰς τὴν τακτικὴν ταύτην συνέλευσιν ὀφείλουσι κατὰ τὸ ἑδάφιον α' τοῦ καταστατικοῦ δεκαπέντε ἡμέρας τοῦλάχιστον πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν συνεδριάσεων νὰ καταθέσωσιν ἐπὶ ἀποδείξει τοὺς τίτλους αὐτῶν ἐντός μὲν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ Κεντρικὸν τῆς Τραπεζῆς Κατάστημα ἢ τὰ ὑποκαταστή- ματα αὐτῆς, ἐκτὸς δὲ παρὰ τοῖς ἐκεῖ ἀνταποκριταῖς τῆς, ἢτοι:

Ἐν Παρισίοις παρὰ τοῖς κ. κ. De Rothschild Frères.

Ἐν Βερολίῳ παρὰ τῇ National bank für Deutsch- land.

Ἐν Βιέννῃ παρὰ τῇ Wiener Bank Verein.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ τῷ κ. Α. Ζαρίφη.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ)

Ἐν Σμύρῃ)

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ (παρὰ τῇ Τραπεζῇ Ἀνατολῆς.

Ἐν Καῖρῳ)

Ἐν Κρήτῃ παρὰ τῷ ὑποκαταστήματι τῆς Τραπ. Κρήτης.

Ἀθήνησι τῇ 2)15 Ἰανουαρίου 1908.

Ὁ Διοικητὴς **Σ. Στερεῖτ**

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ

καθηγητὴς τοῦ ἐθνικοῦ πανεπιστημίου

Ἰδιωτικὰ μαθήματα κατωτέρων καὶ ἀνωτέρων μαθηματικῶν (ἐκτὸς εἰς φοι- τητάς). — Ἀνώτερα μαθήματα εὐρωπαϊ- κῶν γλωσσῶν καὶ λογοτεχνιῶν. — Μα- θήματα Ἑσπεράντο. — Ἀνώτερα μαθη- ματα γεωγραφίας.

Ἀθῆναι, Ἀναγνωστοπούλου, 31

ΑΝΑΜΦΙΣΒΗΤΗΤΟΣ

ΑΛΗΘΕΙΑ

ἐκφεύγουσα μετὰ θαυμασμοῦ ἐκ τοῦ στο- ματος ὁλοκλήρου τῆς μεγίστης πελατείας τοῦ **Ἐμποδηματοποιείου Ζ. ΣΚΑΡ- ΔΙΑΚΟΥ**, Ὀδὸς Προαστείου ἀρ. 10, ὅτι οὐδέποτε ἀπενεμήθη δικαιοτέρον βρα- βεῖον ἀπὸ τοῦ **Χρυσοῦν Βραβεῖον** τῆς τελευταίας Διεθνούς Ἐκθέσεως, δοθὲν εἰς τὸ **Κατάστημα ΣΚΑΡΔΙΑΚΟΥ**.

δεότι

τὰ ὑποδήματά του, γόδες, σκαρπίνια, μπό- τες καὶ ἡ ἐν γένει ἐργασία του φέρει

Σφραγίδα τῆς Τελειότητος

ὅπως ἔσονται κομψότητος καὶ στερεότητος.

I. I. MINETTAS — ΑΘΗΝΑΙ — Τηλ. Διεύθ. MINETTAS

Τὸ παρὰ τὸ Χρηματιστήριον τραπεζικὸν γραφεῖον **I. I. Μινέττα** προμηθεύει οἰονδήποτε ποσὸν ὁμολογίων τῶν κάτωθι Ἑλληνικῶν Ἐθνικῶν Δανείων εἰς τὰς τρεχούσας τιμὰς τῶν Χρηματιστηρίων Ἀθηνῶν, Λονδίνου καὶ Παρισίων τὰς ὁποίας θεωρεῖ ὡς εἰς ἀσφαλεστάτας, συμφερωτέρας καὶ εὐκολώτερον διαπραγματευσίμους.

Δάν. τῶν 120 ἑκατομ. τοῦ 1881 ἀποδίδ.	τόκον 4 1/2 0 0
» » 135 » Μονοπωλείων τοῦ 1887	» 5 0 0
» » 125 » Πάγιον » 1889	» 4 1/2 0 0
» » 76,350,000 (Ἡνοποιημένον » 1898	» 5 0 0
» » 11,750,000 (Σιδ. Π.Κ. Μελιγ.) » 1900	» 5 0 0

Αναλαμβάνει ἐπίσης τὴν προμήθειαν καὶ τῶν ἐξῆς ἀρίστων Ἑλληνικῶν ἀξιών:

Ὁμολ. Λαχειοφόροι τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς δίδουσαι τόκον 2 3/4 0 0	Μετοχαί
» » ἑθνικῆς Τραπεζῆς » 5 0 0	» Τραπεζῆς Ἀθηνῶν » 7 0 0
» Τραπεζῆς Κρήτης » 4 1/2 0 0	» Τραπεζῆς Ἀνατολῆς » 6 1/2 0 0
» Τραπεζῆς Ἑταιρ. Διαχειρίσεως Δημοσ. Προσόδων » 4 1/2 0 0	» Σιδηροδρόμου Ἀθηνῶν-Πειραιῶς » 6 0 0
» Σιδηροδρόμου Θεσσαλίας » 6 0 0	» Πανελληνίου Ἀτμοπλοῦς » 6 1/2 0 0
» Σιδηρ. Πειρ.-Ἀθηνῶν-Πελοποννήσου » 5 0 0	

Καὶ προσφέρεται τὴν ἐκτέλεσιν πάσης Τραπεζικῆς καὶ Χρηματιστικῆς ἐργασίας δεχόμενον ἐντολὰς ἐκ τε τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

ΣΗΜ. Ὑπολογιζόμενον τῶν τόκων πρὸς τὰς τρεχούσας τιμὰς καὶ τὰ μερίσματα τοῦ τελευταίου ἔτους.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΣΤΕΑΤΟΚΗΡΟΠΟΙΕΙΟΝ

Ο "ΦΟΙΒΟΣ,"

ΕΤΑΙΡΙΑ ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1893

Μετατραπέσα δὲ εἰς ἀνώνυμον διὰ τοῦ ἀπὸ 26 Ὀκτωβρίου 1906 Βασιλικοῦ Διατάγματος.

ΜΕΤΟΧΙΚΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΡΑΧΜΩΝ 500,000

ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΥ

Βραβεύονται διὰ χρυσῶν βραβείων ἐν τῇ Παγκοσμίᾳ Ἐκθέσει τῶν Παρισίων, τῇ Διεθνείᾳ Ἐκθέσει τῆς Κρήτης καὶ τῇ Διεθνείᾳ Ἐκθέσει τῶν Ὀλυμπίων.

Στεατοκῆρια (Σπερματοτέτα) ἀρίστης καὶ πρώτης ποιότητος, χρωματιστὰ καὶ ἐκκλησιῶν, κατασκευαζόμενα διὰ νεωτάτης χημικῆς μεθόδου, δίδουσιν ἅπλετον φῶς, τήκονται ἄνευ σταγόνων καὶ σβύνουσιν ἄνευ ὁσμῆς.

Στεατίνη, Παραφίνη, Κηρίδι, Γλυκερίνη καὶ Ἐλαιίνη.

ΤΙΜΑΙ ΑΝΕΠΙΔΕΚΤΟΙ ΣΥΝΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

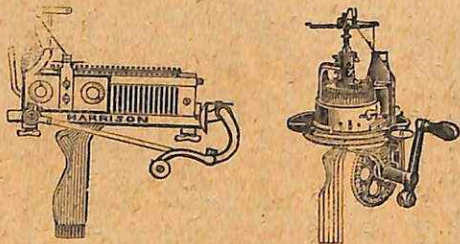
Ἀνταποκρίται εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς Ἑλλάδος.

Γραφεῖον Διευθύνσεως: Ὀδὸς Σοφοκλέους, ἀριθ. 2.

HARRISON PATENT KNITTING MACHINE CO. L^{td}

WORKS 267 UPPER BROOK STREET, MANCHESTER.

ΠΛΕΚΤΟΜΗΧΑΝΑΙ

Ἐνασχόλησις ἐπιωφελὴς καὶ εὐχάριτος.

Ἡ μηχανὴ αὕτη πλέκει **Κάλτσες** ἁπλῆς καὶ ριγωτές, **χειρόκντια** καὶ ἐνδύματα μάλλινα, μεταξοτὰ ἢ βαμβακερά. **Εἰδικῶς** πλέκει ἐσώρουχα χωρὶς ραφῶν καὶ σκουφάκια ὀνομαζόμενα Tam-O-Shanters. Χειροκίνητοι ἢ ἀτμοκίνητοι. Στέλλονται τιμολόγια εἰς τὸν ζητοῦντα.

Ἀντιπρόσωποι ἐν Ἀθήναις: Τράπεζα Ἐμποδολέους.

ΕΤΑΙΡΙΑ ΕΛΛ. ΠΥΡΙΤΙΔΟΠΟΙΕΙΟΥ

ΧΗΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

Ἰδρυθεῖσα τῷ 1882

Μετοχικὸν κεφάλαιον Δρ. 3,000,000

ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΩΝ — ΒΡΑΒΕΥΘΕΝΤΑ Εἰς ὅλας τὰς Ἐκθέσεις διὰ χρυσοῦ βραβείου

Πυρίτις ἀκαπνος πολέμου καὶ κυνηγίου. **Πυρίτις** μαύρη καὶ δυναμίτις ὅλων τῶν εἰδῶν. **Φυσίγγια** ἀκάπνου καὶ μαύρης πυρίτιδος παντὸς ὅπλου. **Κάλυκες Μάνλιχερ** Γκρά καὶ περιστροφῶν. **Θεϊκὸν ὀξύ. Νιτρικὸν ὀξύ, Ὑδροχλωρικὸν ὀξύ, Θεϊκὸς χαλκός, Θεϊκὸς σίδηρος. Ἀντιπερονοσπορίνη. Στουπέτσι, Μολυβδοσωλῆνες, Σκάγια.**

Τιμαὶ ἀνεπίδεκτοι συναγωνισμοῦ.

ΙΟΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ LIMITED

Συσταθεῖσα τῷ 1839

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ £ 315,510

ΕΔΡΑ ἐν Λονδίῳ ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ἐν Ἀθήναις

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ἐν **Κερκύρα, Κεφαλληνία, Ζακύνθος, Πάτρας, Πειραιῆ, Τριπόλει**
ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ. Ἡ Ἴονικὴ Τράπεζα Limited ἀπὸ τῆς 1ης Ἰουνίου 1907 καὶ μέχρι δευτέρας εἰδοποιήσεως, δέχεται καταθέσεις εἰς τραπεζογραμμάτια ἐπὶ τόκῳ ὑπὸ τῶν κάτωθι ὅρους: 2 1/2 0/0 ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει εἰς α'. ζήτησιν διὰ ποσὰ μέχρι 100,000 Δρ.— 1/2 0/0 ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει εἰς α' ζήτησιν διὰ ποσὰ πέραν τῶν 100,000 Δρ.— 3 0/0 ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ 3 μῆνας.— 3 1/2 0/0 ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ 6 μῆνας μέχρι 2 ἐτῶν.— 4 0/0 ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ 2 ἔτη μέχρι 4 ἐτῶν.— 4 1/2 0/0 ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ ἐπέκεινα τῶν 4 ἐτῶν.

Ἡ Τράπεζα δέχεται ἐπίσης καταθέσεις εἰς chèques ἐπὶ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, ἐπὶ τόκῳ ὡς ἐξῆς:

3 0/0 ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει εἰς α'. ζήτησιν.— 3 1/4 0/0 ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ 6 μῆνας.— 3 1/2 0/0 ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ 1 ἔτος.— 4 0/0 ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ 2 ἔτη καὶ ἐπέκεινα.

Αἱ εἰς ἐπιταγὰς (chèques) ἐπὶ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας καταθέσεις ἀποδίδονται εἰς ὃ εἶδος ἐγένετο ἢ καταθέσεις, παντὸς δικαιώματος χαρτοσήμου ἐπιβαρύνοντος τὸν καταθέτην.

ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΔΟΧΟΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ ΙΔΡΥΘΕΙΣΗΣ ΤΩ 1886

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

Κεφάλαιον Δραχ. 5,000,000

Τμήμα Τραπεζικόν. — Συνάλλαγμα. — Ἐκδοσις ἐπιταγῶν (chèques). — Πιστωτικαὶ ἐπιστολαί. — Εἰσπράξεις. — Δάνεια ἐπὶ ἐνεχύρῳ Χρεωγράφων. — Προεξοφλήσεις. — Καταθέσεις. — Φύλαξις τίτλων καὶ τιμαλφῶν.

Τμήμα Ταμειευτηρίου. — Ταμειυτήριον 4 0/0. — Μηνιαῖαι καταθέσεις ἀνατοκιστικαί.

Τμήμα Χρηματιστηρίου. — Ἀγοραπωλησίαι χρεωγράφων. — Χρηματιστικαὶ ἐντολαί.

Τμήμα Ἐμπορίου. — Προμήθειαι ἐμπορευμάτων. — Ἀντιπροσωπεῖαι οἰκῶν. — Πληροφορίαι ἐμπορικαί. — Δέρματα κατεργασμένα βυρσοδεψείου Μοσχάτου.

Γενικὸν Πρᾶκτορεῖον ἐν Ἑλλάδι τοῦ Γαλλικοῦ «Phenix» ἀσφαλείας κατὰ τοῦ πυρὸς καὶ τῆς ζωῆς

Τόκοι καταθέσεων

3 1/2 0/0	ἀπόδοσις εἰς πρώτην ζήτησιν
4 0/0	» μετὰ τρεῖς μῆνας
4 1/4 0/0	» μετὰ ἕξ μῆνας
4 1/2 0/0	» μετὰ ἓν ἔτος
5 0/0	» μετὰ δύο ἔτη
5 1/2 0/0	» μετὰ τρία ἔτη καὶ πλέον

Διὰ καταθέσεις εἰς χρυσὸν κατὰ 1/2 0/0 ὀλιγώτερον

ΕΥΛΟΓΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΚΑΙ

ΦΩΤΟΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΕΔ. ΚΑΖΑΝΕ

ΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΠΑΛΛΗ & ΚΟΤΖΙΑ

Ὁδὸς Ἑρμοῦ - Ἀθῆναι

Πλούτος γραφικῆς ὕλης. — Ἐντυπα καὶ ἐπισκεπτήρια καλλιτεχνικά. — Ἐργοστάσιον φακέλων τέλειον. — Χάρτης τυπογραφικὸς λευκὸς καὶ ἑξωφύλων παντὸς εἵδους καὶ ποιότητος.
Εὐθηνία, ταχύτης, ἀκρίβεια

LA REVUE
ANCIENNE REVUE DES REVUES

Sommaire du 15 Janvier. — Victor Hugo, Lettres inédites à ses amis. — Ce que boivent les savants, les écrivains et les artistes. — Nicolas Ségur, Jules Lemaitre conteur. — Dr Pierre Bonnier, Un nouveau dirigeable. — Ernest Tissot, Madame Arvède Barine. — Ed. Schuré, L'âme italienne. — Eugène Revillout, La poésie dans l'ancienne Egypte. — Martine Rémusat, Un poème inédit de Henrik Ibsen. — Loo-Py, Chinois et Japonnais. — Charles Simond, Le roman américain. — Xavier Roux, Le mouvement dramatique. — Le mouvement intellectuel en France etc etc

ΤΑ ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Κολώνια

Κ. Βελισσάριος, ὁδὸς Σταδίου, 67.

Κουμφορεῖς Κυριῶν

Κ. Βελισσάριος, Ὁδὸς Σταδίου 67.

Modes

Ἑρμεῖον, ὅλοι οἱ τελευταῖοι νεωτερισμοί: Φορέματα καὶ Ἐπανωφόρια, Πῖλοι, Σιτηθόδεσμοι, Ἀσπρόρουχα: — Ῥάπτρια καὶ Μοδίσται Παρισινὰι Μ^{mes} Lucie, Hélène, Alice, Renée.

Γαλακτοκομεῖα

I. Χρυσάκης, ὁδὸς Φιλελλήνων 4.

Φαρμακεία

II. Βασιλείου, ὁδὸς Σταδίου καὶ Αἰόλου.

Καφεζυθοποιεῖα

Πανελλήνιον, ὁδὸς Πανεπιστημίου καὶ Προαστείου.

Ἐδωδιμοπωλεῖα

Γ. I. Γουλιέλμος & Σ^α ὁδὸς Σταδίου 9.

Ἀλλαγὴ κατοικίας

Ο ΔΑΡΥΓΓΟ-ΩΤΟΛΟΓΟΣ-ΙΑΤΡΟΣ
ΜΙΧΑΗΛ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
ΜΕΤΩΚΗΣΕΝ.

ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑΣ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ 4
ΑΚΡΙΒΩΣ ΕΜΠΡΟΣΘΕΝ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ
καὶ τῆς ἐκκλησίας Ἀγ. Γεωργίου (Καρύτης)

Ὁρᾷ ἐπισκέψεως 10 - 12 π. μ. 3 - 5 μ. μ.

ΤΕΙ·Α ΚΥΑΝΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

BLUE CROSS TEA

Εἶναι τὰ ἄριστα τῶν ΤΕΙΩΝ, συσκευάζονται εἰς πακέτα καὶ κυτία ἐν Λονδίῳ, ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίβλεψιν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως. Ζητεῖτε ἐπὶ ἐκάστου πακέτου ἢ κυτίου τὸν ΚΥΑΝΟΥΝ ΣΤΑΥΡΟΝ.

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ εἰς τὰ πρώτης τάξεως Ἐδωδιμοπωλεῖα Ἀθηνῶν, Πειραιῶς, Βόλου, Πατρῶν, Σύρου, Ἀργοστολίου Λαμίας καὶ Κρήτης.

Ἀντιπρόσωπος διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ Κρήτην

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΚΟΛΛΑΣ — ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ — ΣΤΟΑ ΡΙΖΑΡΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΔΕΞΙΚΑ

ΑΠΑΝΤΑ ΕΠΙ ΑΡΙΣΤΟΥ ΧΑΡΤΟΥ ΤΥΠΩΜΕΝΑ

ΔΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛ. ΓΛΩΣΣΗΣ ὑπὸ Α. Δ. Σακελλαρίου Τόμοι 3.	σελ. 4400	δρ. 48
ΛΑΤΙΝΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΔΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Ε. Δ. Τσακαλώτου	» 780	» 42
ΕΛΛΗΝΟΛΑΤΙΝΙΚΟΝ ΔΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Ε. Δ. Τσακαλώτου	» 872	» 40
ΟΜΗΡΙΚΟΝ ΔΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Δ. I. Ὀλυμπίου	» 360	» 06
ΓΑΛΛΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΔΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Ν. Κομποπούλου	» 1087	» 10
ΕΛΛΗΝΟΓΑΛΛΙΚΟΝ ΔΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Ν. Κομποπούλου	» 1100	» 11
ΑΓΓΛΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΔΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ I. Περγάνου	» 1087	» 11
ΕΛΛΗΝΟΑΓΓΛΙΚΟΝ ΔΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ I. Περγάνου	» 1000	» 11
ΓΕΡΜΑΝΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΔΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Α. Ν. Γιάνναρη	» 1146	» 11
ΕΛΛΗΝΟΓΕΡΜΑΝΙΚΟΝ ΔΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Ρ. Ρουσοπούλου	» 1080	» 10

Εὐρίσκονται ἐν τοῖς κυριωτέροις βιβλιοπωλείοις καὶ ἐν τῷ βιβλιοπωλείῳ

Π. Δ. Σακελλαρίου, ὁδὸς Λυκούργου 8.

Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου ἐν Ἀθήναις